

Gardeners' World

De dahlia

Koningin van
de pluktuin

Jouw boodschappenlijstje

De mooiste bollen
voor jouw tuin

Inspiratie

Oogstkoken met
Sanne Vogel

Het is zover!

De Ambachtelijke
Plantenmarkt
28 & 29 september

Hou de zomer vast!

F&L

€ 6,99

Bezoek Euro-Serre tijdens de Open Serre Dag

7 september 2024

Wat mag je verwachten op de Open Serre Dag?

- **Gratis workshops** voor volwassenen en kinderen
- Een marktje met **lokale makers** en hun prachtige handgemaakte creaties
- **Heerlijke hapjes en drankjes**
- **Live muziek en kindersanimatie**
- **Speciale actie bij aankoop** van een Euro-Serre
- **Gratis inkom en parking**

Geleenlaan 1, 3600 Genk

Meer info op www.euroserre.com

De poorten gaan weer open

Het was geweldig weer, en de massief gietijzeren poorten van de Wiersse gingen krakend open. Een grote groep tuinliefhebbers stroomde het terrein op. We waren begonnen! De eerste editie van de Ambachtelijke Plantenmarkt was van start, en met gezonde zenuwen stroopte iedereen de mouwen op om er een mooie dag van te maken. Dat lukte! De duurzame kwekers die we als Gardeners' World zo hoog in het vaandel hebben, stonden klaar met hun kramen afgeladen vol geweldige planten. Er werd cider gedronken, voorgelezen aan kinderen, taart gegeten, maar bovenal: heel veel geshopt.

Er was wel even stress ... Na een tijdje belde de ANWB in paniek op naar de lokale politie: twee dorpskernen nabij de markt stonden helemaal stil. In de nacht voor de markt waren er nog eens 1500 extra kaarten verkocht, en duizenden mensen tegelijk wilden het terrein op.

We hadden nooit verwacht zo'n populaire eerste editie te organiseren. Dit jaar hebben we daarom minder kaarten te koop, en kan je die alleen vooraf online kopen. Daar staat tegenover dat er verder van alles juist meer is. Heel veel lekker eten, veel toiletten, veel koffie, en ook nog eens meer kwekers dan vorig jaar.

De kaarten gaan hard, dus ik hint maar even dat het slim is ze op tijd te kopen. Verder heb ik nog een nieuwtje ... Ik reis al ruim een jaar rond in Nederland en België om iets te maken waarvan ik denk dat tuiniers er heel erg blij van worden. Op pagina 92 lees je er meer over. Ik ben zo benieuwd wat jullie vinden!

Ondertussen heerste op de redactie het gevoel de zomer zo lang mogelijk te willen vasthouden. Ze kwam al zo laat op gang en na al die regen en de slakkenplaag die ons teisterde kunnen we wel een kalme nazomer gebruiken. Vandaar dat we op onze cover vol zijn gegaan voor kleur, en welke bloem kan dat beter dan de dahlia, in onze ogen de koningin van de pluktuin. Op pagina 80 vind je de favorieten van redactie.

Hopelijk zie ik je op de Ambachtelijke Plantenmarkt, en geniet van deze heerlijke maand in de tuin!

Anne

awieggers@fnl.nl

september 2024

Inhoud

Seizoen

- 10 Wij houden van september**
De laatste druppel zomer en de eerste twinkeling van de herfst.
- 16 The Full Monty**
Door klimaatverandering kan schaduwrijk groen de ultieme luxe worden.
- 18 Topkeuze**
Alstroemeria's zijn kleurrijk en lang houdbaar.
- 20 Red de bij**
Tips van de Bijenstichting.
- 22 Tuingast van de maand**
De tijftjaf (*Phylloscopus collybita*).
- 24 Kweken en eten**
Gewassen die weinig ruimte innemen en die je nu kunt zaaien.
- 28 Een jaar op Jennita's pluktuin**
Nazomer tussen de bloemen.

OP DE COVER

- 6** De Ambachtelijke Plantenmarkt
- 34** De dahlia: koningin van de pluktuin
- 39** Maak een pottentuin op tafel
- 49** Bewaren en inmaken van groente en fruit
- 54** Jouw bollenseizoen start nu
- 70** Oogstkoken met Sanne Vogel
- 75** Verleng je oogstseizoen
- 82** Vermeerder je planten
- 86** Winterharde groenten zaaien
- 90** De mooiste bollen voor jouw tuin

Groene school

- 34 Dol op dahlia's**
Monty kan zich geen Longmeadow zonder dahlia's voorstellen.
- 39 Tafel-spektakel**
Sue tuiniert op tuintafels en creëert perfect toegankelijke composities.
- 46 Jouw snoeimaand**
Hou zomerframbozen gezond en productief.
- 49 Haal alles uit je oogst**
Tips voor het bewaren en inmaken van je groente en fruit.
- 54 Lonken naar de lente**
Tuinieren met gegarandeerd succes? Plant bloembollen!
- 59 Vraag het Anne**
Anne geeft antwoord op jouw tuinvragen.

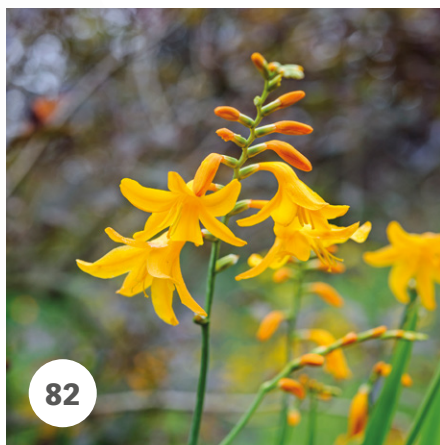
COVERBEELD: LIESBETH DISBERGEN

Inspiratie

- 70 Oogstkoken met Sanne Vogel**
Actrice en vegan chef Sanne Vogel kookt de lekkerste recepten met eigen oogst.
- 75 Moeiteloos oogsten**
Deze maand is alles gericht op oogsten en bewaren voor later.
- 80 De dahlia: koningin van de pluktuin**
In september zijn de dahlia's op hun mooist.
- 82 Makkelijk vermeerderen**
Nick Bailey splitst grote pollen in levenskrachtige nieuwe planten.
- 86 Overvloed in de winterkas**
Zaai nu winterharde groenten om de gehele winter te kunnen oogsten.
- 90 Bollenparade**
Neem een voorschot op het voorjaar en plant nu je bollen.
- 92 Het geheim van de kweker**
Een voorproefje van onze nieuwste speciale uitgave.
- 95 Inheemse held**
Hop (*Humulus lupulus*).
- 96 In de moestuin van Helga**
In haar laatste bijdrage blikt Helga terug en kijkt ze vooruit.

70

82

95

6

Aan de slag

- 100 Algemene tuintaken
- 104 Bloemen
- 106 Groente & fruit
- 108 Neem deze maand stekken van je salvia's
- 109 In de kas
- 111 Verpot fuchsiastekken

En verder

- 6 Ambachtelijke Plantenmarkt
- 53 Puzzel en win
- 112 Colofon
- 113 Groeigids

"Deze maand is het zover: De tweede editie van de Ambachtelijke Plantenmarkt! Ik kan niet wachten! Op pagina 9 vind je een plattegrond met alle deelnemers!"

ANNE WIEGERS - HOOFDREDACTEUR

"ik kweek hartstochtelijk dahlia's en ik vind ze in één woord geweldig."

MONTY DON - TUINEXPERT EN PRESENTATOR

"Dankzij Alans tips op p. 54 weet ik zeker dat mijn bloembollen komend voorjaar prachtig zullen bloeien."

HELGA KLUITERS - REDACTEUR

"Met de tips op p. 86 kan ik de hele winter genieten van kruiden uit mijn nieuwe kas."

JOS HEIJMANS - REDACTEUR

"Tuinieren brengt mensen bij elkaar! Dat zie je op Jennita's pluktuin (p. 28)."

IONA VAN DEN DRIES - REDACTEUR

"Met de stappen op p.46 snoei je jouw zomerframbozen op de juiste manier"

GOVERT DE JONG - REDACTEUR

Onze socials: @GardenersWorldNL

Save the date!

De Ambachtelijke Plantenmarkt 2024

De Ambachtelijke Plantenmarkt is dé plek waar gepassioneerde kwekers van duurzame planten en bijzondere tuinbenodigdheden verzameld zijn – een waar paradijs voor plantenliefhebbers. En vanwege het grote enthousiasme vorig jaar, vindt de Plantenmarkt dit jaar op twee dagen plaats. Zet zaterdag 28 en zondag 29 september alvast in je agenda, want dit jaar kun je je verheugen op een nog uitgebreider aanbod! **Let op!** Je kunt alleen online kaarten kopen à € 12,50. Er is geen kaartverkoop aan de poort. Bestel nu je kaarten op dewiersse.com/plantenmarkt.

Landgoed DE WIERSE

Het prachtige Landgoed de Wiersse is waar het allemaal gaat gebeuren. Op deze dag zullen er ook rondleidingen plaatsvinden over heel het landgoed. Meer informatie over Landgoed de Wiersse: www.dewiersse.com

Eind deze maand wordt ons geduld beloond: op 28 en 29 september openen de poorten van Landgoed De Wiersse voor de Ambachtelijke Plantenmarkt! Dit jaar hebben we nog meer kwekers, nog meer ambachtsmensen én nog meer planten voor je. Vaste planten, pootgoed, biologische zaden, gereedschap en meer: je vindt het hier. De eerste editie vorig jaar was een groot succes en we willen het dit jaar nóg beter maken. Daarom zijn er meer voorzieningen, is de markt verdeeld over twee dagen, én worden er geen kaarten meer aan de deur verkocht. Jongeren onder de 16 jaar mogen nog steeds gratis naar binnen, want we geloven dat je niet jong genoeg aan de slag kunt gaan met tuinieren! We laten je zien wat je kunt verwachten, zodat jij vast aan je wensenlijstje kunt beginnen.

Een dag van ambachten

De Plantenmarkt staat in het teken ambacht en tuinieren. Daaronder valt het kwekersvak natuurlijk, maar ook veel andere ambachten en organisaties. Van het verzorgen en ondersteunen van je planten tot het verwerken van oogst en het leren over biodiversiteit, in elke stap van het proces komen weer andere onderdelen naar voren. Dit jaar zijn er meer kwekers dan ooit! We stellen ze kort aan je voor. Het getal achter de naam correspondeert met de plaats op de plattegrond, zodat je ze makkelijk kunt vinden.

1 Kwekerij De Hessenhof

Als tuinier ben je nooit uitgeleerd: daar zijn Hans en Miranda van De Hessenhof van overtuigd. Met expertise in zandgrond, eigen biologische potgrond en een breed scala aan plantensoorten heeft deze kwekerij van alles te bieden!

2 De Warande

Met bollen zorg je voor een bloeiend, sterk begin van het voorjaar én een glimlach, dat weet Jan Willem van De Warande maar al te goed! Met een groeiend assortiment aan biologische bollen is deze stand een bezoek meer dan waard.

3 Rozenkwekerij De Bierkreek

Biologische rozen: het kan! Hans en zijn team van De Bierkreek kweken rozen die tegen een stootje kunnen en staan klaar met prachtige rozen, van no-nonsense tot bijzondere soorten.

4 Boomkwekerij Leemreize

Voor deze Achterhoekse kweker is de Wiersse een thuiswedstrijd! Snuffel rond tussen onbespoten bomen die bestand zijn tegen ziekten en plagen en laat je verrassen door bijzondere soorten.

5 De Glinstertuin

Jos en Wietske verwonderen kweken in een gesloten kringloop, waarbij elke stap van het proces op lokale schaal gebeurt en planten toegespitst zijn op het huidige klimaat. Voor een permacultuur-tuin ben je bij De Glinstertuin aan het juiste adres.

6 De Arend

Jacqueline de Ruiter is dag en nacht bezig met haar vak en ontwikkelde een expertise in kweken op kleigrond. Ze helpt mensen graag met uitzoeken van planten voor de condities die passen bij hun tuin, zodat de planten die je koopt goed groeien.

7 Arjan Schepers Vaste Planten

Een tuin komt tot leven door planten, dat gelooft Arjan, en zo kunnen we de wereld een beetje mooier maken. Loop langs voor kennis, advies en heel veel soorten planten.

8 StadsBomerij

Op zoek naar oude of bijzondere fruitrassen? Bij StadsBomerij vind je fruitbomen en bessenstruiken gewekt met aandacht voor de natuur en zonder kunstmest of bestrijdingsmiddelen.

9 Volvelds

Marieke en Edward verwonderen zich elk jaar weer over de bloemen die opkomen op de pluktuin en kwekerij. Verwonder je ook over de mooie planten die van kwekerij Volvelds komen dit jaar.

10 Kwekerij Pieters Planten

Pieters expertise? Schaduwplanten en winterharde tropische planten! Hij schotelt je iedere keer weer iets verrassends voor, dus kijk vooral bij Pieters Planten wat hij deze keer meeneemt!

11 Kwekerij Arborealis

Voor voedselbosplanten ben je bij Arborealis aan het goede adres! Ze kweken verder planten voor verschillende standplaatsen, van vochtige grond in de schaduw tot gortdroge stukken in de zon.

12 Marcel de Wagt – Opvallende Vaste Planten

Sinds hij een jongen van tien was zaait Marcel al planten en tot op de dag van vandaag doet hij dat met verwondering en fascinatie. Met een betrouwbare, mooie tuinplanten en advies kun je blijven genieten van je tuin.

13 Aaldering de Stek

Deze zorgkwekerij gelooft erin dat groen mensen goed doet en genieten ervan om bloemen en mensen te zien opbloeien. Hun planten-expertise is elfenbloem (Epimedium), een mooie schaduwplant, en ze brengen nog veel meer mee.

14 Het Amsterdamscheveld

Roy houdt van de verwondering en onzekerheid die de natuur biedt en kweekt daarom alles wat hij interessant vindt. Zo weet je nooit wat je kunt verwachten; in ieder geval allerlei prachtige planten!

15 Drachtplantenkwekerij Ninabel

Marijke van Ninabel brengt graag haar liefde voor de natuur over aan anderen en laat zien welke rol planten spelen voor biodiversiteit. Ze teelt zonder turf en denkt graag mee welke plant past bij jouw tuin en grondsoort.

16 Alies Natuurlijk

Als hovenier kweekt Alies een mix van sierplanten, makkelijke planten en inheemse soorten om alle ingrediënten van een ontwerp tot leven te brengen. Loop ook langs voor advies over planten vermeerderen en verzorgen!

17 Hof te Dieren

Nicole houdt ervan om mensen, bijen en vlinders blij te maken en om mensen met planten en advies naar huis te zien gaan. Ga dus vooral langs bij deze lokale kweker voor planten en fijne tips voor je tuin!

18 Kwekerij Morning Glory

Op de kwekerij van Morning Glory uit Aalsmeer tref je allerlei mooie planten aan, van winterharde vaste planten tot varens, grassen en bloemen. Laat je verrassen door hun assortiment op de markt!

19 Sas' Mini-kwekerij

Saskia legt steeds meer nadruk op droogtebestendige planten en insectenplanten. Je kunt weer mooie planten en inspiratie verwachten dit jaar bij haar kraam.

20 Ferdinandushof

Planten die zijn geteeld op traditionele wijze, dat is wat je tegenkomt bij Ferdinandushof. Hun specialisatie? Niet alledaagse vaste planten!

21 Kwekerieje

Bij Kwekerieje staan drie woorden centraal: eerlijk, inheems en eetbaar. Bij hun stand vind je inheemse, eetbare vaste planten die zonder gif in biologische potgrond zijn gekweekt, zodat jij en je tuindieren ervan kunnen genieten.

22 Christina Macke

Christina Macke is ook van de partij dit jaar! Deze Duitse kwekerij specialiseert in daglelies en neemt een prachtig assortiment mee.

23 Cruydt-Hoeck

Jozanneke en Jasper zetten zich in voor het herstel van biodiversiteit door inheemse planten te kweken. Bij Cruydt-Hoeck vind je zadenmengsels, vaste planten, advies en inspiratie voor meer inheemse soorten in jouw tuin.

24 Bloem en Oogst

Biologische bloemen die passen bij het huidige klimaat, daar let Eline op bij haar selectie voor de kwekerij. Laat je verrassen door de prachtige bloemenzaden van deze kweker.

25 Plukatelier Jennita Jansen

Als je de aanleg van Jennita's pluktuin hebt gevolgd in het magazine, dan mag je haar kraam niet missen! Het resultaat mag er zijn met biologische bloemenzaden, planten en de tools die jij nodig hebt voor je pluktuin.

26 De Tuinen van Weldadigheid

Bij De Tuinen van Weldadigheid vind je prachtige verhalen gecombineerd met historische plantenrassen en plek met een zorgfunctie, recreatie en educatie. Laat je ook dit jaar verrassen door hun bijzondere gewassen.

27 Do It Yourselfs Plukgeluk

Marloes' expertise is het delen van kennis, bijvoorbeeld over de plukbloemen op haar kwekerij. Stel je prangende pluktuinvragen en neus rond in het mooie assortiment van Do It Yourselfs.

28 Kwekerij Kweek

Heleen Calcoen van Belgische Kwekerij Kweek is dit jaar ook van de partij! Ga langs bij haar domevormige stand en laat je verrassen door haar mooie zadenlijn.

29 Zaden uit Zalk

Neem een kijkje bij de stand van Brenda Gruppen voor duurzaam aanbod van een weelderige, kleinschalige zadenkwekerij. Wat begon als een pluktuin, is met haar liefde voor plukbloemen uitgegroeid tot romantische zadenkwekerij Zaden uit Zalk!

29 Natural Bulbs

Natural Bulbs is specialist in biologische bloembollen en werkt samen met kleinschalige, gespecialiseerde planten- en bollenkwekers met een sterke toewijding aan duurzaamheid.

30 Kwekerij Vijverplantenland

Water brengt leven in de tuin en dat weten Angelique en Rob van Vijverplantenland maar al te goed. Zij nemen een divers aanbod aan vijverplanten mee, waaronder veel inheemse soorten.

Naast de geweldige kwekers die deelnemen aan de Ambachtelijke Plantenmarkt is er nog veel meer moois, lekkers en interessants te ontdekken.

Jo Tragter - Historische apperassen

Jo Tragter is een echte bron van kennis en vertelt je alles over bijzondere apperassen en hun gebruik.

Annabel Middeldorp Mandenmakerij

Zoek jij ambachtelijke, handgemaakte manden voor in je tuin of huis? Ga dan vooral langs bij de kraam van Annabel! Bij haar vind je manden die zowel decoratief als praktisch zijn.

De Bijenstichting

Benieuwd wat jij kunt doen voor je lokale bijen? Ga langs bij de Bijenstichting, die door onderwijs te geven, overheidsbeleid te beïnvloeden en de aanleg van bij-vriendelijke tuinen te stimuleren, streeft naar een betere toekomst voor wilde bijen en hommels.

Het Blauwe Huisje Jams en Curds

Ga voor traditionele chutneys, curds, marmelade en jams langs bij Het Blauwe Huisje. Waan je in Engeland met deze heerlijke, ambachtelijke producten.

Kopersporen

Echt goed gereedschap is waar onze tuinharten sneller van gaan kloppen. Bij Kopersporen koop je je tijdloze en duurzame producten.

Sneeboer

Sneeboer maakt sinds 1913 tuingereedschap van hoge kwaliteit dat mede door het roestvaste staal lang meegaat. Al vier generaties komen bij Sneeboer traditie en innovatie bij elkaar.

Paddenstoelenkwekerij Groene Takken

Pip van Groene Takken kweekt paddenstoelen, maar biedt ook specifiek sets aan waarmee je zelf paddenstoelen als oesterzwammen en shiitake blijft oogsten. Het enige wat je nodig hebt is een kweekkit voor binnen of een geprepareerde stam voor buiten.

Pottenbakkerij De Smeltkroes

Matthieu zit al 35 jaar in het pottenbakkersvak en maakt allerlei keramiek, van terracotta plantenpotten tot potten waarin vogels kunnen nestelen. Laat je verrassen door de veelzijdigheid van keramiek!

Vlinderstichting

Wil je weten wat jij kunt doen voor de (nacht)vlinders en libellen in je tuin? Ga langs bij de kraam van de Vlinderstichting en zet je ook in om deze prachtige insecten te helpen.

Wool Pots

Als je minder plastic wilt gebruiken in je tuin, dan zijn Wool Pots een goede oplossing. Deze potjes zijn gemaakt van overgebleven schapenwol en verrijken je grond

Antiquariaat Champ Clark

Op het middenterrein vind je Antiquariaat Champ Clark met een ruim assortiment aan boeken over tuinieren en tuinen.

Veld 4

Veld 4 is een waar walnoten-walhallen. Melissa en Beer telen en verwerken walnoten en produceren walnootproducten, zoals olie en pasta, maar ook walnootrapers en notenkrakers.

Dit jaar zijn er meer voorzieningen dan tijdens de eerste editie, zodat je optimaal kunt genieten van je dag op de plantenmarkt.

Op het veld links van het huis tref je alles aan om na een eerste shopsessie van bij te komen. Van een biologische cappuccino, verse soep uit de moestuin van landgoed De Wiersse tot falafel en pizza's uit de houtoven.

Lezingen van experts

Met een bel wordt op de dag aangegeven waar een kweker wat gaat vertellen over haar of zijn expertise. Dit doen ze bij hun eigen kraam, zodat ze tussen de planten, over de planten aan het woord kunnen zijn.

Ontmoet Gardeners' World magazine

Op het middenterrein aan het eind van de oprijlaan, staat de tent van Gardeners' World magazine. Kom gerust langs voor een praatje met de redactie.

In het kort

Wanneer: 28 en 29 september 2024

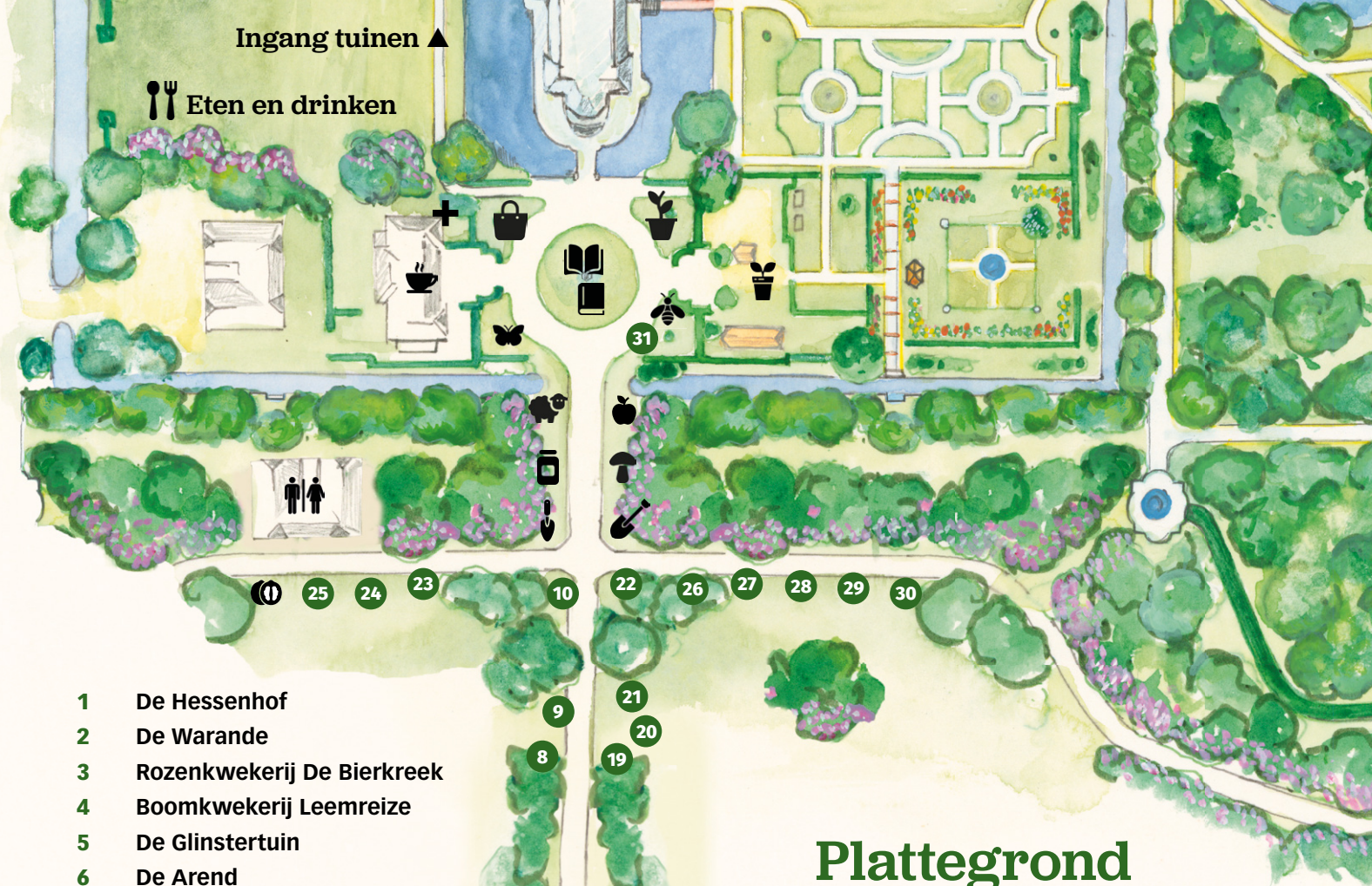
Waar: Wiersseralle 9,
7251 LH Vorden

Hoe laat: 11:00 - 16:30 uur

Toegang: 12,50 (alleen online kaartverkoop, niet op de dag zelf aan de poort)

Gratis voor jongeren onder de 16 jaar.

Voor tickets en meer informatie ga naar:
www.dewiersse.com/plantenmarkt

- 1 De Hessenhof
- 2 De Warande
- 3 Rozenkwekerij De Bierkreek
- 4 Boomkwekerij Leemreize
- 5 De Glinstertuin
- 6 De Arend
- 7 Arjan Schepers Vaste Planten
- 8 StadsBomerij
- 9 Volvelds
- 10 Pieters Planten
- 11 Arborealis
- 12 Marcel de Wagt - opvallende vaste planten
- 13 Aaldering De Stek
- 14 Het Amsterdamscheveld
- 15 Drachtplantenkwekerij Ninabel
- 16 Alies Natuurlijk
- 17 Hof te Dieren
- 18 Morning Glory
- 19 Sas' Mini-Kwekerij
- 20 Ferdinandushof
- 21 Kwekerieje
- 22 Christina Macke
- 23 Cruydt-Hoeck
- 24 Bloem en Oogst
- 25 Plukatelier Jennita Jansen
- 26 De Tuinen van Weldadigheid
- 27 Do it Yourselfs plukgeluk
- 28 Kwekerij Kweek
- 29 Zaden uit Zalk
- 30 Natural Bulbs
- 31 VijverplantenLand

Plattegrond & legenda

- Plantenrière
- Café de Wiersse
- Eten & drinken
- Gardeners' World
- Kopersporen Bronzen Tuingereedschap
- Sneeboer Tuingereedschap
- Bijenstichting
- Vlinderstichting
- Antiquariaat Champ Clark
- Het Blauwe Huisje
- Wool Pots
- Pottenbakkerij De Smeltkroes
- Annabel Middeldorp Manden
- Toiletten
- Groene Takken
- Jo Tragter
- Veld 4
- EHBO

Ingang

Compost
WC

*“Alle maanden zijn ruwe
experimenten, waaruit
de perfecte september
wordt gemaakt.”*

Virginia Woolf

Wij houden van september

O september, alles kan ik verdragen. De laatste druppel zomer en de eerste twinkeling van de herfst. Het fruit dat aan de bomen groeit, de bloeiende dahlia's en de belofte van de chrysanten die nog moeten komen. Ik verdraag de oogst: de laatste tomaten, de eerste pompoenen en de smaakbommen die zich vermommen als herfstframbozen. Ik verdraag het vooruitkijken: voorjaarsbollen om te bestellen, wintergroenten om te kweken en composthopen om te keren. (Met excuses aan Rutger Kopland, die zich waarschijnlijk nooit had kunnen voorstellen dat zijn gedicht *Jonge sla* zo schaamteloos zou worden verbasterd).

STER VAN DE MAAND

Anemone 'Rotkäppchen'

Deze fraaie anemoon werd voor het eerst gekweekt in Duitsland en vernoemd naar de sprookjesfiguur. Puur op basis van kleur zouden wij de naam kunnen betwisten, want ze heet nu eenmaal geen Rozekapje. Maar afgezien daarvan geven we toe dat de manier waarop de bloemblaadjes zijn gerangschikt best wel op een kap lijkt en dat de naam minder belangrijk is dan het feit dat dit een geweldige plant is voor vroege herfstkleur. "Maar oma, wat heeft u grote meeldraden."

Sterk en winterhard. Iets kleiner dan veel ander anemonen, dus zet hem vooraan in de border.

Hoogte x Breedte 60 cm x 50 cm

FLUWELEN HANDSCHOEN

Ga eind september nooit op vakantie, want dan mis je een van de mooiste herfstkleuren. De fluweelboom is niet bij iedereen geliefd, omdat hij de neiging heeft om andere planten te overwoekeren met zijn uitlopers. Maar als je hem een beetje onder controle houdt, dan beleef je er veel plezier aan.

Rhus typhina

Een goede boom voor de middelgrote of grote tuin (een beetje groeikrchtig voor kleine ruimten, tenzij je voor de jungle-look gaat). Heeft zon nodig voor de beste kleur.

H x B 6 m x 5 m

OPKIKKERTJE

Dit is een van die planten die bij iedereen bekend is, omdat ze veel verkocht worden als geneeskrachtig kruid. Uitstekend voor het ondersteunen van het immuunsysteem en boordevol antioxidanten. Het moet gezegd worden dat – zelfs zonder de plant te vermalen en als druppels in te nemen – de bloemen op zichzelf al behoorlijk opbeurend zijn. Het verhoogde hart omringd door een tutu van roze bloemblaadjes is zowel kenmerkend als erg mooi.

Echinacea purpurea

Nooit terugshoeien tot minstens februari, want de zaadhoofden zijn geweldig, en aantrekkelijk voor goudvinken. Neem wortelstekken in de herfst. **H x B** 60 cm x 40 cm

WITTE SERENADE

Dit is één van de populairste eenjarigen en het is niet moeilijk om te zien waarom. Cosmea's zijn heel gemakkelijk op te kweken uit zaad, groeien snel, en bloeien ononderbroken betrouwbaar tot in de volgende maand. Je moet ze wel regelmatig koppen.

Cosmos 'Sonata White'

Zaaien onder glas in het vroege voorjaar, maar pas uitplanten als de vorst voorbij is. Vooral goed in potten en perken.

H x B 50 cm x 30 cm

NAJAARSGEZOEM

De plant op de voorgrond werd vroeger *Sedum* genoemd. Makkelijker te onthouden, maar hoe hij ook heet, hij zal altijd een grote bijenmagneet zijn in deze tijd van het jaar. Mooi contrast met de roze zonnehoe op de achtergrond.

Hylotelephium 'Purple Emperor'

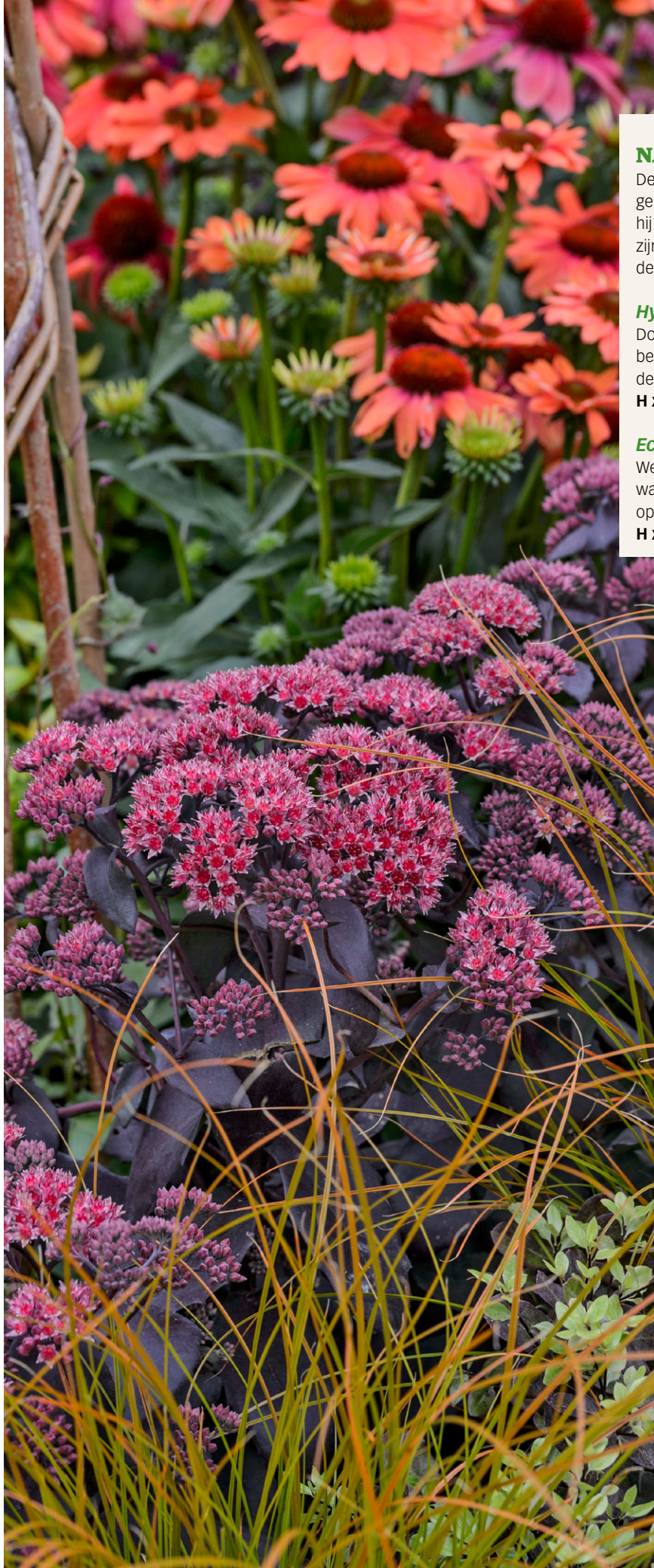
Donkerpaarse bladeren. Zeer aantrekkelijk voor bestuivers. Hij kan topzwaar worden, dus deel de pollen regelmatig.

H x B 45 cm x 30 cm

Echinacea 'Summer Cocktail'

Wees een beetje voorzichtig met deze plant, want hij is gevoelig voor vorst. Graaf een kluit op en laat hem onder glas overwinteren.

H x B 60 cm x 45 cm

ZONNESTRAALTJE

Wij houden van deze rudbeckia. De meeste neefjes en nichtjes zijn oké: een welkome aanblik van vrolijke gele straalbloemen aan het einde van het seizoen, sommige heel hoog en andere wat bescheidener. Geen van hen heeft echter die slimme opgerolde bloemblaadjes – het kenmerk waardoor je even twee keer moet kijken. Het werkt heel goed met andere vaste planten in het late seizoen, zoals zonnekruid (*Helenium*), asters en alle grassen.

Rudbeckia 'Henry Eilers'

Volle zon is het beste. Goed voor vlinders. Vermeerder door te delen in het voorjaar. **H x B** 1,2 m x 60 cm

The Full Monty

We zoeken automatisch zon en kleur op, maar door klimaatverandering kan weelderig, schaduwrijk groen de ultieme luxe worden, zegt **Monty**.

“In hoogzomer is groen een balsem voor het oververhitte lichaam en de ziel.”

FOTO: JASON INGRAM

Ik word steeds groener. Niet zozeer ecologisch gezien, want dat kan natuurlijk beter, maar over de kleur groen zelf. Groen in de tuin, groen in het landschap, groen, groen en nog eens groen om me heen. Groen is blijvend en ondersteunt zoals geen enkele andere kleur dat kan.

Het probleem zit echter in die verdraaide bloemen. Op Berryfields hadden we ooit een groene tuin, gevuld met elke soort groene bloem die we konden vinden, maar dat sloeg de plank een beetje mis. Net als sojaworstjes of plantaardige 'bacon'. Bloemen zijn verleidelijk en mooi vanwege hun kleuren, niet ondanks die kleuren. Een leven zonder voorjaarsbollen, rozen in de zomer en de rijke, fluwelen gloed van herfstkleuren is een arm leven. Maar ik denk serieus na over een tuin waarin elke tint groen mijn enige kleur is.

Dit zou rust creëren voor zowel het oog als het gemoed en biedt eindeloze mogelijkheden voor een subtiele combinatie van strakke heggen, borderranden, vormsnoei en begroeiing, en de losse bladeren in alle tinten groen en verschillende vormen. In hoogzomer is groen een balsem voor het oververhitte lichaam en de ziel en in midwinter is het een daad van groen verzet tegen de grijze, bruine somberheid. Misschien wordt dit het project voor volgend jaar. De Jewel Garden kan worden afgegraven en vervangen door deze weelderigheid van groen op groen - de wraak van het loof na jaren van pogingen om de rijkste kleuren te combineren die de plantenwereld kan bedenken.

Nou ja, misschien. Ik meen het semi-serieus en zou zeker genieten van het creëren van een grote tuin die groen mengt met de aandacht die we altijd hebben besteed aan de meer dramatische kleurencombinaties op Longmeadow.

We kennen een lange historie van groen omarmen in een tuin, waarbij het formele groen van bloemperken en vormsnoei uit de 17e en 18e eeuw werd vervangen door het gekunstelde groen van de landschapstuin. In de Victoriaanse tijd maakten goedkope kool, staal en glas de massale productie van felgekleurde eenjarige planten

en perkgoed mogelijk, waardoor felle kleuren populair werden. Dit werd gevolgd door de borders aan het einde van de 19e eeuw, die op hun beurt mogelijk werden gemaakt door planten uit alle hoeken van het Britse Rijk te halen. Historisch gezien is veel kleur in de tuin dus een recente rage.

Ik ben deels beïnvloed door een recente reis naar het noordwesten van Spanje ('Groen Spanje' zoals een inwoner het mij omschreef). Terwijl de rest van het land bruin kleurde onder de brandende zon, bleef het Groene Spanje weelderig en aangenaam mild.

Deze noordwesthoek van Spanje is nu de meest gewilde vakantiebestemming aan het worden. Het was altijd al een plek waar de rijken een tweede huis of landgoed hadden, maar nu koopt het nieuwe geld zich hier in om te ontsnappen aan de hitte van de zomertemperaturen die met onophoudelijke regelmaat naar het midden van de 40 graden klimmen. Terwijl de rijken hun tenen in het bedauwde gras dompelen, moeten de minder bedeelden de ellende van zon, zee en zand doorstaan.

Terwijl Britse en Duitse toeristen nog steeds graag in de volle zon bakken, viel het me op dat toen ik eerder deze zomer een druk park in Barcelona bezocht, geen enkel persoon aan het zonnebaden was. Iedereen die niet liep, zat of lag in de schaduw. Waar Spanje het voortouw neemt, zullen wij noordelingen zeker volgen, zij het met minder haast.

Net zoals een biljartlaken van een gazon het teken van luxe is in Zuid-Europese tuinen, voorspel ik dat de slanke gazons in de nattere delen van Noord-Europa het strand gaan vervangen als dé bestemming voor zomervakanties. Naarmate onze zomers heter worden, zal de lokroep van groene schaduw steeds aantrekkelijker en dus waardevoller worden. Een groene zomertuin is jouw ticket naar het chicste vijfsterrenresort, zonder dat je de horror van een luchthaven in augustus hoeft te ondergaan.

Monty

07,08 SEPTEMBER - 2024
Outdoor Garden Festival

HEX

Info & tickets www.hex.be

Kasteel HEX
3 8 7 0
Heers Heks

Responsable
Editor:
Ghislain
d'Ursel

Poster
designed by:
Atelier
Antoine
Henriot

 EDEN
MAGAZINE

LANDSHAPERS

CHAMPAGNE
TAITTINGER
Reims

 SUBSTRAL
Nature

Topkeuze

Alstroemeria

Ze zijn kleurrijk en lang houdbaar, geweldige snijbloemen en kunnen in potten én in borders.

Dertig jaar geleden had je de oranje alstroemeria's (incallelies) die door je zonnige border raasden en alles verstikten, en je had de snijbloem-varianten met prachtige kleuren en een uitzonderlijk vaasleven.

Deze laatste, ontwikkeld als snijbloemen voor in de kas, bleken winterhard te zijn, hoewel de nieuwe lentegroei vaak door vorst tot de grond toe afsterft als ze ongeveer 15 cm hoog zijn. Maar dan komt er nog meer verse groei. In sommige lentes bevriest ook deze tweede bloei, maar de planten produceren nog meer en bloeien uiteindelijk op ongeveer hetzelfde moment als planten die nooit bevroren zijn geweest.

Vervolgens ontwikkelden plantenveredelaars korte variëteiten, zodat je de geweldige kleuren en het lange bloeiseizoen in potten kon bewonderen. Zo is deze plant verworden van een welig tierend onkruid tot een waardevolle snijbloem en vervolgens van een langbloeiende vaste plant voor de border tot een ster voor terraspotten.

■ **Standplaats** In de volle zon, in vruchtbare, goed doorlatende grond.

■ **Planten** Koop in potten, omdat planten met kale wortel zich zelden goed vestigen. De meeste soorten zijn winterhard in een gemiddelde winter. Plant ze op koude plekken minstens 15 cm diep.

■ **Verzorging** Zet potten in de late herfst in een warm hoekje, want de wortels zijn gevoelig voor kou. Om bloemen te plukken of te koppen, houd je de stengelbasis vast en trek je er stevig aan.

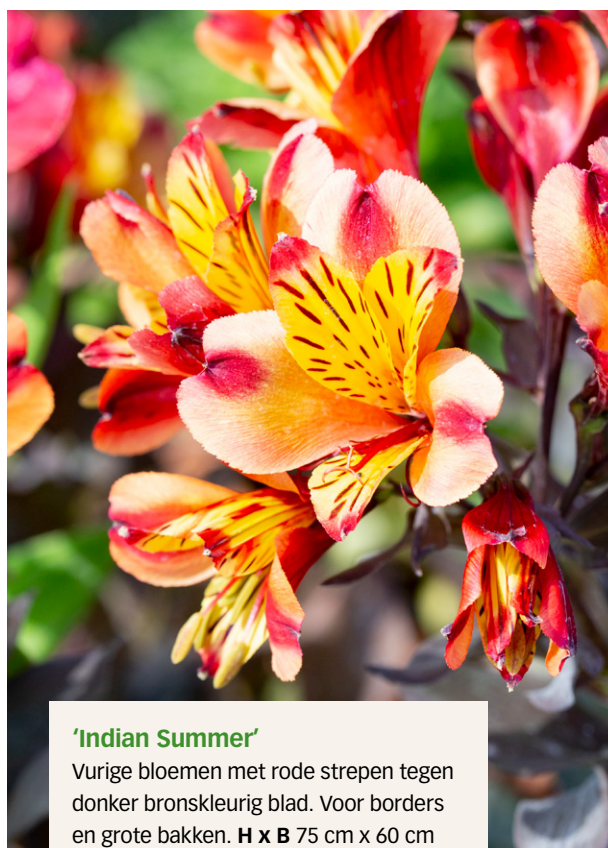
■ **O.a te koop bij** strooperdekker.com, gartenversandhaus.de, hessenhof.nl, marechal.be.

Alstroemeria psittacina

Braziliaanse soort met dieprode bloemen en wit-groene randjes. Verdraagt schaduw, houdt van vocht. **H x B** 90 cm x 40 cm

'Bali'

Abrikooskleurige bloemen met een rode vlek. Zet in de volle zon of halfschaduw. **Hoogte x Breedte** 80 cm x 50 cm

'Indian Summer'

Vurige bloemen met rode strepen tegen donker bronskleurig blad. Voor borders en grote bakken. **H x B** 75 cm x 60 cm

'Inticancha Maya'

Opvallende, roze gespikkelde bloemblaadjes. Eén van de 24 compacte variëteiten in de Inticancha-serie. **H x B** 30 cm x 40 cm

'Princess Fabiana'

Crèmekleurige bloemen, gevlekt met bordeauxrood. **H x B** 30 cm x 40 cm

Alstroemeria

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Planten												
Bloei												

Bijenportret De resedamaskerbij

De resedamaskerbij behoort tot het geslacht van de maskerbijen. Dit is een van de grootste soorten onder hen. In Nederland komen 25 verschillende soorten maskerbijen voor, in België 30.

Maskerbijen zijn kleine, kale, glimmend zwarte bijen. Kenmerkend is dat ze witgele vlekken hebben die sterk afsteken tegen hun overwegend zwarte kleed. Deze bijen hebben geen of heel korte haren en kunnen daarmee het stuifmeel niet vervoeren. Zij hebben daarvoor een inwendig keelzakje (krop) waar het stuifmeel tijdelijk in opgeslagen wordt.

Het mannetje heeft een masker met één grote witgele vlek voor op zijn kop dat de hele breedte tussen de ogen inneemt. Het vrouwtje heeft meestal twee losse vlekken op haar kop, maar

niet altijd. Dat maakt het vrouwtje minder goed herkenbaar in het veld dan het mannetje. Het vrouwtje heeft een lengte van 7,5 tot 9 millimeter. Het mannetje is 6 tot 8 millimeter lang. Deze bij komt pas tevoorschijn in mei of juni. De hoogvliegtijd is in augustus. Als het een goed bloemenjaar is, vliegen de vrouwtjes nog tot in september rond.

In de paartijd zijn de mannetjes op en rond hun geliefde voedselplanten te zien, waar zij uitkijken naar de vrouwtjes. De mannetjes zitten elkaar dan achterna. Als een mannetje een vrouwtje het hof wil maken, doet hij dit op wat ruwe wijze. Een paring die enkele minuten kan duren vindt vaak plaats op een plant. Voor een goede spermaoverdracht moet het vrouwtje haar angel naar buiten steken. Dit geldt voor alle angeldragende bijen-

en wespenvrouwtjes die paren.

De resedamaskerbij maakt nesten in bestaande gangen in hout en in plantenstengels. Het is een bij die daarom ook graag gebruik maakt van bijenhôtels. Maar oude nestgangen van andere bijen en wespen worden ook goedgekeurd. Als de larven volgroeid zijn wachten zij met verpoppen tot na de winter. Ze overwinteren als rustlarve.

Zo help je de resedamaskerbij

De resedamaskerbij is een kieskeurige bij. Deze bij zoekt uitsluitend stuifmeel van reseda-soorten zoals de wilde reseda en wouw. Dus als je deze planten in je tuin zet, dan komen de bijen erop af. Scan de QR-code op de pagina hiernaast en koop een zakje wouw-zaden met 10% korting. Gebruik hiervoor de code **GW24W**.

Red de bij

Inheemse zaaiweek

De week van 25 september tot 1 oktober staat in het teken van de Inheemse Zaaiweek, een samenwerking van de Bijenstichting, Gardeners' World magazine en kwekerij Cruydt-Hoeck. Inheemse plantensoorten staan deze week centraal.

In de aanloop naar deze week geeft de Bijenstichting drie informatie-webinars over dit onderwerp op. Deze gratis webinars vinden plaats op 27 augustus en 3 en 5 september. Ga voor meer informatie naar de agenda van de Bijenstichting op [bijenstichting.nl/agenda](https://www.bijenstichting.nl/agenda).

Wouw-zaden met korting

Bestel een zakje wouw-zaden met 10% korting. Gebruik de code GW24W.

De Bijenstichting

zet zich in voor bijen en beschermt ze tegen uitsterven. Via cursussen, workshops en open dagen leer je alles over bijen. Je kunt ook altijd een kijkje komen nemen in de demonstratietuin in Vorden, waar met veel vrijwilligers gewerkt wordt aan de bloemborders. Iedere maand geeft de Bijenstichting ons de perfecte tips om onze tuinen nog natuur- en bijvriendelijker te maken.

www.bijenstichting.nl

Tuingast van de maand

In het najaar staan bessen centraal. Kijk welke bessen het eerst worden gegeten in jouw tuin. Meestal worden kamperfoeliebessen en lijsterbessen meteen verslonden, terwijl meidoorn en sierappels worden bewaard voor iets later. Eind winter zijn er alleen nog klimopbessen over, die meestal alleen worden gegeten als er niets anders is. Zijn ze niet zo lekker of zijn vogels gewoon heel slim? Per gram zijn klimopbessen bijna net zo calorierijk als chocolade, dus vogels bewaren ze misschien wel tot het laatst om ze te helpen in goede broedconditie te komen.

Als je nog niet veel besdragende planten hebt, is dit het moment om er een paar toe te voegen, als vrijstaande bomen of in hagen. Probeer meidoorn, (vrouwelijke) hulst, lijsterbes en sierappels.

Dit kun je tegenkomen

Tjiftjaf, *Phylloscopus collybita*

De tjiftjaf is een kleine bruine vogel met een grote persoonlijkheid. Hij is vernoemd naar zijn roep, die je in de broedperiode in de lente en zomer kunt horen. De rest van de tijd is zijn roep meestal een dubbel 'tsju-lie'. De meeste tjiftjafs overwinteren in het Middellandse Zeegebied en West-Afrika voordat ze naar ons terugkeren, maar er overwinteren er hier steeds meer.

Ze komen voor in bosgebieden en struikgewas, en soms in tuinen. De tjiftjaf nestelt in mei of juni en legt tot zes eieren. De jongen worden gevoed met insecten en rupsen.

In de herfst verspreiden tjiftjafs zich naar meer stedelijke gebieden. Luister naar hun roep en hou je rozen in de gaten: ongewone vogels die bladluizen van de bladeren plukken zouden wel eens migrerende tjiftjafs kunnen zijn.

Klimopbijen komen tevoorschijn zodra de klimop begint te bloeien.

Kijk ook uit naar

■ Klimopbijen. Deze solitaire soort voedt zich bijna uitsluitend met klimopbloemen. Je kunt het geluk hebben dat ze in je gazon nestelen.

■ Huiszwaluwen. Blijven langer dan zwaluwen en gierzwaluwen, vaak om een derde broedsel groot te brengen. Huiszwaluwen vliegen nu naar het zuiden en komen in het voorjaar weer terug.

■ Spinnen. Rond deze tijd zie je spinnenwebben hangen over paden en borders. Hierin zitten vrouwtjes te wachten op een mannetje.

De tjiftjaf maakt zich klaar om naar het zuiden te trekken en komt nu vaak in tuinen, op jacht naar bladluizen.

*“De tjiftjaf is vernoemd
naar zijn roep, maar
zijn roep is meestal een
dubbel ‘tsju-lie’.”*

Weinig ruimte veel smaak

Rukmini Iyer heeft het ideale recept om optimaal te genieten van haar rijke oogst aan aubergines en paprika's. Plus: tips voor gewassen die weinig ruimte innemen en die je nu kunt zaaien.

Vorig jaar deden mijn paprika's en aubergines het dankzij het warme weer heel goed – met een overvloedige oogst als resultaat, heerlijk! Dit jaar zullen ze wel niet zo goed zijn, met de sombere zomer die we gehad hebben.

Ongeacht het weer lijkt de truc te zijn dat je beide gewassen heel vroeg zaait en de jonge planten in een koude kas zet tot het echt warm weer wordt. Ik bestuif de auberginebloemen met een penseeltje en dan gaan zowel de aubergines als de paprika's op vakantie naar de zon in de buitenlucht. Als we

in de zomer eens een weekje weg zijn, zetten we ze in een diepe bak met water.

We eten de aubergines ingelegd, in een Sri Lankaans gerecht (zie bladzijde 26), en de paprika's doen we overal in, van ratatouille tot pastasaus.

Heb je geen ruimte voor een koude kas? Aubergines en paprika's doen het allebei ook prima op een zonnige vensterbank op het zuiden. Vergeet alleen niet dat je de auberginebloemen dan zelf moet bestuiven, anders krijgen ze geen vruchten.

“De truc met aubergines en paprika’s is dat je beide gewassen heel vroeg zaait en de jonge planten in een koude kas zet tot het echt warm weer wordt.”

Ingelegde aubergines en paprika's op z'n Sri Lankaans

*Een heerlijk, ongewoon gerecht.
Serveer met rijst of platbrood
en yoghurt.*

VOOR 4 PERSONEN

VOORBEREIDING 12 minuten

BEREIDING 35 minuten

- 5 kleine aubergines,
gehalveerd en ingekerfd
- 2 puntpaprika's, grof gesneden
- 1 rode ui, in ringen gesneden
- 1 theelepel kurkuma
- 1 theelepel zeezout
- 1 eetlepel olijfolie
- 100 ml cider of witte wijnazijn
- 1 eetlepel mosterdzaad
- 1 rode chilipeper, fijngehakt
- 1 teen knoflook, fijngehakt
- 1 theelepel suiker
- ½ theelepel zeezoutvlokken

BEREIDING

1 Verwarm de oven voor op 200°C / heteluchtoven 180°C. Meng de aubergines, paprika's en ui met de kurkuma, het zout en de olijfolie in een ovenschaal en zet deze in de oven. Rooster het geheel 30 minuten, tot de aubergines goed gaar zijn.

2 Meng ondertussen de azijn, mosterdzaadjes, rode chilipeper, knoflook, suiker en ½ theelepel zeezoutvlokken door elkaar en zet even opzij.

3 Giet het mengsel over de geroosterde aubergines en paprika's en zet alles nog vijf minuten terug in de oven.

4 Serveer warm met rijst en yoghurt.

Andere smaken uit de tuin

Eet tomaten vers of kort gebakken in allerlei pasta- en rijstgerechten.

Pompoenen kunnen nu geoogst worden. Ik zag pas een recept voor kleine platbroodjes gevuld met pompoen, gefruite gele uitjes en granaatappel-melasse – dat ga ik binnenkort uitproberen. En op koude avonden zit je altijd goed met geroosterde pompoen met wat gember en piment, die je door warme pasta roert met crème fraîche en een heboel Parmezaanse kaas.

Courgettes blijven maar doorgaan, dus als je genoeg hebt van geraspte courgette door linguine of orzo, probeer dan eens courgette-fetabaignets. Ik ben ook dol op muffins van halloumi, Spaanse peper en courgette met speltmeel in plaats van gewoon meel voor een wat steviger smaak en textuur.

Tomaten geven ook nog steeds een overvloedige oogst – probeer eens een van mijn favorieten: gebakken rijst met in boter gebakken Szechuan-peper, verse blaadjes citroenverbena en pijnboom-pitten als basis. Roer er gehalveerde kerstomaatjes doorheen, bak ze een paar minuten tot ze zacht worden en voeg dan gekookte basmatirijst en smaakmakers toe. Het is een ongewone combinatie, maar wel eentje die je blijft maken (ik heb het zelf vandaag nog als lunch gegeten).

Aan de slag

■ **Lente-uien** Zaai ze nu, dan kun je ze vroeg in het voorjaar oogsten. Zaai ze binnen in modules of zaaibakken of buiten in zaaivoren, 2 cm diep en 10 cm uit elkaar. Dun de zaailingen uit tot ze zo'n 3 cm tussenruimte hebben.

■ **Cime di rapa (broccoletti)** Zaai buiten in rijen met 30 cm tussenruimte. De zaailingen komen al snel op en je moet ze uitdunnen tot 25 cm, zodat ze voller worden. Zaai ze onder een stolp of in een tunnelkas, zodat ze beschermd zijn tegen kouder weer.

■ **Rode biet** Dit doorgroeiende gewas is in deze tijd van het jaar geweldig vanwege zijn blad. Zaai spaarzaam in bakken en dun de zaailingen uit. Oogst de blaadjes als pluksla. Als je rode biet onder glas kweekt, krijg je misschien zelfs nog een late oogst van kleine bietjes.

Jonge bietenblaadjes geven extra kleur aan salades en wokgerechten.

Een jaar op JENNITA'S PLUKTUIN

Nazomer tussen de bloemen

Pluktuinexpert Jennita Jansen verhuist naar een nieuwe pluktuin en laat zien hoe ze die (letterlijk) vanaf de grond opbouwt. Een van de grootste uitdagingen voor haar? Een schaalvergroting van jewelste, waarbij ze van een geborgen bloementuin naar grote stukken grond gaat. Jennita vertelt je welke bloemen ze kweekt op haar grote tuin, welke experimenten ze aangaat en geeft tips voor iedereen die bloemen wilt kweken.

TEKST: IONA VAN DEN DRIES

FOTO'S: JENNITA JANSEN, IONA VAN DEN DRIES

Tussen de volle velden met dahlia's en andere bloemen zoals gladiolen en kamille die doorbloeien, vind je Jennita aan het werk. September is de laatste grote oogstmaand op de pluktuin. "Ik maak nu vooral boeketten, bloemwerk voor bruiloften en geef workshops", vertelt Jennita. "Het is tijd om alles uit de verse bloemen te halen. Ik ga winterharde eenjarige zaaien, tweejarige zaailingen gaan de grond in en ik verpot vaste planten." Wat dat betreft komt er veel bij elkaar op de valreep van het plukseizoen. "Je leeft als het ware tegelijk in het moment en in de toekomst. Ik geniet van het nu en kijk uit naar volgend jaar met zijn nieuwe kansen. Dan wil ik bijvoorbeeld mijn kleuren en soorten beter gaan plannen. Komende maand ga ik ook heel veel droogbloemen en zaden oogsten en begin ik met de voorbereidingen voor volgend jaar."

Drukte en rust

Hoe beviel het Jennita om er in het hoogseizoen even tussenuit te gaan? "Het was spannend en fijn. Het was ook vooral heel leuk om terug te komen en te zien hoe de tuin erbij staat! Ik zou vooral niet te lang op vakantie gaan in de zomer", lacht ze met oog op de prachtige bloemen. "Wel is het fijn om te merken dat de tuin gewoon doorgaat. Het was heel goed om er tussenuit te zijn en ik merk dat het voor mij goed werkt om even een stap terug te doen en dan weer met frisse moed aan de slag te gaan. Dat is beter dan in oktober halfdood neervallen van het vele werk."

Bij thuiskomst was het tijd om de tuin weer op orde te brengen. "De eerste week terug was ik alleen maar aan het opruimen en bijhouden", vertelt Jennita. "Vraag ook zeker hulp als je dat nodig hebt." Na een intensief en

druk pluktuinseizoen, stopt eind oktober het leveren van boeketten aan abonnees. "Ik lever nu nog wat aan bloemisten, maar de druk is eraf. De vraag is ook hoe lang je het tempo van het hoogseizoen kunt volhouden. Nu is er meer rust en tijd om aan te rommelen. In oktober beginnen de grote voorbereidingen voor volgend jaar."

Workshops en nieuwe mogelijkheden

Waar is Jennita verder mee bezig nu? "Hier op de pluktuin geef ik veldboeketworkshops. Het is heel leuk om zo samen te plukken en dit te kunnen delen met mensen. Ik geef in het voorjaar de cursus 'Pluktuinieren' en krijg soms foto's terug van mensen. Om dan hun blijheid te zien als iets is gelukt, dat is heerlijk. Ik vind het heel bijzonder om te zien hoe mijn enthousiasme over bloemen zich als een olievlek verspreidt. Vaak 'waarschuw' ik mijn cursisten ook voor het risico dat je een soort rupsje-nooit-genoege wordt als je met bloemen kweken begint. Er is zo veel moois!"

Ook een lopend project is nu afgerond: de kas. "We nemen hem bijna in gebruik!" zegt Jennita enthousiast, "maar eerst moeten we het zand egaliseren. Dan kunnen er onder andere zaaitrays met winterharde eenjarigen in. Ik ga nog op zoek naar een fijne werktafel voor in en bij de kas. In oktober wil ik een border aanplanten bij de kas. Hopelijk kunnen we de kas dan deze maand al gebruiken."

Pluktuin in de wijk

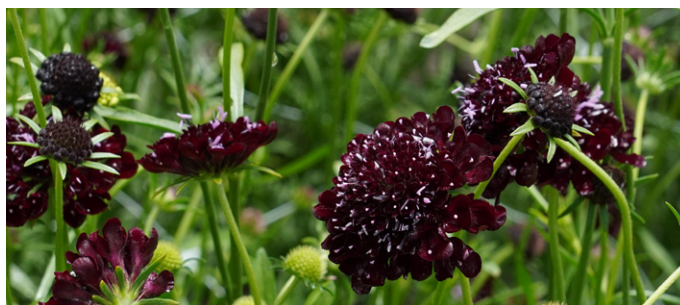
Eerder vertelde Jennita al dat zij en haar medetuinier Pieter weleens koeien en schapen lenen van de zorgboerderij in de buurt om het gras bij te houden. Ook nu kijken de dieren op hun gemakje uit over de tuin.

"Ik vind het heel bijzonder om te zien hoe mijn enthousiasme over bloemen zich als een olievlek verspreidt."

September en oktober zijn de ultieme maanden om nog alle uit je verse bloemen te halen, dus oogst erop los en kijk ook vast vooruit naar volgend pluktuinseizoen met deze tuinklussen.

- Zaai winterharde eenjarigen.
- Plant zaailingen van winterharde eenjarigen, zoals ridderspoor (*Consolida ajacis*), papaver, korenbloemen, juffertje in het groen, *Ammi visnaga*, leeuwenbekjes, *Orlaya*, *Daucus*, bolderik uit in de vollegrond.
- Verpot vaste planten die te groot zijn geworden voor hun pot of bak.
- Droogbloemen om te plukken: strobloem, *Scabiosa sellata*, *Limonium*, *Celosia*, *Amaranthus*, strobloem (*Acroclonium*), duifkruid (*Scabiosa*).
- Bloemen plukken in september: chrysanten, bottels, gladiolen, *Crocsmia*, dahlia's, kamille en siergrassen.
- Bloemen plukken in oktober: chrysanten, bottels, dahlia.
- Zaai groenbemesters om volgend jaar jouw bodem te voeden en bestuivers van eten te voorzien, zoals rolklaver en *Phacelia* (bijenbrood).
- Deel vaste planten.
- Maak vast plannen voor wat je wilt doen aan de tuin in het najaar.

“De vroege ochtenden in de tuin zijn magisch.”

“Het is zo leuk om contact te hebben met de zorgboerderij en van hun te leren”, vertelt Jennita. “Ik vind het een fijn idee dat we er voor elkaar zijn als dat nodig is. En als er, zoals laatst, een koe onder het hek door gesneakt is, altijd wel iemand is die haar terug in de wei kan zetten. Onze projecten versterken elkaar. We brengen ieder onze eigen expertise.” De pluktuin, die in het hart van Scherpenzeel ligt, staat ook op een andere manier in de wijk. “Bloemen die te kort zijn voor boeketten gaan naar een verzorgingshuis hier vlakbij. Elke week komt er een werknemer bloemen halen voor in kleine vaasjes op de kamers. De bewoners zijn bijvoorbeeld gek op dahlia’s, omdat ze die herkennen van vroeger. Het is mooi dat bloemen zo niet verspilld worden, maar terecht komen in vaasjes en zo mensen blij kunnen maken.”

Er komen verschillende mensen langs op de pluktuin voor bestellingen of een praatje. “Ik lever onder andere bloemen aan een Utrechtse bloemist. Ook via het wandelpad komen steeds vaker mensen langs om boeketten te bestellen. Dan vragen ze bij de zorgboerderij of er bloemen te koop zijn, omdat ze de velden vanaf de weg al zagen. Ik zou graag een stuk van de tuin tot openbare

pluktuin maken. In de toekomst ga ik kijken naar welke mogelijkheden er zijn.”

Nederland, bloemenland

Collega Pieter had ook wat bloemen en groente-oogst meegenomen naar een feestmarkt dichtbij. “Zo’n markt benadrukt het belang van onze lokale onderneming. Lokaal geteelde bloemen kweken en verkopen in Nederland is best lastig, het is namelijk zo normaal dat je overal bloemen kunt kopen. Je wil en moet vasthouden aan de waarde van je product, maar mensen kunnen bloemen niet altijd op waarde schatten. Het is een kunst om ze die waarde te laten inzien. Voor mij zijn deze bloemen mijn hart en ziel, voor sommigen is het voornamelijk handel. Ik geloof dat handelaren ook hart voor hun vak hebben, maar toch voelt het voor mij anders. Ons werk raakt elkaar, maar heeft door onze aanpak een andere uitwerking.”

De verboden vraag

Augustus was een maand voor zomerbloemen, zoals zinnia’s, strobloemen, cosmea’s, schermbloemen en dahlia’s. “In september gaat het al een beetje richting de herfst met chrysanten en rozenbottels”, legt

Jennita uit. “Dit soort bloemen komt nu ook terug in wat ik nog lever aan bloemisten en abonnees, en in de combinaties die ik inzet voor bruiloften en workshops.”

Maar wat is op dit moment dan haar favoriete bloem? Ze lacht, het is alsof je vraagt van welk kind een ouder het meest houdt. Uiteindelijk geeft ze toe. “Ik houd altijd van zinnia’s. Ze zijn mooi en sterk, vlinders zijn er dol op én ze zijn ook nog eens makkelijk te oogsten (in tegenstelling tot korenbloemen). Ook cosmea is een favoriet. En dan zijn er de schermbloemen en venkel. Gladiolen spelen een belangrijke rol op de tuin en in boeketten, ook al zijn ze niet mijn favoriet. Kamille is ook fantastisch! Kamille vangt nog wat van de zomer met haar gouden hartje en witte blaadjes. Zo breng je wat zomer in je nazomer of herfstboeket. Anders wordt het snel donker en echt herfstig al. In de herfst ga ik me meer focussen op diepe kleuren, maar voor nu houden we nog even vast aan de zomer.”

De nazomer vieren

Ondanks dat het woord ‘herfst’ al meerdere keren gevallen is, is het vooral nog zomer voor Jennita. “September of oktober is meestal het einde van het seizoen, maar dat ligt erg aan

wanneer de eerste vorst komt. Als die laat is, kun je soms wel tot in november doorplukken. Je weet het nooit." Voorlopig geniet Jennita vooral van de zomer en de bloemen die nog op de tuin staan. "Nu is het er!"

Wanneer het kan, trekt Jennita het bloemen-seizoen nog even door. "Vochtig weer is funest voor de houdbaarheid van bloemen op de vaas, maar bij droger weer kunnen zaden mooi afrijpen. Voor mijn vakantie hadden we veel regen, wat lastig is voor het zaden oogsten. Daarentegen was het weer ideaal voor het zaaien van de winterharde eenjarigen. Zo heeft elk nadeel zijn voordeel en andersom. Ik ben heel blij met een extra beetje zomer. Het betekent ook dat ik bij hoge temperaturen een soort tropenrooster aanhoud: ik begin vroeg, ga rond de lunch al naar huis en ontloop zo de hitte. Die vroege ochtenden in de tuin zijn magisch!"

Rustig tempo en hopen op mooi weer

Vanaf volgende maand is Jennita veel aan het opruimen op de tuin. "Verder maai ik eenjarigen als mulch voor plantbedden. De vaste planten heb ik deels gemaaid en deels laten staan voor vogels en insecten, bijvoorbeeld roze zonnehoed. Ik plant ook vaste planten aan, zoals heesters voor mooi snijgroen." Hoewel het klinkt als veel, hoeft het van Jennita niet allemaal zo snel. "Ik houd een rustig tempo aan en ga straks na twee of drie jaar de vaste planten opnieuw indelen. Ook word ik iets meer een mooi-weer-tuinier in het najaar", geeft ze lachend toe. "Dan plan ik in om op droge dagen naar de tuin te gaan, als het kan. Als het niet hoeft, sta ik liever niet in een stortbui te tuinieren. Maar wat moet, dat moet."

Seizoen Jennita's pluktuin

Het pluktuingeluk van Jennita Jansen

Wellicht herken je Jennita van de speciale *Gardeners' World*-uitgave *Maak je eigen pluktuin*, waarin ze met een prachtig boeket op de cover staat. Of misschien heb je haar al gezien met haar zadenlijn op de Ambachtelijke Plantenmarkt. Jennita Jansen is eigenaresse van biologische bloemenkwekerij en studio Plukatelier. Toen ze zag dat er eigenlijk nog weinig werd geschreven over pluktuinieren, besloot ze haar ervaring en tips te delen. Zo bracht ze in 2020 het boek *Pluktuin – de mooiste bloemen in kistjes en potten* uit bij Uitgeverij Snor. Jennita en haar tuin bruisen van enthousiasme voor bloemen en zoals ze zelf ook zegt, "Enthousiasme is aanstekelijk!" Wij bij *Gardeners' World* hebben het pluktuingeluk flink te pakken en zijn meer dan enthousiast dat we het eerste jaar op Jennita's nieuwe tuin met je mogen delen.

Voor inspiratie, workshops, boeketabonnementen en nog veel meer kun je terecht op Jennita's website plukatelier.nl. Ook vind je updates en tips over pluktuinieren op Jennita's Instagram-pagina [@plukatelier](https://www.instagram.com/plukatelier).

Tip! Jennita heeft onder andere haar eigen zadenlijn en is op 28 en 29 september weer te vinden op de Ambachtelijke Plantenmarkt op landgoed De Wiersse.

Wil je nog meer lezen over pluktuinieren? *Maak je eigen Pluktuin* te bestellen op www.gardenersworldmagazine.nl/pluktuin.

IN DE UITGAVE VAN NOVEMBER Blijf genieten van droogbloemen!

Groene school

Leer elke maand iets nieuws in de tuin. Van basistechnieken als met onkruid omgaan en snoeien tot het vergroten van je moestuinooft, in deze rubriek komt het allemaal aan bod.

46

49

54

59

39

Deze maand

- 34 Dol op dahlia's**
Monty kan zich geen Longmeadow zonder dahlia's voorstellen.
- 39 Tafel-spektakel**
Sue tuiniert op tuintafels en maakt perfect toegankelijke composities.
- 46 Jouw snoeimaand**
Hou zomerframbozen gezond en productief.
- 49 Haal alles uit je oogst**
Tips voor het bewaren en inmaken van je groente, fruit en kruiden.
- 54 Lonken naar de lente**
Tuinieren met gegarandeerd succes? Plant bollen.
- 59 Vraag het Anne**
Anne geeft antwoord op jouw tuinvragen.

Dol op dahlia's

Monty vertelt waarom hij zich geen Longmeadow zonder dahlia's kan voorstellen en hoe je alles uit deze langbloeiers kunt halen.

Dahlia's vrolijken de Jewel Garden en de Cottage Garden op in de zomer en laten de andere planten beter uitkomen.

A man with grey, curly hair and a light blue button-down shirt is smiling and holding a large bouquet of dahlias in shades of red, orange, and yellow. He is standing in a lush garden with various green plants and flowers in the background. He is wearing a watch on his left wrist and a ring on his right hand.

*"Al onze dahlia's dragen bij aan de
schoonheid van de tuin en het plezier
dat we eraan beleven, en ik kan me
de tuin niet zonder hen voorstellen."*

De 'Bishop of Llandaff' heeft heel wat uit te leggen. Nog niet zo lang geleden waren dahlia's net zo fout als tuinkabouters. Ze waren niet hip, niet modieus en meestal gewoon oerlelijk. Toen verscheen de 'Bishop', met zijn helderrode mantel en gele hart. Hij werd al gauw populair bij juist die mensen die een hekel aan dahlia's hadden en gaf daarmee een totaal verkeerd voorbeeld. Voordat je 'Arabian Night' of 'Grenadier' kon zeggen, doken overal in tuinen die tot dan toe toch beter hadden geweten dahlia's op en waren we allemaal voor ze gevallen.

Tenminste, bijna ... natuurlijk niet voor de lelijke, vulgaire dahlia's die eruitzagen als ongegeneerd schaterlachende bruiloftsgasten met een peuk in de ene hand en een cocktail in de andere. Niet de dahlia's die overal in het land met kalm fanatisme werden gekweekt in moestuinen en dan tijdens bloemenshows per stuk werden tentoongesteld in een grote feesttent. En niet dahlia's op de verkeerde plaats en niet dahlia's die zich schaamteloos gedroegen in de border. Maar het juiste soort dahlia's – net als het juiste soort mensen – was zo leuk!

Groot en brutaal

Ik ben opgegroeid met dahlia's. Ze zijn deel van de plantenwereld van mijn vreemde jeugd. Mijn moeder kweekte grote cactusdahlia's, allemaal lippenstiftroze, onbeschaamd geel en schreeuwerig rood. Ze stonden naast de groenten in een eigen bed, waar ze (net als de gladiolen) strikt als snijbloemen werden gekweekt. Daar was de bodem kaal en elke plant had een stevige, vierkante steun, van het soort dat we nergens anders voor gebruikten en het grootste deel van het jaar in bundels achter in de schuur stond.

Deze felgekleurde, kakelbonte bloemen moeten ergens een bron van vreugde voor

Laat knollen in de borders zitten met een laag mulch, tenzij je grond nat en koud is.

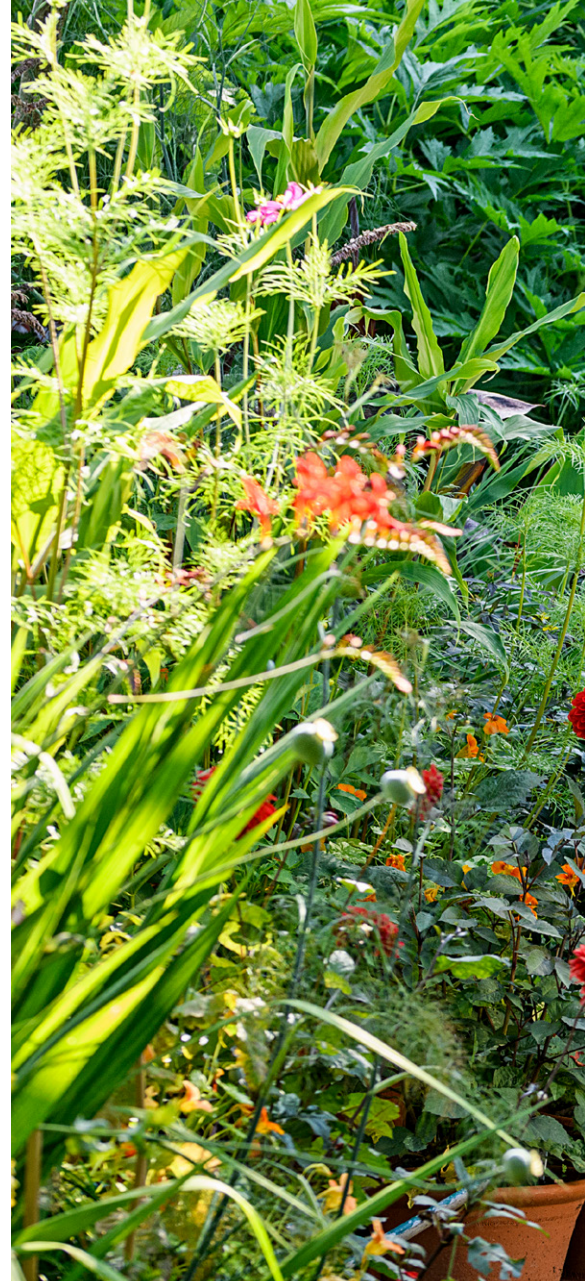
haar zijn geweest, maar dat bleek nergens uit. Ze werden plichtmatig gekweekt en verzorgd. Ze stonden keurig in vazen en eindigden op de composthoop: in elkaar gezakte, verfomfaaide bloemen, de restanten van een feest waar je met spijt op terugkijkt.

Maar ik kweek nu hartstochtelijk dahlia's in mijn eigen tuin en ik vind ze in één woord geweldig. Ze staan bij ons apart in potten, in grote bakken naast cosmea, tandzaad, petunia's en Oost-Indische kers, en in borders. Al onze dahlia's dragen onnoemelijk bij aan de schoonheid van de tuin en het plezier dat we eraan beleven, en ik kan me de tuin niet zonder hen voorstellen.

Het dahliajaar

Natuurlijk hebben ze hun eigen cyclus. Het dahliajaar begint in maart, als we alle knollen pakken die hebben overwinterd in een schuur die speciaal gebouwd was om appels in te bewaren, maar daarvoor te warm bleek. Dat is een ideale plek voor dahlia's en canna's gebleken, wat maar weer bewijst dat alles wel zijn bestemming vindt. De dahlia's worden gecontroleerd op rot (te nat) of verschrompeling (te droog) en dan in een pot met potgrond en veel bladaarde gezet. Een paar trekken we voor op de warme werkbank om er stekken van te nemen en de rest zetten we in een koude kas om rustig uit te lopen. Te veel te snel werkt averechts, omdat ze pas op zijn vroegst in mei worden uitgeplant.

In maart en april nemen we stekken en we verpotten ze voor de bloei begin herfst. Het kost een jaar of twee voor de knollen groot genoeg zijn, maar dit is een makkelijke manier om favoriete cultivars te vermeerderen. Eind mei, als de tulpen in hun grote terracotta potten in de Jewel Garden zijn uitgebloeid, verplanten we de bollen naar een ongebruikt stukje grond, zodat ze volgend voorjaar als snijbloemen kunnen dienen. De potten gebruiken we dan voor onze dahlia's in de Jewel Garden, zoals 'Chimborazo', 'Bishop of Llandaff', 'Grenadier', 'Arabian Night' en 'David Howard'. In de Cottage Garden zetten we 'Rothesay Reveller', een rijkbloeiende dahlia met massa's donkerpaarse bloemen tegen een witte achtergrond. Hier planten we ook roze cactusvariëteiten, zoals 'Hillcrest Royal', en een gele dahlia waarvan ik niet weet hoe hij heet, maar die ik vaak stek. De keuze aan dahlia's is enorm.

"In victoriaans Engeland werden dahlia's een groot succes: heldere kleuren, makkelijk te kweken."

BOVEN Monty hergebruikt de tulpenpotten voor zijn dahlia's in de Jewel Garden, zoals 'Grenadier'.

LINKS Dahlia's gedijen in potten met goede potgrond.

UITERST LINKS Dahlia's zijn prima snijbloemen – en hoe meer bloemen je afsnijdt, hoe meer er bij komen.

Monty's favoriete dahlia's

Deze vier dahlia's staan in de Jewel Garden en bloeien van juli tot de eerste vorst.

■ 'Arabian Night'

Deze decoratieve, grootbloemige dahlia heeft licht gebogen, dieprode bloemblaadjes.

Prachtig in borders, potten en als snijbloem.

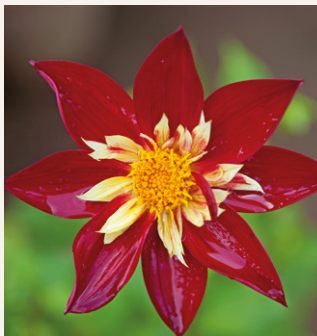
Hoogte x Breedte 1,2 m x 50 cm

■ 'Bishop of Llandaff'

De enkelbloemige 'Bishop of Llandaff' is een populaire variëteit vanwege de helderrode bloemen en het bronsgroene blad. Ook een geweldige bijenlokker.

H x B 1,1 m x 45 cm

■ 'Chimborazo'

Halskraagdahlia's (collerettes) hebben één rij platte bloemblaadjes en daarin een 'kraagje' van kortere bloemblaadjes. Deze levendige dahlia is goed voor de bijen. **H x B** 1,2 m x 40 cm

■ 'David Howard'

Deze decoratieve dahlia heeft dubbele bloemen en is compacter dan de andere: hij wordt maar 70 cm hoog. Een prachtbloem vooraan in de border of in een pot. **H x B** 70 cm x 70 cm

Oorspronkelijk komen dahlia's uit Mexico en Midden-Amerika, en de Azteken noemden ze *cocochitl*. De Spaanse kolonisten introduceerden trots de aardappel, tabak, de tomaat en mais in Europa, maar de dahlia werd gekweekt, geproefd, vies gevonden en genegeerd. Pas eind 18e eeuw werd de dahlia in Europa gekweekt om zijn bloemen.

Bloeiende business

Tegen 1830 was de dahlia in heel Europa populair geworden. Keizerin Joséphine was een van de eersten die dahlia's kweekte, in haar tuin bij het kasteel van Malmaison, en die zaden uit Mexico liet verzamelen. In victoriaans Engeland werden dahlia's een groot succes: ze hadden prachtige, heldere kleuren, waren makkelijk te kweken, je kon ze dicht op elkaar in vrolijke rijtjes zetten en ten slotte

Check voor je snoeit: een ongeopende bloemknop is rond, een uitgebloeide bloem kegelvormig.

uit de grond halen en bewaren voor volgend jaar. Ze werden een soort perkplanten.

We kopen onze dahlia's bijna dagelijks zodat ze geen zaad zetten en blijven bloeien. Een bloemknop en een uitgebloeide bloem zijn soms moeilijk uit elkaar te houden, maar het makkelijkst is om naar de vorm te kijken. Een nog niet geopende bloemknop is rond, een uitgebloeide bloem is kegelvormig. Ik snoei ze altijd terug tot de volgende bloemknop of blaadjes aan de stengel. Dat is soms een flink eind terug, maar anders verschijnen de nieuwe bloemen tussen allemaal dode stelen, als een bloeiend stekelvarken.

Uiteindelijk veranderen de blaadjes door de vorst in zwarte rafels. Dat is het moment om ze binnen te halen. Eerder is niet verstandig, want de knollen groeien nog flink in de vroege herfst en hebben geen last van lichte vorst, dus als je ze te vroeg binnenhaalt, gaat dat ten koste van de bloemen van volgend jaar. Grote, stevige knollen betekenen een gezonde plant met veel bloemen in het volgende seizoen. Heb je geen vorst aan de grond van -5°C of lager en een goed doorlatende bodem, dan kun je ze ook in de borders laten staan, met een 5-7 cm dikke mulchlaag als bescherming. Maar onze ervaring is dat we dan meer planten verliezen.

We snijden het blad af, laten zo'n 15 cm lange holle stengels over, vegen de aarde van de knollen en leggen ze dan een paar dagen afgedekt ondersteboven, zodat ze goed kunnen drogen. Op dit punt is het cruciaal elk groepje knollen goed van een label te voor-

zien, want aan de knollen en stengels alleen kun je niet zien om welke variëteit het gaat. Vervolgens laten we ze, per variëteit, in oude potgrond, bladaarde, zand of vermiculiet op donkere, koele maar vorstvrije planken overwinteren. Het is de moeite waard om de zes weken te controleren of ze niet te droog zijn en ze eventueel wat water te geven. Het doel is vochtig, maar niet nat. En in maart begint de cyclus van voren af aan.

We hebben ook boomedahlia's, *Dahlia imperialis*, die 4,5 m hoog worden en in elke border een schitterende blikvanger zijn. Bij ons bloeien ze zelden, omdat ze daarvoor een lange, warme zomer nodig hebben (en daar kun je hier helaas niet van op aan). Hun bloemen zijn wit of lilaze met een geel hart. Deze reuzen snoeien we begin november ook terug tot op de grond, maar de knollen doen we meteen in grote potten. Ze nemen idioot veel opslagruimte in en zijn al 2 m hoog voor het weer mild genoeg is om ze uit te planten, waardoor ze nogal uit de toon vallen tussen de andere overwinteraars. Maar ze zijn me er alleen maar dierbaarder om en ik zou niet zonder ze willen, of zonder welke andere dahlia dan ook.

Monty op TV

Volg **Monty** en het team elke vrijdagavond in **Gardeners' World**. Zie onze nieuwsbrief voor data en tijden.

VOLGENDE MAAND Monty laat zien hoe je op een diervriendelijke manier je tuin begrenst of opdeelt.

“Her en der in de tuin groepeer ik potten op tafels met diverse hoogtes, waardoor de composities goed toegankelijk zijn.”

Tafel-spektakel

Kies voor een nieuwe aanpak van een pottentuin: tuinier op tafels. **Sue Kent** laat zien hoe je op deze manier perfect toegankelijke en toch spectaculaire composities creëert.

Een verzameling kleine soortgelijke of bij elkaar passende potten kun je gemakkelijk verplaatsen, waardoor je veel flexibeler bent.

In tuinen staan vaak grote potten, maar die brengen voor mij grote problemen met zich mee. Ik vind ze lastig te onderhouden en te verplaatsen, en omdat ik 's winters vrijwel niet in de tuin werk, staan potten er gedurende de koude maanden vaak treurig bij. Er komt dan onkruid in op, dat met zwakke handen lastig te verwijderen is. Verder heb ik gemerkt dat traditionele plantencombinaties vaak maar een paar weken mooi blijven, waarna een van de planten het overneemt en

er weer lastig onderhoud nodig is. Mijn oplossing is om enkele planten in individuele potten te zetten en die potten te groeperen op tafels met verschillende hoogtes die her en der in de tuin staan. Zo creëer ik toegankelijke en toch spectaculaire composities – die zich vanaf een stoel bekeken op ooghoogte bevinden.

Met het verstrijken van de seizoenen verander ik de planten en hun plek in de tuin. Dit werkt voor mij en kan ook voor jou prima werken.

Sue's favoriete tafelplanten

De planten die Sue op tafel zet, blijven laag, vragen weinig onderhoud, blijven lang mooi en kunnen tegen een beetje droogte. Dit zijn haar favoriete planten die elk jaar weer zorgen voor prachtige potten op haar tafels.

Lagurus ovatus

Lagurus ovatus oftewel hazenstaart kun je eenvoudig uit zaad opkweken. De plant kan vrij goed tegen droogte en gedijt goed in potten. Boven de zachte, licht gekrulde bladeren verschijnen kleine, donzige, aaibare bloemhoofden. Het lijken net 'hazenstaartjes' – vandaar de naam.

Hoogte x Breedte 45 cm x 30 cm

Auricula's

Primula auricula doet het goed in kleine potten waarin de wortels weinig ruimte hebben. Hij heeft goed drainerende potgrond nodig en houdt niet van te veel water of drassige grond. Dit jaar heb ik 'Purple Pip' gecombineerd met *Nemesia* 'Melody Raspberry'.

H x B 20 cm x 15 cm

Edelweiss

Vanaf mei tot in juli heb ik zestien potten met *Leontopodium nivale* – edelweiss – staan. De planten lijken van het leven in een pot te houden. In maart of april, nadat de nieuwe aanwas is verschenen, splits ik ze door hun vezelige wortelkluit met een mes door te snijden. Daarna plant ik ze in goed drainerende potgrond.

H x B 20 cm x 20 cm

Laagblijvende dahlia's

Hoe verder het seizoen verstrijkt, hoe meer laagblijvende dahlia's je in potten kunt kweken. Ik behandel ze als eenjarige perkplanten. Ik kweek liever geen hoge dahlia's die je voor de winter moet opgraven en opslaan, want dat is extra werk, maar met deze kleine soorten heb ik toch dahlia's in de tuin.

H x B 50 cm x 30 cm

Nieskruid (*Helleborus*)

Ik koop nieskruid als jonge planten, want die zijn kleiner en dus goedkoper. Ik laat ze zeker één seizoen in de schaduw groeien. De bloemen blijven na de bloei aan de plant zitten en het loof is maandenlang mooi. Wanneer ze zo groot worden dat ze een pot nodig hebben waarmee ik niet overweg kan, zet ik ze in de border. **H x B** 45 cm x 45 cm

Erigeron karvinskianus

Een plant waarvan ik altijd blij wordt, is de betrouwbare, kleurrijke en lang bloeiende Mexicaanse fijnstraal. In mijn tuin is de plant van april tot november beladen met witte en roze asterachtige bloemen. Hij is heel geschikt om lege plekken op te vullen.

H x B 30 cm x 30 cm

Lagurus ovatus

Auricula's

Edelweiss

Laagblijvende dahlia's

Nieskruid

Erigeron karvinskianus

Lavendel

Vroege bloembollen

Nemesia

Hosta's

Lavendel

Een leven zonder lavendel zou ondenkbaar zijn. Ik neem stekken van mijn *Lavandula angustifolia* en kweek die op in terracotta potten totdat ze te groot worden. En in die groeiperiode maken ze deel uit van mijn tafelcomposities. Dit jaar heb ik ze gecombineerd met de contrasterende, schotelvormige bloemen van de *Cosmos* 'Apollo Lovesong'.

H x B 50 cm x 50 cm

Vroege bloembollen

In het voorjaar combineer ik viooltjes en kleine bloembollen in bijpassende kleuren. *Galanthus nivalis* 'Flore Pleno' opent het jaar met knikkende witte bloemen. Ik combineer hem met een *Iris reticulata*. Soms zet ik ze in dezelfde pot als de viooltjes, maar het is gemakkelijker om ze een eigen pot te geven. Wanneer ze hun beste tijd hebben gehad, zet ik die aan de kant. H x B 30 cm x 10 cm

Nemesia

Deze planten bloeien al vroeg in het voorjaar op rechtopgaande stengels. En als je ze halverwege het seizoen een knipbeurt geeft, bloeien ze in het najaar nog. Ze zijn tevreden in potten, zijn verkrijgbaar in vele kleuren en sommige soorten geuren sterk. Ik vind het mooi om verschillende tinten bij elkaar te zetten.

H x B 25 cm x 25 cm

Hosta's

Ik zit tegenwoordig vaker in de schaduw en dat is ook voor kleine hosta's een geschikte plek. 'Hands Up' (links) heeft golvende, tweekleurige bladeren die omhoog wijzen en mooi staan bij de kleinere 'Cracker Crumbs'. Het is een plezier om deze kleinere, goed bij elkaar passende variëteiten te combineren.

H x B 30 cm x 30 cm

Ook iets voor jou?

Wil jij ook tafelcomposities maken? Kies gewoon geschikte potten en geef de planten voldoende water, schaduw en voeding.

- Kies lichtgewicht metalen potten of bakken met hengsels. Die kun je gemakkelijker verplaatsen en daardoor kun je iets grotere planten gebruiken.
- Denk eraan dat planten in kleine potten regelmatig voeding en water nodig hebben. Houd vooral kleine terracotta potten in de gaten, want daarin verdampt het vocht bij warmte heel snel. Geef vaak water. Droogt een plant te veel uit, zet de pot dan een paar uur in een bak met water.
- Voorkom dat de wortels van planten in metalen potten (die snel oververhit raken) bezwijken

- aan hittestress door de planten in een kleinere, plastic binnenpot te zetten. Zorg ervoor dat de ruimte tussen de wanden van de binnenpot en de metalen pot 2-3 cm is.
- Kies lichtere kleuren als je metalen potten koopt, want die weerkaatsen de hitte beter
- Zet de potten dicht bij elkaar zodat ze in elkaars schaduw staan en minder snel uitdrogen.
- Verwijder zaailingen van onkruid voordat het is volgroeid.
- Plaats de potten bij warm weer op schotels, zodat het water dat de pot uitstroomt niet meteen verloren gaat.

Volg Sue op tv

Kijk elke vrijdagavond naar *Gardeners' World* voor meer adviezen en inspiratie van Sue en de rest van het team. Zie onze nieuwsbrief voor data en tijden.

Potten beplanten op tafelhoogte is minder belastend.

Oogst koken

Smoky auberginechili

Bereidingstijd: ca. 1 uur en 15 min.

Niveau: makkelijk

VOOR 4 PERSONEN

- 3 aubergines in blokjes
- 4 el olie
- zout en peper
- 1 ui *gesnipperd*
- 4 teentjes knoflook *fijnggehakt*
- 2 rode paprika's *zaadlijsten verwijderd, in blokjes*
- 2 tl komijnpoeder
- 2 tl gemalen koriander
- 2 tl gerookte-paprikapoeder
- ½ tl chilipoeder
- 1 el chipotlepasta
- 2 blikken tomatenblokjes à 400 g
- 2 blikken kidneybonen à 400 g, *afgespoeld en uitgelekt*
- handvol korianderblaadjes *grof gehakt*
- 1 limoen *in partjes*
- (plantaardige) yoghurt *voor erbij*
- gekookte rijst *voor erbij*

1 Meng de aubergine in een grote kom met 2 el olie en een grote snuf zout. Verhit een grote koekenpan met antiaanbaklaag op middelhoog vuur en bak hierin de aubergineblokjes, in porties, 4-5 minuten tot ze mooi geblakerd zijn. Schep de aubergineblokjes op een bord.

2 Voeg de rest van de olie toe aan de pan en bak er de ui met een snuf zout ca. 5 minuten in tot hij zacht begint te worden. Voeg de knoflook toe en bak 1 minuut verder. Voeg de paprika, de specerijen en de chipotlepasta toe en bak nog 2-3 minuten. Schenk de tomaten en 200 ml water erbij. Voeg de bonen, de aubergine en wat zout en peper toe en breng aan de kook. Laat ca. 40 minuten rustig pruttelen tot de saus ingedikt is. Verdeel de chili over kommen en serveer met de koriander, de limoenpartjes, de yoghurt en de gekookte rijst.

Per portie: ca. 394 kcal

15 g eiwit | 14 g vet | 40 g koolhydraten

Ben jij op zoek naar lekkere recepten, zodat je direct met je oogst aan de slag kan? Onze collega's van Foodies Magazine geven je niet alleen iedere maand een heerlijk recept maar hebben in hun magazine en op hun website heel veel heerlijke gerechten staan.

Neem snel een kijkje op
www.foodiesmagazine.nl

Gardeners'
World magazine

Welke serre past bij jouw tuin?

Serretips en tuinklussen voor september

Tussen het nazomeren door is september ook een prachtige tijd om je voor te bereiden op het volgende tuinseizoen. Een goede plek om daarmee te beginnen is in een kas. Hier kun je namelijk tuinklussen oppakken waar je anders pas in het voorjaar aan kunt beginnen, of die je huis in de tussentijd veranderen in een jungle vol jonge en overwinterende planten.

Je kas als hulp bij tuinklussen

September is een perfect moment om vooruit te kijken en je tuin voor te bereiden op volgend jaar. Neem bijvoorbeeld stekken van je favoriete planten die niet goed tegen kou kunnen, zoals *Pelargonium*, zodat je volgend jaar weer geniet van hun mooie bloemen. Je kunt de stekken zo beschut opkweken in de milde omstandigheden van je kas. Met handige rekken en stekbakken kun je de hoogte van je serre benutten en meer stekken opkweken. Extra ruimte voor je planten dus!

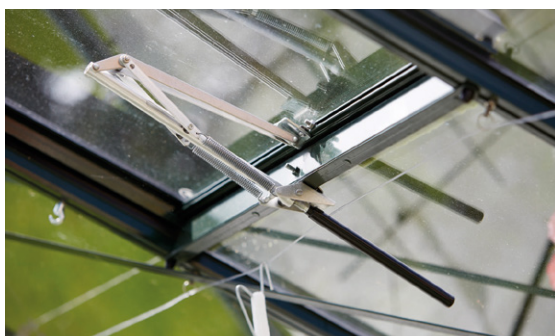
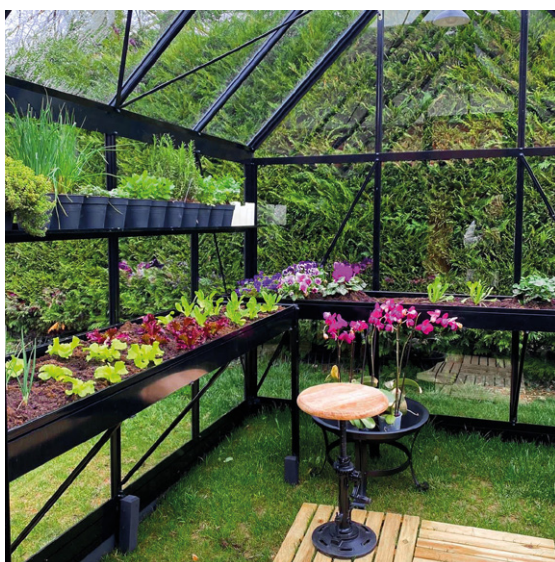
In september kun je in een kas ook al aan de slag met het zaaien van verschillende soorten planten, zoals *Lathyrus*. Een zaaitafel geeft je genoeg oppervlak om op te werken en met een elegante zaai bak wordt het een genot om elke dag te kijken hoe je planten erbij staan. Pas met zaailingen wel op als je een kachel in je serre hebt, want de grond en je planten kunnen dan iets sneller uitdrogen. Daar kunnen zaailingen niet goed tegen. Dakramen en automatische raamopeners helpen om de warmte in de kas te reguleren.

Een andere tuinklus waar je mee aan de slag kunt, is het schoonmaken van je kas. Voor je planten de kas ingaan voor het najaar is het fijn om alles goed schoon te maken. Dit ziet er niet alleen fris uit, maar gaat ook schimmels en ziektes tegen. Als je noppfolie of schermdoek gebruikt, kun je die eerst weghalen, dan het glas schoonmaken, en vervolgens kun je het doek of folie weer ophangen als dat nodig is. Zo zorg je snel weer voor schaduw (schermdoek) of extra isolatie (noppfolie).

Welke kas past bij jouw tuin?

Je kunt de kassen bij Euro-Serre indelen in grofweg vijf categorieën: hobby, modern, muur, tropisch en orangerie. Hobbyserres zijn de klassieke serres als toevoeging aan je tuin: strak, stijlvol en multifunctioneel. Moderne serres hebben daarentegen een strakke rechthoekige vorm, grote ruiten en een industriële uitstraling. Heb je een muur waar je een serre tegenaan zou willen bouwen? Dan is een muurserre ideaal! Je kunt tropische planten extra bescherming bieden met een tropische serre, die sterker isoleert dan andere soorten kassen. Ten slotte combineert een orangerie de functie van een kas met een relaxruimte, waar je heerlijk tussen de planten kunt zitten. Geen een kas is hetzelfde, zelfs niet binnen dezelfde categorie, omdat je de kas kunt aanpassen naar jouw smaak en wat jij belangrijk vindt.

Open Serre-dag 2024

Ben je benieuwd welke serre past bij jouw tuin? Kom dan naar de Open Serre-dag op 7 september 2024 bij Euro-Serre. Win advies in, praat met andere tuiniers en wie weet vind je jouw droomserre!

Euro-Serre
Geleenlaan 1
3600 Genk, België.
euroserre.com

Jouw snoei-maand

Houd zomerframbozen gezond en productief met de tips van **Frances Tophill**.

De herfst begint dan wel officieel in september, maar het kan nog best heel warm weer zijn. Aan het eind van de maand voel je weliswaar dat het najaar aanbreekt, maar nu kunnen wij en de planten nog net genieten van wat echte warmte.

In deze tijd van het jaar zul je je tuin vooral netjes maken. Zwiepende, omgevallen en oude planten moeten met een steun of knipbeurt weer in het gareel worden gebracht. Maar snoei niet alle overblijvende planten meteen na de bloei terug. Sommige bieden onderdak en voedsel aan tuindieren. Nog een voordeel van een rommelige wintertuin is dat bovengronds plantmateriaal een beetje beschermt tegen vorst.

Maar grote snoeiprojecten zijn er nu niet veel, tenzij je daarmee achterloopt (dit is bijvoorbeeld je laatste kans om groenblijvende hagen te snoeien). De zomersnoei is achter de rug en voor de grote herfstklussen is het nog te vroeg. Het meeste valt er te doen bij planten die gebloeid of vrucht gedragen hebben. Snoei nu dus wel je zomerframbozen, maar niet je herfstframbozen.

Controleer goed of er geen dieren in heesters of hagen zitten voor je ze snoeit.

Frances op TV

Volg **Frances** en het team elke vrijdagavond in **Gardeners' World**. Zie onze nieuwsbrief voor data en tijden.

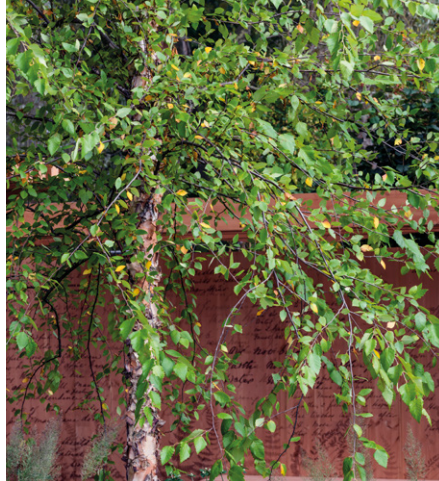

Maak ruimte voor nieuwe groei

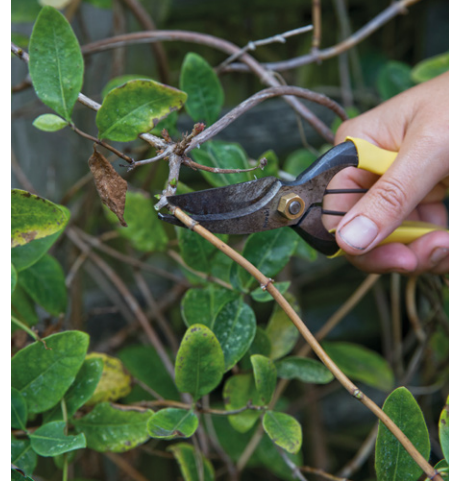
De donkere, houtige stengels die dit jaar vrucht hebben gedragen, doen dat niet nog een keer. Snoei ze dus terug tot de grond. Bind dan de sterkste nieuwe, groene stengels om de 10 cm aan. Zie de volgende pagina voor het stappenplan.

Snoei deze planten nu ook

Als je je alvast wilt voorbereiden op het komende tuinseizoen – of de zomerwarmte wilt benutten zolang het nog kan – kun je ook deze planten nu snoeien.

BERKEN. Deze bomen bloeden vaak als je ze eerder in het jaar snoeit wanneer de sapstroom hoog is.

VROEGBLOEIENDE KAMPERFOELIE kan een wirwar worden als je hem niet snoeit. Snoei na de bloei.

TAXUS en andere groenblijvers, zoals liguster, buxus en laurier. Als je de plant nu snoeit, heeft hij nog tijd om te herstellen voor de winter.

LAVENDEL EN ROZEMARIJN blijven compact en vol als je ze aan het eind van de zomer snoeit of bijknipt.

Nu niet snoeien

Het blad van de pruikenboom is de komende tijd op zijn mooist – niet nu snoeien dus.

✗ **COTINUS** heeft prachtige herfstkleuren, die je verliest als je hem nu snoeit. Doe dat liever aan het eind van de winter of begin voorjaar.

✗ **HORTENSIA** heeft mooie gedroogde bloemhoofden. Laat het blad zitten om de plant te beschermen tegen vorst. Snoei pas in de lente.

✗ **ROZEN** met grote rozenbottels – daar kun je heerlijke siroop of zelfgemaakte alcoholische kerstgeschenken van maken. Haal die dus niet weg. Vogels zijn er trouwens ook dol op.

✗ **EETBARE BESSEN** kun je het best snoeien als ze volledig in rust zijn, aan het eind van de winter. Dan kun je ook eventuele vorstschade aan de plant wegsnoeien.

Zomerframbozen snoeien

Anders dan herfstframbozen gedragen zomerframbozen zich redelijk netjes, in de zin dat ze niet je hele (moes)tuin of die van je burens overnemen. Ze vragen echter wel iets meer verzorging dan herfstframbozen.

De stengels kunnen omvallen onder het gewicht van de vruchten en hebben dus

steun nodig. Ook dragen ze vrucht aan de uitlopers die het vorige seizoen zijn gegroeid, dus moet je de juiste stengels snoeien om te kunnen blijven oogsten. Snoei stengels die vrucht hebben gedragen terug tot de grond en bind jongere aan voor volgend jaar.

Verwijder oude stengels voor een lekkerdere oogst.

Stap voor stap

1 Maak de oude, houtige stengels van je zomerframbozen die inmiddels vrucht hebben gedragen voorzichtig los van hun horizontale steundraden.

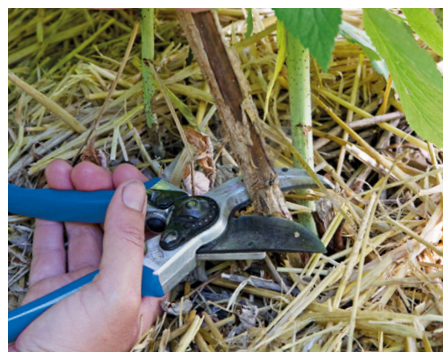
2 Snoei deze oudere stengels helemaal terug tot de grond. Doe dit stengel voor stengel – losmaken en snoeien – om te voorkomen dat je oude en nieuwe stengels door elkaar haalt.

3 Bind gezonde en krachtige nieuwe stengels aan. Maak je geen zorgen als je ze daarvoor bovenaan een beetje moet buigen, want dat stimuleert alleen maar meer bloemen en vruchten.

Tip

Het kan lastig zijn oude stengels van jonge te onderscheiden. Als je in de war raakt, let dan op een paar dingen. Aan oude stengels zitten nog wat vruchten of op zijn minst de bloemkelken ervan. Zo kun je zien waar de vruchten hebben gezeten. Verder vormt zich na een tweede groeiseizoen schors aan elke stengel. De oude stengels die vrucht hebben gedragen, zien er dus houtiger en donkerder uit. De jonge stengels waaraan volgend jaar vruchten komen, zijn groen en minder houtig.

Laat geen stompjes achter als je snoeit.

Snoei zo ook

De manier waarop zomerframbozen worden gekweekt, is vrij uniek, maar je kunt ook ander fruit aanbinden om de oogst te vergroten.

■ Loganbessen, taybessen en Japanse wijnbes – deze geven de beste oogst als je ze horizontaal of in waaivorm aan draden bindt.

■ Herfstframbozen – die behandel je anders, omdat ze later in het jaar vrucht dragen. Snoei alle stengels terug tot de grond, maar pas aan het eind van de winter, zodat nieuwe groei niet door slecht weer beschadigd wordt.

FOTO'S: SARAH CUTTLE

Zomerframbozen

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Vruchten												
Snoeien												

VOLGENDE MAAND Frances laat zien hoe je laurier het mooist in vorm snoeit.

Haal alles uit je oogst

Bespaar maandenlang euro's op je eten met de makkelijke tips van **Rosie Yeomans** voor het bewaren en inmaken van je groente en fruit.

Inmaken, invriezen, drogen, inleggen, fermenteren ... Er zijn zoveel manieren om je overvloedige oogst in deze tijd van het jaar lang goed te houden. Het is niet alleen leuk, maar je bespaart er ook nog eens behoorlijk wat geld en zware boodschappen-tassen mee. In mijn familie wisselen we met kerst altijd zelfgemaakte lekkernijen uit – jam, chutney en ketchup – dus dure delicatessen hoeven we niet te kopen.

Een van mijn favoriete, smakelijke recepten is een heel simpele, niet gekookte chutney. En ik durf het haast niet te zeg-

gen, maar sommige groenten smaken zelfs beter als je ze inlegt! Voor echte waaghalzen is ook fermenteren het overwegen waard. Op die manier kun je zelf zuurkool maken, of bijvoorbeeld kimchi.

Bijna alles uit de moestuin kun je invriezen. Drogen is ook supersimpel – je hangt gewoon chilipepers, knoflookstrengen en zelfs bloemen op een lichte plek, zodat je er de hele winter van kunt genieten.

Maak een plan, zoek wat makkelijke recepten bij elkaar en kijk in je voorraadkast wat je nodig hebt. Voor inleggen zijn suiker en azijn onmisbaar. Je kunt specerijenmengsels kopen, maar het is goedkoper je eigen mengsels te maken. Pak je grootste steelpan en check of je genoeg voorraadpotten hebt. Zorg dat je diepvrieszakken, touw en haken hebt en neem gratis handige, kartonnen fruitdozen mee uit de supermarkt.

Rosie Yeomans schrijft over tuinieren, geeft lezingen, ontwerpt tuinen en kweekt enthousiast groente en fruit. Volg haar op Instagram via @rosie.yeomans

Vier manieren om je oogst te bewaren

Geniet ook de komende maanden van overvloed uit eigen tuin en bespaar op je boodschappen met deze makkelijke tips.

1 Bewaar je oogst goed

Soms blijven groente en fruit goed zonder dat je er iets voor hoeft te doen, mits je ze op de juiste manier oogst en onder de juiste omstandigheden bewaart.

Oogst bij droog weer en veeg vuil en aarde af van wortelgewassen. Bewaar alleen perfecte groenten en vruchten. Ze zullen sneller beschimmelen als ze beurs, beschadigd of ziek zijn. Controleer ze regelmatig en zorg voor voldoende ventilatie op de plek waar je ze bewaart.

Hard fruit, zoals appels, kun je goed bewaren. Variëteiten die later vrucht dragen zijn daarvoor het beste en als je ze bewaart, kan de smaak er zelfs op vooruit gaan. Wikkel elk stuk fruit in krantenpapier zodat er geen vocht bij komt, leg één laag in een kistje en zet die op een donkere, goed geventileerde plek.

Wortelgewassen zoals peen, pastinaak, rode biet en knolselderij kun je prima bewaren en blijven tot de lente goed. Bewaar ze in dozen met vochtig zand rond elke knol of wortel: zo voorkom je dat ze droog en rimpelig worden. Zet de dozen in een schuur of buiten op een droge plek, met oud tapijt eroverheen tegen de vorst. Zorg ook dat er geen knaagdieren bij kunnen.

Bewaar aardappelen op een koele donkere plek in zakken van papier of jute. Vlecht knoflook en uien, als het blad verdroogd is, en hang ze aan een touw op een goed geventileerde, vorstvrije plek op. Pompoenen blijven goed als hun schil hard is geworden na een paar dagen in de zon. Een rijtje pompoenen op een plank, ergens waar het koel en luchtig is, is een mooi gezicht.

Pittig tafelzuur en kleurige ingemaakte groente zien er mooi uit en smaken heerlijk.

Wikkel appels in kranten, bewaar ze in een kistje en check regelmatig op rot.

2 Vries voedsel in

Heel veel gewassen kun je invriezen, maar sommige verdienen de kostbare ruimte in je vriezer meer dan andere. Hoe verser, hoe beter, dus vries kort na het oogsten in en gooi alles wat over zijn top heen is weg, of kook het.

Dit is een snelle, makkelijke methode. Veel gewassen kun je op een ondiepe schaal leggen en onbedekt invriezen, zodat ze gescheiden blijven. Eenmaal bevroren doe je ze in een zak met een etiket erop. Sommige gewassen kun je het beste blancheren, dan in koud water gooien en vervolgens afdrogen voor je ze invriest.

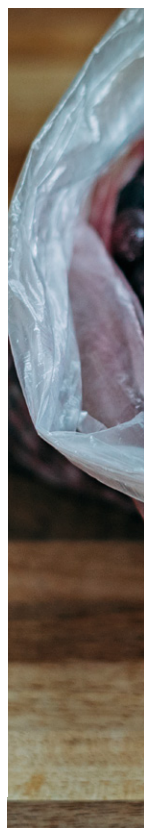
Rangschik zacht fruit zoals bessen op een ingevette schaal zodat ze elkaar niet raken. Doe ze in een zak met etiket als ze bevroren zijn. Deze methode is ook geschikt

voor hele tomaten en gesneden paprika's, die je in de winter kunt gebruiken voor soepen en stoofpotjes.

Vries vers gesneden kruiden zoals peterselie en koriander simpelweg in in plastic zakjes.

Kook rabarber en ontpitte pruimen en bak courgettes en aubergines op een bakplaat. Doe ze als ze zijn afgekoeld in een zak met etiket en noteer of je ze gekruid hebt. Rooster tomaten langzaam met een snufje zout en peper en een scheutje olie en bevroren ze in bakjes. Zo wordt hun zomerse smaak geconcentreerder.

Bereid bonen, erwten en groene groenten alsof je ze gaat koken om te eten. Blancheer ze, leg ze op schalen om ze onbedekt in te vriezen en doe ze in een zak.

3 Maak tafelzuur, chutney en jam

Zoek wat recepten uit en zet alles klaar om wat je teveel hebt aan fruit en groente in te maken. In essentie is jam fruit dat in suiker is gekookt en ingemaakt, terwijl tafelzuur is ingemaakt in azijn en specerijen. Chutney zit daar een beetje tussenin: een smakelijk, pittig bijgerecht met suiker, azijn en specerijen. Steriliseer al je potten.

Jam kun je maken van alle soorten fruit. Er zijn zelfs recepten met groenten zoals pompoen of wilde vruchten zoals rozenbottels, vlierbessen of lijsterbessen. Maak fruit met de hand schoon in plaats van het te wassen, want zacht fruit kan daardoor kapotgaan.

Rode biet, augurken, komkommers, radijzen, bonen, bloemkool en chilipepers kun je allemaal inleggen. De beste, meest malse resultaten krijg je als je ze (piep)jong oogst. De meeste variëteiten zijn geschikt, maar de beste zijn speciaal gekweekt om in te leggen.

Hak appels, uiten, tomaten, bonen, pruimen, zwarte bessen en peren fijn om er een lekkere chutney van te maken. Er zijn talloze recepten, dus zoek op internet of maak creatief gebruik van wat je hebt. Bij mij thuis is 'chilipeperjam' (die ik kook als een chutney met heel veel tomaten) een grote favoriet.

Vries zacht fruit in op schalen voor je ze in een zak doet, zodat ze niet aan elkaar plakken.

Hang bloemen zoals lavendel ondersteboven, en uit het zonlicht zodat de kleur behouden blijft.

4 Drogen

Sommige gewassen blijven de hele winter goed als je ze langzaam aan de lucht laat drogen, andere hebben wat hulp nodig – een oven op lage temperatuur of een paar dagen in de warme zon. Bloemen kopen in de winter hoef je niet te doen als je kruiden en bloemen droogt (meer hierover volgende maand). Je kunt er zelfs later kerstkransen van maken.

Rijg een heleboel chilipepers met naald en draad aan elkaar. Steek de naald door het steeltje bovenaan, zodat je het vruchtvlees niet beschadigt. Hang de streng met pepers op een droge plek. Als ze eenmaal goed droog zijn, kun je ze heel of als chilivlokken in een pot bewaren.

Rode chilipepers zijn ook mooi als kerstdecoratie.

Kies bloemen zoals lamsoor, strobloem, lavendel en duizendblad met lange stengels. Bind kleine bundeltjes aan het uiteinde van de stengels bij elkaar en hang ze op hun kop op een luchtige plek te drogen.

Droog fruit in een oven op een lage temperatuur. Een voedseldroger of airfryer werkt heel goed, maar is niet per se nodig. Snij appels in partjes en leg ze op bakpapier. Bessen, abrikozen en pruimen kun je heel drogen, maar haal eerst de pitten eruit. Veel soorten groente zijn geschikt om te drogen, maar soms moet je ze wel eerst even blancheren.

Mijn tip: maak soep van je oogst die je per portie invriest. Dit is voor mijn gezin echt een uitkomst op drukke – of luie – dagen. Iemand duikt de vriezer in voor een soepje, en we kunnen na het even op te warmen al aan tafel.

Voordelige adressen

Als je meer oogst wilt:

■ Plukboerderijen geven waar voor je geld en zijn ideaal om je eigen oogst aan te vullen, vooral als je weinig zacht fruit hebt. Pluk gewassen altijd zo rijp mogelijk als je ze wilt inmaken.

Diverse boerderijen zijn aangesloten bij een zogeheten CSA-netwerk. Dat staat voor Community Supported Agriculture, ofwel boeren ondersteund door de gemeenschap. Als lid betaal je jaarlijks een vast bedrag aan de boer, en vervolgens mag je wekelijks (biologisch) groenten en fruit komen oogsten. Win-win!

Kijk voor een CSA-boerderij bij jou in de buurt op <https://csanetwerk.wordpress.com> (Nederland) of www.csa-netwerk.be (Vlaanderen).

■ Lokale initiatieven voor het delen van oogsten zijn een geweldige optie als je geen ruimte hebt om genoeg te verbouwen. Kijk bij volkstuinverenigingen en collectieve moestuinen of er iets voor je bij zit.

■ Let op de wekelijkse acties van je lokale supermarkt en koop extra groenten en fruit zo extra voordelig. Afgeprijsde groenten en fruit die beschadigd of erg rijp zijn kun je prima gebruiken om te drogen of chutney van te maken. En je kunt natuurlijk altijd bij je supermarkt vragen waar en wanneer je deze koopjes kunt vinden.

Als je het juiste keukengerei nodig hebt:

■ Ga op zoek naar tweedehands keukengerei, zoals weckpotten, grote pannen, thermometers voor jam, zeven, trechters en mandolines. Vaak zijn ze makkelijk en voordelig of zelfs gratis te krijgen op websites voor tweedehands spullen:

- Marktplaats
- Diverse weggeefhoekjes op sites zoals Facebook.
- Lokale rommelmarkten
- Kringloopwinkels

Als je meer recepten wilt:

■ Kijk voor de lekkerste recepten op de website van onze collega's van Foodies: www.foodiesmagazine.nl

VOLGENDE MAAND Oogst je eigen zaden om gratis nieuwe planten te kweken.

Speciaal voor Gardeners' World-lezers

Koop nu je regenton met korting!

Heb je nog geen regenton, of wil je een extra ton plaatsen om nog meer water op te kunnen vangen? Koop dan nu extra voordelig de volgende regentonnen bij Ranzijn:

**€66,-
korting
+ gratis
verzending!**

Kortingscode
RANZIJN209

NATURE

**€50,-
korting
+ gratis
verzending!**

Kortingscode
RANZIJN99

Bestel nu via
www.ranzijn.nl/actie-regentonnen

Actie loopt van 21/06/2024 t/m 29/09/2024.

Lonken naar de lente

Bollen zijn wonderbaarlijke pakketjes met alles wat ze nodig hebben om in het voorjaar de show te stelen – het enige wat jij hoeft te doen, aldus **Alan Titchmarsh**, is ze in de grond stoppen.

Groepjes krokussen
vrolijken de tuin op van
februari tot maart.

*“Nu is de perfecte tijd om bollen
te planten, zodat de lente gevuld
is met kleuren en bloemen.”*

Tuinieren met gegarandeerd succes? Plant bollen. Al het werk is al gedaan door de kweker en alles zit in een keurig pakketje waaraan je water toevoegt, en klaar is Kees. Tenminste, bijna.

Voorjaarsbollen die in behoorlijke grond worden geplant – niet te nat en niet te droog – en flink wat licht krijgen, komen gewoonlijk jaar na jaar weer op. In potten kun je ze als eenjarige bloemen gebruiken. Na de bloei plant je ze dan uit in de tuin of, als je daarvoor niet de ruimte hebt of elk jaar wat anders wilt, geef je ze weg aan vrienden. Hoe dan ook is het nu de perfecte tijd om bollen te planten, zodat het voorjaar gevuld is met kleuren en bloemen.

Het bollenfeest begint in februari met sneeuwkllokjes. Daarna volgen de krokussen en narcissen, en daarna komen nog tulpen, alliums, camassia's en talloze andere stralende schoonheden. Zo ben je tot in mei verzekerd van een schitterende tuin. Wie wil dat nu niet?

Koop je bollen bij een specialist, dan zit je over het algemeen wel goed. Prijzen vergelijken heeft zin: sommige kwekers bieden echt waar voor je geld. Als je bollen bij een tuincentrum koopt, kies dan alleen bollen die dik zijn en stevig aanvoelen, en geen tekenen van zachtheid of rotting vertonen. Door de bank genomen geldt: hoe groter de bol binnen een variëteit, hoe groter zijn bloeipotentieel. Enkelvoudige variëteiten hebben meer impact dan bollenmixen, tenzij je van cottagetuinen houdt.

Plan je beplanting

Bedenk waar je de bollen gaat planten voordat je ze koopt. Bollen zoals de *Iris × hollandica* kun je tussen vaste borderplanten stoppen. Krokussen passen in gaten vooraan in een border. Narcissen kun je het beste planten in groepen van tien of meer. Die hebben dus wat meer ruimte nodig, al zijn miniatuurvariëteiten zoals 'Jenny', 'Tête à Tête' en 'Jetfire' heel mooi vooraan in een border en ze komen ook elk jaar terug. Ik ben dol op de sierlijke *Anemone blanda* voorin bedden en borders, maar dat zijn houtduiven ook. Nu zet ik ze dus in ondiepe potten die ik tegen deze plunderslaars kan beschermen.

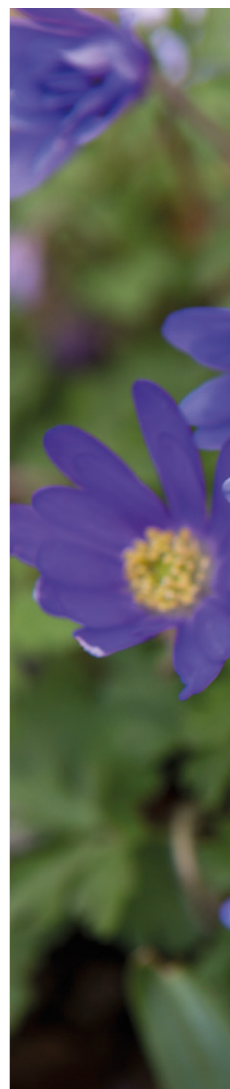
Tulpen bloeien niet altijd elk jaar opnieuw als je ze in de tuin plant. Sommige, zoals 'Spring Green', doen het prima en bij andere zul je merken dat ze steeds minder goed bloeien – vooral als je ze laat verwilderen in gras. Ze zijn wat dat betreft niet half zo betrouwbaar als narcissen in dezelfde omstandigheden.

Sneeuwkllokjes kun je het best 'in het groen' planten, maar als bollen poten kan ook.

Narcissen zijn er in allerlei afmetingen; kleinere zien er vaak natuurlijker uit.

Bollen planten in een pot

Ik geef het toe: ik ben een propper! In mijn potten staan bollen maar zo kort, dat ze het niet erg vinden schouder aan schouder te staan. Mijn vuistregel is dat er tien bollen van grootbloemige narcissen in een terracotta pot van 30 cm passen. Ze mogen elkaar letterlijk raken als je ze plant. Hetzelfde doe ik met tulpen, al zien die er nog steeds goed uit als je er o 3-4 cm tussen laat.

Bedek de bollen met net aan 5 cm turf-vrije universele potgrond. Je hoeft ze niet zo diep te planten als bollen in de vollegrond, omdat ze toch meestal maar tijdelijk in potten staan. Zet er een duidelijk label bij, zodat je onthoudt waar je favoriete variëteiten staan.

Lasagnebeplanting houdt in dat je bollen in lagen in een pot plant. Vul de pot tot de helft en plant een laag tulpen. Voeg

potgrond toe en plant dan een laag narcissen. Voeg weer potgrond toe en plant wat krokussen. Vul de pot verder op met potgrond tot 3 cm onder de rand, zodat je nog steeds makkelijk water kunt geven. De bollen zullen na elkaar bloeien: eerst de krokussen, dan de narcissen en dan de tulpen. Met deze methode krijg je meer waar voor je geld.

Geef de bollen na het planten water en zet de potten op een beschutte plek: tegen een hek of een muur van het huis waar ze in de winter niet zo snel natte voeten zullen krijgen. Warmte hebben ze niet nodig, alleen bescherming tegen zware regenbuien.

Zet ze bij je voor- of achterdeur of op het terras als ze in de lente beginnen uit te lopen, zodat ze genoeg licht hebben en je kunt zien hoe ze groeien en in bloei komen.

Plant winterakoniëten in grote groepen onder bomen.

Anemone blanda houdt van de lichte schaduw van bosranden.

Plant elke 'lasagna'-laag minder dicht op elkaar dan bij slechts één soort in een pot.

Als je in een kwistige bui bent, kun je tulpen als eenjarig perkgoed gebruiken – dan plant je ze in oktober of november en na de bloei graaf je ze op en droog je ze af. De grootste bol in het cluster dat onderaan elke bloemstengel ontstaat, kun je dan het volgende jaar weer planten. Een alternatief is tulpen in potten – die kunnen van maart tot en met mei, afhankelijk van de variëteit, een terras spectaculair opfleuren.

Narcissen kun je het beste planten zodra ze verkrijgbaar zijn. Als je per ongeluk een bol in de tuin opgraaft, zie je dat ze al in augustus nieuwe wortels aanmaken.

September is de beste maand om ze te planten, of je ze nu in potten of in de vollegrond plant.

Er wordt wel gezegd dat je tulpen beter niet voor november kunt planten, omdat ze niet van koude, natte grond zouden houden. Daar zie ik de logica niet van in: de grond is immers het koudst en natst van december tot en met maart. Plant ze in oktober als dat lukt.

Sommige voorjaarsbollen zijn geschikt voor onder bomen en heesters, bijvoorbeeld bosanemonen, winterakoniëten en sneeuwkllokjes. Ze zijn zo geëvolueerd dat

Geef bollen rond
bomen voldoende
ruimte voor een
natuurlijk effect.

Bollen planten in de grond

Bollen in borders doen het doorgaans beter dan bollen in gras, simpelweg omdat ze minder hoeven concurreren om voeding en water. Als je wilt dat je narcissen elk jaar terugkomen, plant de bollen dan drie keer zo diep als ze hoog zijn. Met andere woorden, een 5 cm hoge bol heeft een 15 cm diep plantgat nodig. Op die manier krijgen ze tijdens de rustperiode nog voldoende water.

Het kost minder moeite een breed gat te graven waarin tien of twaalf bollen passen dan voor elke bol een apart gat te graven. Maar als je camassia's of zelfs alliums in gras wilt laten verwilderen, kun je voor elke bol een bollenplanter gebruiken, waarmee je een stuk grond omhoog trekt. Wees je bewust van het patroon dat je vormt en voorkom een te 'stippelig' effect.

Bollenplanters die je met de hand bedient zijn belastend voor je pols. Voetbediende versies zijn prettiger en verkrijgbaar in verschillende diameters voor krokussen en narcissen, al zou ik die zelf allebei in grotere gaten en in groepen planten.

Tulpen zijn betrouwbaarder als vaste plant wanneer je ze 20 cm diep plant. Sommige kunnen echter zelfs in kale aarde onder bomen overleven en jaar na jaar bloeien. Door te experimenteren kom je erachter welke geschikt zijn voor jouw bodem en welke niet.

Als je de bollen eind zomer of begin herfst plant, hoef je ze bij het planten meestal geen water te geven.

O ja, en gewoonlijk zet je ze met het puntje omhoog in de grond. Voor het geval je het niet wist ...

ze hun jaarlijkse levenscyclus grotendeels voltooid hebben wanneer het blad van bladverliezende bomen en heesters weer begint uit te lopen – zo benutten ze het zonlicht in het vroege voorjaar optimaal. De meeste andere voorjaarsbloeiende bollen houden van een open standplaats zonder schaduw.

Ze zijn niet dol op drassige grond en als ze tijdens de bloei maar genoeg vocht krijgen, kunnen ze vaak wel tegen droogte in de zomer. Maar droogte rond Pasen kan de bloemvorming remmen, want de bollen maken de bloemen voor volgend jaar wanneer die van dit jaar verwelken.

Voeding voor de bollen

Voor bollen hoef je de bodem niet zwaar te bemesten – dat zorgt alleen maar

voor meer bladgroei ten koste van de bloemen. Ook kan de bodem daardoor in natte perioden te veel vocht vasthouden, waardoor bollen gaan rotten. Over het algemeen is een beetje lavameel bij het planten en opnieuw tijdens de bloei ruim voldoende.

In potten is elke turfvrrije universele potgrond goed. Als je tulpen of narcissen elk jaar in dezelfde pot plant, vervang dan altijd de bovenste 15 cm potgrond zodat er geen ziekten en plagen ontstaan. Een goede drainage is essentieel om drassige potgrond (waarin bollen gaan rotten) te voorkomen.

'Blinde' bollen – bollen die na het eerste jaar blad vormen maar niet bloeien – hebben meestal een tekort aan voeding en

Verzorging

Bemesten tijdens de bloei – hetzij met wat algemene biologische mestkorrels, hetzij met een of twee rondes vloeibare mest – helpt je bollen weer op krachten te komen na de bloei en stimuleert de vorming van de bloemen voor het volgende voorjaar.

Laat het blad met rust als je de boel netjes maakt. De planten hebben dat nodig voor de fotosynthese en om sterker te worden voor het volgende bloeiseizoen. Doorgaans kun je zes weken na de bloei het blad helemaal weghalen. Weersta de verleiding om de bladeren van narcissen bij elkaar te binden. Ze moeten kunnen hangen om zonlicht te absorberen. Met een beetje geluk word je jaar na jaar beloond met lentepracht.

Bemest bollen in potten voor het volgende bloeiseizoen.

water gehad. Vaak ligt dat aan het te ondiep planten of aan droogte in het voorjaar, waardoor de bloemvorming wordt geremd.

Denk na over het patroon waarin je de bollen wilt planten in bedden en borders of als je ze laat verwilderen. Bloeiende bollen zijn op hun mooist als je ze royaal plant. Plant ze in hemelsnaam niet als eenlingen in bedden of borders. Planten in groepen heeft het grootste effect. Zorg dat de groepen, zelfs als je ze in het gras plant, duidelijk afgebakend zijn en dat de bollen dicht genoeg op elkaar staan. Acht centimeter ruimte tussen bollen is meer dan genoeg om ze jaar na jaar te laten vermeerderen. Plant nooit minder dan tien bollen per groep – hoe meer per groep, hoe groter het effect.

VOLGENDE MAAND Alan vertelt hoe je de tuin voorbereidt op de winter en je vorstgevoelige planten verzorgt.

Vraag het Anne

Heb jij ook prangende tuin vragen voor Anne? Stel ze via redactie@gardenersworldmagazine.nl o.v.v. *Vraag het Anne*.

V Ik heb een appartement gekocht op de begane grond waar deze tuin bij hoort. Heerlijk groot, maar natuurlijk niet het “wildlife-paradijs” dat ik voor ogen heb. Ik had al kaarten gekocht voor De Ambachtelijke Plantenmarkt op De Wiersse omdat ik in augustus de sleutel zou krijgen. Helaas is dit uitgesteld zodat ik de sleutels pas half september krijg. Erg balen. Natuurlijk wil ik wel naar De Wiersse. En natuurlijk ga ik daar ook planten kopen. Het plan voor de tuin ligt al in grote lijnen klaar. Een wat hogere boom achterin (om lelijke schuren weg te werken), een multi-stam en zitjes op meerdere plekken. Mijn vraag is vooral: hoe ‘bewaar’ ik de planten die ik wil kopen tot ik ze op hun definitieve plek kan planten? Ik verwacht niet dat ik binnen een week ruimte heb vrijgemaakt in de tuin om iets te planten. Sowieso wil ik eerst de aarde testen om te zien wat er precies in de grond zit en wat aangevuld moet worden. Kan ik planten zolang oppotten in een cementkuip of zo? Bollen ga ik nog niet kopen, eerst de grote contouren in de tuin, daarna de overige planten en bloemen. Ik hoop dat je wat tips hebt.

HARTELIJKE GROET, MARINA

A Van harte gefeliciteerd met je nieuwe tuin! En wat ontzettend leuk je straks te zien op de Ambachtelijke Plantenmarkt. De meeste planten die je treft op de markt, zullen al een tijdje in hun potje staan. Wanneer je ze koopt, kunnen ze dat nog best even volhouden. Het belangrijkste is dat ze snel uitdrogen in hun kleine p9-potjes. Houd je aankopen dus echt goed bij met water geven, ook de soorten die bekend staan als droogtebestendig. Zo’n klein potje is immers een onnatuurlijke plek om in te verblijven en dan heeft een plant wat meer aandacht nodig.

Ik zou als ik jou was kijken of je wat kweekerskratten (tweedehands?) kan kopen. Dat zijn handzame, zwarte kratten die precies zijn ingericht op het p9-formaat. Zo kan je die helemaal vol shoppen en ze vervolgens makkelijk bij elkaar zetten in je oude tuin. Dat is makkelijker met water geven dan wanneer ze overal verspreid staan. Planten houden elkaar bovendien wat koeler en verdampen minder water als ze samen staan.

Zodra je de sleutel hebt zet je de kratjes (wanneer ze lage planten bevatten kan je zelfs stapelen) zo de verhuishwagen in naar hun nieuwe huis. Hoe lang je nog hebt om

te planten, hangt sterk af van wat het najaar gaat doen wat betreft weer. Het liefst heb je alles de grond in een aantal weken voor er echt stevige vorst verwacht wordt. Zo kunnen planten nog even rustig wortelen voor ze de winterrust in gaan. In de meeste jaren heb je tot en met oktober, en soms een aardig deel van november de tijd om rustig te planten. Ik voorzie geen problemen!

Wat betreft de bomen: Als ik een multi-stam mag aanraden zou het een *Amelanchier lamarckii* (krentenboompje) zijn. Die heeft iets in ieder jaargetijde om van te genieten: bloesem in het voorjaar, eetbare bessen in de zomer, prachtige

herfstkleuren in het najaar en een mooi silhouet in de winter.

Ik denk ook dat de grond onder je tegeltuin wel een oppepper kan gebruiken. Houd rekening met flink wat scherp zand dat weggeschept moet worden dus wellicht is het goed een container te huren en spierballen te verzamelen voor een dagje beulen. Een of twee big bags biologische tuinaarde om alles weer op (een vruchtbaar) niveau te krijgen, en je nieuwe planten gaan een geweldig leven tegemoet. Geniet van alle spannende verhuis- en ontwerpplannen! En tot 28 of 29 september.

LIEVE GROET, ANNE

V Ik heb een mooi gedroogd boeket. Het was de bos bloemen van mijn trouwdag! Ik heb die niet de menigte in gegooit, want ik had hem zelf geschikt en ik vind het bovendien een stomme traditie. Dus de ochtend na mijn trouwdag heb ik ze meteen goed ondersteboven gehangen en gedroogd, zodat ik hem als herinnering kan koesteren. Maar hoe houd ik deze schoon? Het zijn hele fragiele bloemetjes en als ik er met een doekje of zo overheen ga is hij zo stuk denk ik. Tips? LISELOT

A Wat mooi! Ik zou deze bos echt koesteren. Mijn tip: pak je föhn! Zet die op een lage stand, en blaas er zachtjes doorheen. Zo gaat het stof eraf. Een volgende tip is: houd de bos zoveel mogelijk uit direct zonlicht. Misschien heb je een

mooie plek uit de buurt van een raam waar je hem neer kan zetten? Zo behoudt hij zo lang mogelijk zijn kleur. Kijk vooral ook uit met vocht, want schimmel is wel echt de vijand van dit mooie aandenken.

SUCCES! ANNE

V Bekentenis: ik vind droge kruiden helemaal niet lekker en ik heb een heel stoffig oud huis. Ik heb zo'n chique hoog plafond, heel mooi, maar niemand kan erbij en ik ben al niet zo'n poets ... Dus al die romantische bossen kruiden in de keuken worden al snel stoffig en ik laat ze dan eigenlijk vooral als decoratie hangen. En dan heb ik nóg geen lekker eten! En dat terwijl ik in het seizoen echt een overvloed heb aan kruiden! Pffff. Tips? LIEFS! FREEK

A Ik snap je wel hoor! Soms staat wat je gedroogd hebt zo mooi dat het bijna zonde is om op te eten. Is het een idee om een deel van de overvloed te drogen en weer te gebruiken om in je keuken te hangen – of je het nu eet of niet – en een ander deel in te vriezen? Mijn favoriete manier om kruiden te bewaren voor in de winter is een ijsblokjes tray te gebruiken, hier kruiden in te doen zoals tijm, rozemarijn, salie en oregano, en ze te overgieten met olijfolie. Wanneer je dan gaat koken (in jouw stoffige keuken ...) vis je die uit jouw stofvrije vriezer en mik je ze zo in de pan. Ideaal! SUCCES! ANNE

V Ik heb dit jaar heel veel zonnebloemen waarvan de bloemblaadjes ontbreken. Zo raar! Er zitten ook wel wat gaatjes in het blad maar vooral de mooie gekleurde bloem zelf is steeds voor een deel weg. Heb ik per ongeluk een gekke soort zonnebloem gezaaid? GROET, PIM

A Dit klinkt herkenbaar. Ik heb dit zelf ook ervaren dit jaar. Bij een slakkenronde 's avonds en net na de bui, vond ik talloze slakken die linea recta de stengel afreisden, recht op de bloemblaadjes af. Die zullen het malst zijn geweest. Heel flauw! Je kan ze weghalen als je het lelijk vindt staan, of je laat de zaadhoofden staan voor de vogels in de herfst en winter, dan hebben zij er in ieder geval nog wel iets aan.

GROET, ANNE

De zonnebloemen hadden het lastig dit jaar met al die hongerige slakken.

V Ik zag een klein heestertje met hemelsblauwe bloemen. Ze deden me een beetje denken aan *Phacelia*, maar het was toch een andere plant. Ik zag hem op vakantie in Normandië. Daar zijn toch ongeveer dezelfde klimaatomstandigheden als hier, dus ik dacht: die wil ik! Maar ik heb geen foto genomen en kan hem online niet vinden. Er zaten veel bijen op en het blad was fijn en grijzig. Jij een idee? LIEVE GROETEN, ROOS

A Ik heb even zitten dubben, maar ik vermoed dat je blauwbaard (*Caryopteris*) bedoelt. Die hebben wel iets weg van *Phacelia* door de luchtige bloemetjes met een groeiwijze die wel wat lijkt op haartjes. Ik vind blauwbaard een absolute aanrader in de tuin. Je

snoeit hem een keer per jaar in het voorjaar en verder heb je er geen omkijken naar. Een zonnige plek vindt hij fijn, en niet te zware grond. Hij is er zelfs in het roze, maar ik vind persoonlijk een blauwe tint met dat zilveren blad het allermooist. LIEVE GROET, ANNE

V De pompoenen zijn zo langzaam dit jaar. Ik oogst normaal al in september maar ze hebben nog maar net vruchten! Hoe moet dit nou? Kan ik ze sneller laten gaan op de een of andere manier? Of moet ik ze onrijp oogsten? Ik heb dit echt nog nooit meegemaakt en kweek toch al zo'n tien jaar pompoenen, met veel succes! BEDANKT ALVAST! JULIE

Verwijder het blad en leg eventueel een tegel onder de pompoen om hem te helpen bij het afrijpen.

A Het is een heel koel, nat jaar geweest. We zouden kunnen spreken van een extreem jaar in de moestuin, als ik zo op mijn volkstuin rondkijk en mijn inbox vol vragen bekijk. Je bent niet de enige! Pompoenen groeien pas echt bij temperaturen ruim boven de twintig graden. Ze hebben dus letterlijk zitten afwachten in de moestuin tot ze konden gaan groeien, met weinig succes.

Mocht er een zacht najaar zijn en de vorst komt laat, dan hebben we alsnog de kans op goede pompoenen. Dat is dan ook meteen mijn tip: laat pom-

poenen zo lang mogelijk aan de plant. Pas als je de stengel verhout is, oftewel er kurkachtig uitziet, is het tijd om deze van de plant te halen. Je kan het proces versnellen door wat blad weg te halen dat direct voor de vruchten zit. Hoe meer zon ze krijgen hoe beter – vooral dit jaar. Ik laat mijn pompoenen altijd zitten tot dit moment, of wanneer er nachtvorst wordt verwacht. Mochten ze nog een beetje moeten narijpen, dan doe ik dit op een zonnige vensterbank binnen of een vorstvrije plek buiten, vol in het licht.

SUCCESS! ANNE

V Ik wil graag zaden verzamelen van *Lathyrus*, maar vraag me iets af: als de plant eerst hele lange mooie stengels had, en daarna korte, had ik dan eigenlijk de zaadjes van die met de mooie lange stengels moeten bewaren? Krijgen de planten die ik dan zaai van die met korte stengels dat dan ook? LIEVE GROET, MARGRIET

A Het is heel normaal dat *Lathyrus* eerst lange stengels heeft en daarna kortere. Het zijn

planten die vroeg in het seizoen heel goed groeien en later, wanneer het licht afneemt, zich

volledig willen concentreren op zaad zetten. Dit is de manier van de pronkerwt om zich voort te planten – letterlijk. Door steeds te plukken ontnemen we de plant die kans, waardoor hij blijft bloeien. Aangezien het om dezelfde plant gaat, die zowel lange als korte stengels produceerde, zal je door de zaden later in het seizoen te oogsten geen planten krijgen

die meteen al kortere stengels hebben. Hoogstwaarschijnlijk gebeurt hetzelfde als je al ervaren hebt en worden ze steeds korter. Lekker verzamelen dus!

V Ik heb een rare dahlia. In plaats van mooie lange stengels maakt 'ie heel veel kleine scheutjes. Er zitten heel af en toe wel bloemen aan, maar niet zoveel! Op zich ziet alles er wel gezond uit, maar hij is heel kort en vol blad. Weet jij wat hier aan de hand is?

LIEFS, MICHELLE

A Dit klinkt helaas als dahlialgal. Dit is een ziekte die ervoor zorgt dat dahlia's veel te veel vervormd raken en snelle groei gaan vertonen. Het is een ziekte die ervoor zorgt dat je dahlia's uiteindelijk niet meer goed zullen bloeien. Bovendien is het besmettelijk, dus ik zou deze knol verwijderen en niet op de composthoop gooien. Op de plek waar deze knol in de grond zat, kun je het komende jaar beter even andere bloemen zetten. Vervelend om te doen, maar zo zorg je ervoor dat je in de toekomst wel weer gezonde dahlia's hebt. Succes!

LIEFS, ANNE

V Ik dacht ik laat lekker veel Oost-Indische kers uitzaaien, want ik had supermooie kleurtjes vorig jaar. Allemaal zachte geeltinten, en zelfs bijna wit. Ik heb dus iedere zaailing laten staan die opkwam. Maar nu is het merendeel knaloranje. Ik baal ervan, want ik heb een hekel aan die kleur. Hoe komt het dat ik al mijn zachte kleurtjes kwijt ben?

GROETJES, WILLS

A Dit komt door kruisbestuiving. Zoals je waarschijnlijk wel gezien hebt zijn de bloemen van de Oost-Indische kers heel populair bij hommels en bijen. Aangezien zij van bloem naar bloem gaan, en daar best lange afstanden bij afleggen, is de kans dat ze eerder al – misschien bij een buurtuin – al een knaloranje versie hebben bezocht, best groot. Het zijn de knalkleuren die dominant zijn,

waardoor de zachte kleuren het afleggen bij een kruisbestuiving. Vandaar de neonoranje bloemen in jouw tuin. Nu zijn ze ook heerlijk om te eten. Mocht je je echt irriteren aan de kleur zou ik lekker aan het oogsten gaan. De zaadjes kan je ook nog als kappertjes klaarmaken, dus mocht je ze niet meer willen laten uitzaaien is dat misschien wel een lekker alternatief.

GROETJES! ANNE

Courgette 'Tromba d'Albenga' heeft een opvallende, gekrulde groei.

V Het is bij ons altijd heel gezellig, met de kleinkinderen in de tuin. We wonen in het buitengebied, en passen vaak overdag op ze terwijl hun ouders werken. Nu hebben ze – op jouw aanraden in een vorig nummer – samen met ons de klimcourgette 'Tromba d'Albenga' gezaaid. Die zijn echt leuk geworden, maar we hebben een beetje moeite met oogsten. Ze zijn te leuk en we laten ze liever hangen! Ze hebben allemaal gekke slangenvormen gekregen en de kleinkinderen zijn heel enthousiast. Zijn ze dan nog wel lekker? Ze worden nu een beetje oranje geel ...

MET VRIENDELIJKE GROET, HARRIET

A Wat leuk! En geen zorgen, ze zullen nu niet meer de smaak van courgette, maar meer van pompoen krijgen. Deze soort kan je jong oogsten als boterzachte courgette, en als ze ouder worden en je ze laat hangen zoals jullie hebben gedaan, worden ze meer zoals een pompoen. Lekker laten hangen dus, en voor de eerste vorst oog-

sten en er een lekker soepje of stoofpotje van maken. Als ze een beetje een stevige schil hebben gekregen zijn ze zelfs nog best even (koel en donker) te bewaren na het oogsten. Zo kunnen jullie kleinkinderen er zelfs nog een paar mee naar huis nemen. Veel plezier samen in de tuin, en eet smakelijk!

LIEVE GROET, ANNE

V Anderhalf jaar geleden hebben we ons huidige huis gekocht en moesten toen ontdekken wat er allemaal in de tuin staat. Dat is onder andere een appelboom. Vorig jaar heeft hij niet veel appels gegeven, dit jaar wel wat meer, maar ze zien er niet allemaal mooi uit. Zou je me kunnen vertellen wat voor soort dit is? Dan kan ik opzoeken hoe ik hem kan behandelen. Alvast bedankt!

HARTELIJKE GROET, MARJOLEIN

A Wat fijn om een appelboom in je tuin aan te treffen! Een appel determineren is nog knap lastig, vooral omdat ik vanuit hier (jammer genoeg) niet even kan proeven. Het fijne is wel dat appelbomen – en ik zie dat die van jullie in een leivorm groeit – op dezelfde wijze verzorgd en gesnoeid kunnen worden.

Om de vorm van jullie lei-appelboom te behouden, is jaarlijks snoeien aan te bevelen. Ik zou er altijd voor zorgen dat de lei-appelboom nooit te breed wordt buiten het rek. Zo steekt hij nodeloos veel energie in groot worden, minder in fruit maken. En het nut van de leivorm verdwijnt een beetje wanneer hij buiten zijn rek de boel overneemt. Terugsnoeien

tot op een egaal leischerm is perfect. Houd er hierbij rekening mee dat je altijd wat horizontale geleiders op het leirek laat groeien.

De beste tijd om appelbomen stevig te snoeien is tijdens de winter, wanneer de boom in rust is. Dit valt meestal tussen november en maart. Tijdens deze periode is er geen sapstroom of is die minimaal, waardoor de boom snel herstelt van het snoeien.

Verwijder beschadigde en dode takken met een scherpe, schone schaar. Dit houdt de boom in de juiste vorm en stimuleert de groei van gezonde nieuwe takken. Haal niet teveel takken weg, anders krijg je te weinig appels. Een tweede snoeibeurt kan in de zomer

plaatsvinden. Dit is een goed moment om waterloten weg te halen. Deze groeien recht vanuit een tak omhoog, zijn flexibel en wat lichter van kleur dan andere takken. Deze snoei je helemaal weg. Probeer te snoeien kort na

de bloei en snoei in de zomer niet teveel. Geef net voor de bloei een handje biologische fruitbomenmest, en in maart eventueel een klein handje kalk. Succes!

HARTELIJKE GROET, ANNE

V Ik heb een rij frambozenstruiken (zomerframbozen) in mijn tuin. Als ik deze vergelijk met de planten die in jullie magazine staan afgebeeld, of met de frambozenstruiken van Monty, zijn mijn planten maar half zo groot – een goede meter. Ook de vruchten blijven klein. Wat zijn de belangrijkste zaken die ik moet aanpakken om grotere planten en ook grotere vruchten te bekommen? De oude scheuten worden weggehaald in het najaar en krijgen een humusrijke laag mulch in het voorjaar.

BEDANKT, WILLY

A Het snoeiregime dat je aanhoudt zou perfect zijn voor herfstframbozen. Ik zou als ik jou was dit najaar alle bruine stengels die vrucht droegen weghalen, en kijken of je nieuwe, buigzamere en groene stengels ziet. Zij zijn het die je volgend seizoen van oogst gaan voorzien. Die mulch zou ik lekker volhouden, want dat is perfect.

Nu houden frambozen van een lichtzure grond, dus houd daar vooral rekening mee. Wellicht is

waar je tot nu toe mee mulchte iets te kalkrijk? Een keer voor boomschors gaan zou een idee zijn. Je zou de planten die je nu hebt ook nog kunnen aanvullen met herfstframbozen om je oogst te verlengen. 'Autumn Bliss' is bijvoorbeeld heerlijk. Die snoei je wel allemaal terug in het najaar. Zet de zomer- en herfstframbozen liever niet door elkaar heen, want dat maakt bepalen hoe je moet snoeien te lastig. Op naar een volle oogstmand!

GRAAG GEDAAN, ANNE

EEN LADDER NODIG? NEEM EEN **HENCHMAN** DE BESTE LADDERS ZIJN NU NÓG BETER GEWORDEN.

Bij Henchman streven we er continu naar om onze producten te verbeteren en we stellen vol trots onze **NIEUWE Volledig Verstelbare- en Volledig Verstelbare PRO-driepootladders** voor. De nieuwste modellen zijn nog sterker en gebruiksvriendelijker, zodat je je veiliger en zelfverzekerder voelt bij het werken op hoogte dan ooit tevoren.

Volledig
Verstelbare PRO
driepootladder,
3 meter.

DRIE DECENNIA PERFECTIE

Dit jaar viert de toonaangevende ladderspecialist Henchman het 30-jarig jubileum, sinds het familiebedrijf in 1994 werd opgericht. Het verhaal van Henchman begon toen de vader van bestuursvoorzitter Tom Kitching, Mike, bijna van een trap viel in de tuin.

Hierdoor besepte hij dat werken op hoogte beter en veiliger moest kunnen. "Mijn vader krabbelde het idee voor een heggenschaarplatform letterlijk op de achterkant van een kleine witte envelop. Uiteindelijk ontwierp en maakte ik een prototype voor mijn eindexamenproject; de rest is geschiedenis!" aldus Tom.

DE KROON OP HET WERK

Wat is een betere manier om een jubileumjaar te beginnen, dan met het ontvangen van prijzen voor de Henchman Volledig Verstelbare driepootladder? De ladder is namelijk bekroond met twee prestigieuze ontwerpprijzen: de **European Product Design Award** en de **iF Design Award**.

Owen Simpson, algemeen directeur van Henchman, zegt over de gewonnen prijzen: "We zijn zeer verheugd dat we niet één, maar twee prijzen mee naar huis hebben genomen voor onze driepootladders, als winnaar in de categorie *Beste Product* in de European Product Design Awards en de hoog aangeschreven iF Design Award.

De NIEUWE haagbestendige borgingspin op de achterpoot.

Het is fantastisch om erkenning te krijgen voor de expertise, de tijd en het harde werk die zijn gestoken in het onderzoek en de ontwikkeling van de **Volledig Verstelbare driepootladder**.

“We zetten ons voortdurend in om onze klanten kwalitatief hoogwaardig gereedschap te bieden waarmee ze veilig kunnen werken. Onze ladders zijn dat, waarbij innovatieve techniek en betrouwbare constructie de basis van het ontwerp zijn.”

♣ Voor meer informatie of om te bestellen, bel **020-7930185** of ga naar **www.henchman.nl**

Scan de QR-code om meer te weten te komen over alle **HENCHMAN-ladders**

NIEUW EN VERBETERD HENCHMAN DRIEPOOTLADDERS

Onze nieuw ontworpen ladders zijn duurzamer, robuuster en veelzijdiger en bieden je jarenlang gebruiksgemak op professioneel niveau. Niet voor niets zijn onze driepootladders de ENIGE in het VK en de EU met het EN131-certificaat en het BSI-keurmerk.

VOLLEDIG VERSTELBAAR

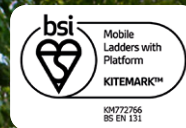
De Volledig Verstelbare driepoot laat je veilig werken op oneffen terrein, en biedt nog meer functies dan onze vorige modellen:

- **Beveiligd met haagbestendige borgpennen voor snelle en ergonomische beenverstelling**
- **Extra stabiliteit door opnieuw ontworpen, grotere poten die 15% steviger zijn**
- **Tot 80% verhoogde verstelbaarheid**

VOLLEDIG VERSTELBAAR PRO

De Volledig Verstelbare PRO is voor dagelijks gebruik en is nog duurzamer dan onze Volledig Verstelbare ladders. Je krijgt alle voordelen van onze driepootladder plus:

- **Een tweede platform om lager op de ladder te werken**
- **Klem om de achterste poot tijdens transport vast te zetten**
- **Maximale verstelbaarheid voor een hele reeks aan klussen**

Krijg 5% korting met de code **NL9GW24**

VOLLEDIG VERSTELBAAR

Verkrijgbaar in hoogtes **1,5 m - 3,6 m**
Vanaf slechts **€ 349**

VOLLEDIG VERSTELBAAR PRO

Verkrijgbaar in hoogtes **1,8 m - 4,8 m**
Vanaf slechts **€ 549**

5 JAAR GARANTIE

4,9 ★★★★★
Op basis van 3500 reviews in het VK

HENCHMAN®
DE ULTIEME TUINLADDER

De beste tuintips op het perfecte moment

Gardeners' World wordt gemaakt met een passie voor tuinieren. Je krijgt op het juiste moment de juiste tips, zodat je tuin er nu perfect bij ligt, maar ook dat je het volgende seizoen weer kunt genieten van je tuin in bloei.

**Gardeners'
World**

**Ontvang 12x
Gardeners' World
van €83,88 voor**

55,-

- ✓ Praktische uitleg om lekker te gaan tuinieren
- ✓ Inspiratie en tips wat je nú in de tuin kunt doen
- ✓ Altijd de duurzame oplossing: tuinier met de natuur

Abonneer je nu via:

www.gardenersworldmagazine.nl/abo

Deze actie is geldig t/m 15 september 2024 of zo lang de voorraad strekt. Je abonneert tot wederopzegging en voor ten minste de actieperiode van 12 nummers. Na afloop van de actieperiode geldt de reguliere abonnementsprijs en is het abonnement per maand opzegbaar. Opzeggen is heel eenvoudig en kan via onze klantenservice.

A photograph of two women standing in a greenhouse, smiling and looking at each other. The woman on the left is wearing a rust-colored dress, and the woman on the right is wearing a black and white floral dress. The greenhouse has a white frame and glass panels, with a brick wall visible on the left. The text is overlaid in the upper right quadrant.

Anne: 'Wat was dit een leuke dag! Sanne Vogel kookt de sterren van de (vegan) hemel.'

Inspiratie

Mis je kleur in de tuin? Is je tuin net niet die beschutte plek die je voor ogen had? Elke maand lees je hier alles over slimme tuinontwerpen, mooie bloeiers en tips om van je tuin een paradijs te maken.

Deze maand

- 70 Oogstkoken met Sanne Vogel**
Actrice en vegan chef Sanne Vogel kookt gerechten met eigen oogst.
- 75 Moeiteloos oogsten**
Deze maand is alles gericht op oogsten en bewaren voor later.
- 80 Koningin van de pluktuin**
In september zijn de dahlia's op hun mooist.
- 82 Makkelijk vermeerderen**
Nick Bailey splitst grote pollen in levenskrachtige nieuwe planten.
- 86 Overvloed in de winterkas**
Zaai nu winterharde groenten om de gehele winter te kunnen oogsten.
- 90 Bollenparade**
Neem een voorschot op het voorjaar en plant nu je bollen.
- 92 Het geheim van de kweker**
Een voorproefje van onze nieuwste speciale uitgave.
- 95 Inheemse held**
Hop (*Humulus lupulus*)
- 96 In de moestuin van Helga**
In dit laatste deel blikt Helga terug en kijkt ze vooruit.

Oogstkoken met Sanne Vogel

Sanne Vogel is regisseur, acteur, schrijver en bovendien een begenadigd vegan chef. Ze tovert het liefst gerechten op tafel met groenten en kruiden die direct na het oogsten een mooi gerecht worden. Samen met Anne Wiegers trekt ze Tuinderij Eyckenstein in om een oogstmand te vullen. Ondertussen geeft ze Anne talloze tips over vegan koken en kan Sanne haar (moes) tuinvragen bij haar kwijt. Het resultaat van deze gezellige dag? De lekkerste recepten met de oogst van het seizoen! Eet smakelijk!

FOTO'S: LIESBETH DISBERGEN

Tuinderij Eyckenstein ligt vlakbij Sanne in de buurt en ze komt hier dan ook iedere week, samen met haar gezin bestaande uit haar tweeling en partner Melchior. "Ik vind het belangrijk dat Loewy en Bella begrijpen waar eten vandaan komt. Ze worden altijd blij van net geoogste groentes die op de kraam liggen en bemoeien zich met wat we moeten kopen. Ze mogen vaak helpen met van alles, zoals tomaten en aardbeien plukken of slakken vangen. Het is een prachtige plek: iedereen die hier werkt is zo ontzettend leuk en lief, en ze hebben groentes die je niet in de supermarkt kan kopen."

"Achterin deze tuin is Agnes' kruidentuin. Daar plukken we na het kopen van onze verse producten, onbespoten bloemen, en dan drinken we een kopje verveine thee. Landgoed Eyckenstein is onze favoriete plek. We doen hier bijna al onze boodschappen. Voor ons brood en onze natuurwijn fietsen we nog vijf minuutjes door naar de boerderij van Landgoed Eyckenstein. Het is zo luxe en mooi om zo lokaal te kopen. Het maakt me heel gelukkig. Ik leer ook elke keer weer dingen, net als mijn kinderen. Bella en Loewy zijn gek op fruit en groentes. Loewy's favorieten zijn alle soorten paddenstoelen, zeewier en spruitjes, en hij is gek op tuinbonen. Vooral als hij ze zelf mag doppen. Bella is vooral gek op linzen en paprika's en tomaten. In de tuinderij wordt de mand gevuld met tomaten, andijvie, koolrabi, wortels en lekkere kruiden."

Met volle oogstmand trekken we naar de prachtige kookstudio van Sanne. Voorheen woonde Sanne en haar gezin in hartje Amsterdam. Ze verhuisden naar een dorpje, omdat ze een huis vonden met een oude loods erachter, die ze konden ombouwen tot een kookstudio. De keuken is ontworpen en gebouwd door Zep Wilke van ZW Interieur, een jeugdvriend van Melchior. Het resultaat is prachtig. "Dit is de plek waar ik aan de slag kan met het ontwikkelen van mijn recepten. Ik hoop hier nog heel veel mooie kookboeken te kunnen ontwikkelen. Mijn grote wens is om vanuit hier een eigen kookprogramma op te nemen."

"Het is zo luxe en mooi om zo lokaal te kopen. Het maakt me heel gelukkig."

Al snel vult de studio zich met de meest heerlijke geuren. Terwijl ze vakkundig groenten snijdt vertelt ze over haar stijl van koken. "Ik probeer zoveel mogelijk lokaal en seizoensgebonden te koken, zodat de ingrediënten zo'n kortmogelijke weg af hoeven te leggen. Ik gebruik ook vaak gefermenteerde producten als miso, sojasaus en kimchi. Het liefst in Nederland of Europa geproduceerd."

"Ik werd op mijn twaalfde vegetariër. Ik zou nooit een dier kunnen slachten en daarom zou ik het ook nooit eten. Nadat

ik na een zwangerschap van vier maanden afscheid moest nemen van ons eerste kindje had ik daar enorm veel verdriet over. Ik besloot toen veganist te worden. Ik besefte voor het eerst echt hoe afschuwelijk het moet zijn voor koeien die keer op keer gescheiden worden van hun net geboren kinderen zodat wij hun melk kunnen drinken of kaas kunnen eten. Ik wil hier niet meer aan meewerken. Daarnaast is het inmiddels bekend dat plantaardig, lokaal en seizoensgebonden eten het beste is voor het klimaat.

Leren van elkaar: Anne en Sanne in gesprek

Sanne: "Nu de kookstudio af is wil ik – na even sparen – graag met de tuin aan de slag. Dat wordt nog een heel project want eerdere eigenaren hebben het vol beton gegooit. We zijn aan het sparen om de betonnen plaat te verwijderen. In potten en bakken en aan de randen ben ik wel begonnen met wat eetbare planten en mooie inheemse bloemen voor bestuivers maar ik vind het nog best lastig. Dit is een oud erf. Er hebben veel verschillende bedrijven in de loods gezeten. Ik weet niet of de grond veilig is om eetbare planten in te planten."

Anne: Het is in dit geval slim om in verhoogde bakken werken. Een verhoogde bak met een brede rand werkt heerlijk want je hoeft niet veel te bukken, en bovendien kan je er gezellig aan de randen, omgeven door bloemen, groenten en geurige kruiden, lekker gaan zitten. zo hoeft je tuin niet vol meubilair te staan en heb je toch heel veel zitjes.

S: Mijn kinderen krijgen van onze lieve burens weleens plantjes. Zo kwamen ze aan een tomatenplant. Die is volledig ontploft. Wat moet ik hier dan mee doen?

A: Het is handig om te achterhalen bij tomaten of je een stam- of een struik tomaat te pakken hebt. De eerste leidt je wat strenger omhoog en 'dief' je. Dat betekent dat je de zijscheuten die uit de bladoksels groeien van een tomaat weghaalt. Zo concentreert de plant zich volledig op het maken en afrijpen van tomaten, in plaats van op onnodig groot groeien. Heb je een struik tomaat, dan laat je die lekker zijn gang gaan.

S: Slakken! Hoe ga je hier mee om?

A: Dit is de vraag die we het meest hebben ontvangen van onze lezers dit jaar. Het zijn er heel erg veel door een warme winter en een doornat seizoen. Het beste is ze te rapen. Ik vermoed dat Loewy en Bella hier een goede hulp bij kunnen zijn. Als je ze goed blijft weghalen, het liefst 's ochtends, 's avonds, en net na een bui, gaat het echt effect hebben. Sommige mensen mikken ze in de klike, anderen zetten ze uit in een parkje of de natuur verderop. Een tuin in balans kan helpen om plagen tegen te gaan. Zodra het eten en gegeten worden is daarbuiten, houdt alles zichzelf in balans. Een vijfertje zou dus ideaal zijn. Deze trekt water aan, en

dus ook kikkers die slakken en slakkeneitjes eten. Rommelhoekjes zorgen ervoor dat egels misschien wel willen wonen in jullie tuin. Die eten er zo 40 per nacht.

S: Mijn citroenboompje is heel sneu! Wat doe ik verkeerd?

A: Ik zou het citroenboompje op voetjes zetten, en niet in een schaal. Vervolgens zou ik hem een keer per week een flinke plens water geven, tot het water er onderin uitloopt. Tussendoor mag hij helemaal uitdrogen. Omdat hij er inderdaad wat sneu uitziet zou ik zeewiervoeding kopen. Je vindt deze bijvoorbeeld bij Kwekerij Kweek online. Voeg dit iedere week toe bij het water geven tot je weer gezonde nieuwe groei ziet. Zodra dat zo is mag je hem terugsnoeien tot op die nieuwe gezonde groei. In de winter overwinter je citrusboompjes het beste zo koel en licht mogelijk, maar wel vorstvrij. Als een boompje te warm staat, krijgt hij het signaal nieuwe groei te maken, maar omdat er geen licht is, kan hij niet aan fotosynthese doen. Hij eet zichzelf dan eigenlijk van binnenuit op om zichzelf van bladgroen te voorzien. Het resultaat is geel blad dat afvalt. Zet je hem lekker koud en licht, dan gaat het perfect!

S: Ik heb wilde bloemen gezaaid, maar wat moet ik wieden en wat blijft staan? Ik vind het lastig het onkruid te herkennen.

A: Ik zou eigenlijk alles lekker laten staan, behalve gras. Vooral in natte jaren kan dat de overhand krijgen tussen de inheemse planten, terwijl het eigenlijk weinig tot niets toevoegt voor de natuur.

S: Kan ik mijn vijgenboom snoeien? Hij is erg groot en laat zijn vijgen vallen net voor ze rijp zijn!

A: Je kan een vijgenboom prima stevig snoeien. Veel mensen wachten er voor de zekerheid mee tot na de bladval in het najaar of de winter. De sapstroom van de boom ligt dan stil. Dit is een veilige optie, maar ik vind het persoonlijk belangrijker dat je niet snoeit wanneer het (stevig) vriest. Een vijg is een warmteliefhebber. Die kan dan invriezen en dat is zonde. De meest optimale keus is dus te snoeien net nadat het blad is gevallen. Dan is de kans op heftige vorst niet zo groot. Wanneer de boom wat minder energie aan al die jonge scheuten besteedt, en er meer zon op de vruchten kan vallen, kan het zomaar zijn dat het fruit gaat afrijpen. Het beton dat de vorige bewoners gestort hebben helpt de boom niet. Er kan weinig water en voedingsstoffen bij. Ik zou hem volgend voorjaar water geven, en een kaliumrijke voeding zoals een biologische tomatenvoeding. Dan zal hij zich meer concentreren op het maken van fruit, en dat is wel zo lekker!

Een tafel vol snelle recepten uit de moestuin

Diner voor 4 personen

Gegrilde andijvie met bieten-yoghurt

Ingrediënten

- 2 andijvies
- 3 tenen knoflook
- Olie om in te bakken
- Grof zout
- Mosterdzaad

Voor de bietenyoghurt:

- 4 eetlepels Griekse Soja yoghurt
- 1 biet
- 3 tenen knoflook
- Zest van een halve citroen
- Halve eetlepel citroensap
- 1 eetlepel extra vierge olijfolie
- Peper en zout

Bereiding:

1 Was de biet, droog af, smeer in met olijfolie, besprenkel met zout. Pak in aluminiumfolie en pof 20 tot 35 minuten in de oven op 200 graden. Als je er met een satéprikker doorheen kan

prikken is de biet gaar. Pof ondertussen de knoflook. Het beste kan je het kontje van een knoflookbol afsnijden en de rest van de bol in aluminiumfolie wikkelen en mee poffen met het bietje. Je knijpt de knoflook dan makkelijk uit de bol. Gebruik 3 tenen van de knoflook.

2 Snijdt de andijvies vanuit het hart in vier parten. Zorg dat het blad aan de stronk blijft zitten. Was voorzichtig de aarde tussen het blad uit.

3 Stoom de andijvie 4 minuten. Laat afkoelen. Knijp het vocht uit de andijvie in een schone theedoek. Verhit olie in een koekenpan. Rasp of pers de knoflooktenen fijn. Bak de andijvie aan alle kanten, smeer in met de knoflook en het mosterdzaad en bak nog even kort mee.

4 Pureer de gepofte bieten en knoflook met alle andere ingrediënten voor de roze knoflook yoghurt tot een prachtige roze saus.

Gegrilde vleestomaat gevuld met gerookte tofu en kimchi

Ingrediënten

- 2 vleestomaten
- 1 pak gerookte tofu 200 gram van Taifun (biowinkels)* (Mocht je een hele grote vleestomaat hebben, gebruik dan meer tofu).
- 2 eetlepels kimchi (biowinkels)*

Bereiding:

1 Verwarm de oven op 200 graden.

2 Was de vleestomaten. Snijdt de top eraf en bewaar deze als 'deksel'.

3 Schep het vruchtvlees los met een lepel. Snijdt het vruchtvlees klein.

4 Verkruiemel de tofu met je handen. Snijdt de kimchi fijn.

5 Meng het vruchtvlees, de tofu en de kimchi. Vul de tomaten. Mocht je tomaten hebben met veel vocht, haal dat er dan een beetje uit. Zet de 'deksels' erbovenop.

6 Gril de gevulde tomaten 25 minuten in de oven.

*TIP!

Wil je zelf leren tofu roken of kimchi maken, dat lees je in Sannes boek "De vier seizoenen van Vogel".)

Ingelegde koolrabi met zomer-tomaten en cashewcrumble

Ingrediënten

- 2 koolrabi's
- 2 sappige tomaten
- Kruiden uit de tuin (peterselie, bieslook, salie, etc).

Voor de marinade

- 4 el witte balsamico azijn
- 2 tl agave
- 1 teen geraspte of geperste knoflook
- Sap van een citroen
- Peper en zout

Voor de cashewcrumble

- 40 gram ongebrande cashewnoten
- 1 el edelgistvlokken
- 1 tl citroensap
- 1 tl extra vierge olijfolie
- ½ tl uienpoeder
- ½ tl knoflookpoeder
- 1 tl shiro miso.
- 2 sappige zoete tomaten, in kleine blokjes
- naar smaak een beetje zout

Bereiding:

- 1 Schil de koolrabi's. Snijdt ze in dunne plakken met een mandoline.
- 2 Meng alle ingrediënten van de marinade, proef en breng op smaak met peper en zout. Laat de koolrabi plakjes een half uur marineren in de marinade.
- 3 Maal alle ingrediënten voor de cashewcrumble in een keukenmachine tot een fijn kruim.
- 4 Snijdt de tomaten in kleine blokjes.
- 5 Spreid de plakjes koolrabi uit over een mooie ondiepe schaal, schenk de helft van de marinade ervoren heen. Leg een torentje tomaten in het midden. Draai er wat peper overheen.
- 6 Verdeel de cashewcrumble. Garneer met kruiden uit de tuin. Bijvoorbeeld met peterselie, marjolein (ook de bloemen) of wat je maar lekker vindt uit de tuin.

Wortels met dip van eigen loof

Ingrediënten

- 1 bos wortels met loof
- 150 gram hand ongebrande cashewnoten
- 1 el shiro miso
- 2 el edelgistvlokken
- 3 tenen gepofte knoflook
- 1 tl knoflookpoeder
- 1 kopje water
- sap van een citroen
- extra vierge olijfolie
- zeezout, Pul Biber peper of chili peper vlokken (voor een mooi kleurcontrast)

Bereiding:

- 1 Snijdt het loof van de wortelen. Pluk het blad van de harde stengels. De zachte kleine stengels kan je wel gebruiken.
- 2 Was het loof goed en stop het met alle andere ingrediënten in een goede blender of keukenmachine. Mix tot glad geheel. Het moet een beetje een romige structuur krijgen. Is het te droog, voeg dan wat water toe. (Als je geen goed apparaat hebt, week de cashewnoten dan minimaal 2 uur.)
- 3 Was de wortelen en schil waar nodig met een fijnschiller. Snijdt in de lengte door tweeën. Serveer met de dip.

Moeiteloos oogsten

In september verplaatst onze aandacht zich naar de oogst. Er is genoeg om nu van te smullen én om te bewaren voor de winter, zelfs als je weinig talent voor inmaken denkt te hebben, aldus **Jack Wallington**

In september naderen we het einde van het zomerseizoen, dus de nadruk ligt nu minder op zaaien en kweken, en meer op oogsten. Het voelt een beetje als een opluchting dat we ons niet langer druk hoeven te maken over wat we nu weer moeten zaaien of welke klussen er op ons lijstje staan. De druk is eraf. De komende paar maanden kunnen we genieten van de vruchten en groenten van onze arbeid.

In deze tijd van het jaar laat ik me inspireren door eekhoorns en sla ik zoveel mogelijk voedsel voor de winter op. Mijn voorkeur voor moeiteloos werken geldt ook voor opslaan: groenten als aardappelen en uien hebben tot gebruik alleen een koele, droge plek nodig.

Dit komt deels doordat mijn vaardigheden in de keuken minimaal zijn. Ik moet bekennen dat ik elke willekeurige groente kan kweken, maar als het om koken gaat, scoor ik onder het gemiddelde. Door mijn gebrek aan ervaring in de bereiding van groenten in het zuur en chutney, om maar wat te noemen, voelt innemen als een enorm karwei. Maar ik wil er wel graag beter in worden, zodat ik dit jaar al onze zelfgekweekte groenten kan benutten.

Oogsten

Courgettes zijn probleemloze toppers die de hele zomer door vruchten produceren. Tegen september heb je er misschien schoon genoeg van, maar als je in het voorjaar meer soorten zaait, kun je afwisselen. 'Alberello Di Sarzana' heeft een dikke schil en is geschikt voor salades, de stevige 'Gold Rush' geeft een krokant accent aan wraps en salades en 'Black Beauty' is ideaal om te stomen.

De zomerpompoen 'Disco' smaakt heerlijk in een ovenschotel – een beetje als een stevige, zoete courgette. Winterpompoenen kun je nu oogsten, maar ik wacht tot oktober zodat ze wat langer kunnen rijpen.

Pronkbonen en sperziebonen blijven produceren als je vaak genoeg plukt. Wil je ze invriezen, dan moet je ze eerst een minuut in kokend water onderdompelen (blancheren) en vervolgens afgieten en afspoelen met koud water om het kookproces te stoppen. Laat ze goed drogen voordat je ze invriest.

In de moestuin staan rode uien en tomaten die ik nog moet oogsten. De herfstframbozen zijn nog niet helemaal rijp. De hazelnoten oogst ik zodra de noten gemakkelijk van hun vruchthuls loslaten.

3 vaste groenteplanten

Broccoli 'Nine Star'
Aardperen
Eeuwig moes

Planten

Ik ben zeer geïnteresseerd in overblijvende groenten – planten die meerdere jaren blijven groeien – omdat ze me in het begin van het jaar de moeite van het zaaien en opkweken van zaailingen besparen. De beste vaste groenten in mijn tuin zijn momenteel asperges en artisjokken.

En nu heb ik de kans om mijn assortiment vaste planten uit te breiden met de broccoli 'Nine Star', want een vriend gaf me stekken cadeau. Elke plant produceert in het voorjaar tot negen witte bloemhoofden (vandaar de naam), die eruit zien als bloemkool, maar qua smaak aan broccoli doen denken.

De planten worden net zo groot als paarse winterbroccoli en hebben daarom 90 cm tussenruimte nodig. Breng nu of in het voorjaar een dikke laag compost aan, zodat de aarde rijker en vochthoudender wordt. De planten zullen gedurende vier of vijf jaar elk voorjaar weer bloemhoofden geven.

Kweek niet elk voorjaar planten uit zaad op, maar kies voor overblijvende groentepplanten die langer meegaan.

De opmerkelijk witte zomerpompoe 'Disco' smaakt een beetje naar artisjok.

Zaai nu of in oktober winterharde tuinbonen 'Aquadulce Claudia' in de vollegrond.

3 groenten voor in het zuur

Augurken
Wortelen
Rode bieten

"Maak groenten in wanneer de oogst in volle gang is."

Binnen en buiten zaaien

Heb je een folietunnel of kas, zaai daar dan nu winterpluksla in – in de vollegrond of in modules met turfrijke potgrond. Over circa een maand kun je de zaailingen uitplanten.

Je kunt in deze periode perfect mosterdsla en oosterse slasoorten kweken die bij warm zomerweer doorschieten. Ik kies altijd voor een pittig mengsel van bladmosterd 'Purple Frills' en 'Red Giant', mibuna, mizuna 'Red', veldsla 'Vit' en kropsla 'Arctic King'. Zaai al deze soorten vlak onder het oppervlak en dun de zaailingen uit. Streef naar een uiteindelijke tussenruimte van 20 cm tussen het hart van de planten.

Buiten zaai ik in deze periode altijd tuinbonen 'Aquadulce Claudia'. Ze zullen overwinteren en in het voorjaar oogst geven. Het is een soort ritueel om voorspoed voor volgend jaar aan te trekken. Toen ik in het zuiden van Engeland woonde, deed ik dit altijd in oktober, maar nu ik in het noorden woon, zaai ik in september, omdat het najaar hier eerder begint.

Maak met een verspeenstokje 5 cm diepe gaten met 20 cm tussenruimte in een zigzagpatroon. Ik gebruik geen meetlint, omdat ik weet dat mijn voet of een tuinschepje ongeveer 30 cm lang is en mijn verspeenstokje een diepte-aanduiding in cm heeft.

Zaai wintersla binnen in persblokkjes, kweektrays of een bed in de kas.

Recycle verlepte groenten en ander ongewenst materiaal uit de moestuin op de composthoop.

Klussen

Verwijder planten na de oogst en gooi ze op de composthoop. Een goed werkende composthoop heeft de juiste verhouding van vers groen materiaal en droog bruin materiaal nodig. De vuistregel is een verhouding van 1:1. Maak al het materiaal zo klein mogelijk, vooral het bruine, dat korter dan 10 cm moet zijn, anders duurt het te lang voordat het vergaet. Probeer om alles grofweg door elkaar te mengen of voeg de verschillende materialen in gelijke lagen toe. In deze tijd van het jaar laat ik de composthoop met rust om tuindieren niet te verstoren. Ik keer de hoop pas weer in het voorjaar.

Er is nog klusje dat je nu kunt doen: de toppen uit tomatenplanten nijpen, zodat ze niet doorgroeien maar al hun energie in de rijpende vruchten stoppen. Rooi ook de laatste aardappelen en uien en laat ze drogen voordat je ze voor de eerste vorst binnen opslaat. Het is beter om ze niet te wassen. Borstel na het drogen de aarde eraf.

Maak groenten in wanneer de oogst in volle gang is – tomatenchutney bijvoorbeeld – om je wintervoorraad te vergroten.

Oogst de laatste uien om vers te gebruiken of te drogen en op te slaan voor de winter.

VOLGENDE MAAND Jack slaat appels en pompoenen op en begint met de knoflook voor volgend jaar.

Anne – Warme kleuren

Ik merk dat ik in de nazomer en het najaar hunker naar de meest warme tinten die ik kan kweken in mijn pluktuin. Het licht neemt af en is zachter, dus wil ik dat de zon blijft schijnen op tafel door de bloemen die ik er neerzet. Ik ben daarom gek op *Dahlia* 'Totally Tangerine', 'Waltzing Mathilda', en 'Schipers Bronze'. Vooral die laatste zouden meer mensen moeten kweken, want hij is vernoemd naar de Nederlandse kweker Dicky Schipper, door niemand minder dan pluktuinkoningin Sarah Raven. Daar mogen we best trots op zijn! Ik vul mijn dahlia-boeketten aan met *Rudbeckia hirta*, zonnebloemen en zinnia's. Dat zie je ook op onze cover deze maand!

Dahlia's

Koningin van de pluktuin

Wij vinden dahlia's altijd geweldig, maar als er één maand is die synoniem is voor deze kleurrijke bloem dan is het september. In deze maand zijn dahlia's op hun mooist en fleuren ze menige tuin op. Maar ook op vaas zijn ze in de woonkamer kleurrijke blikvangers. De redactie van Gardeners' World magazine deelt graag hun favoriete dahlia's met je.

Helga – Dahlia 'Verrone's Obsidian'

Toen we vorig jaar met de redactie een rondleiding kregen bij Kasteeltuinen Arcen, zei de hoofd tuinman dat hij nog wat overvloedige dahlia's had. Of wij er misschien wat mee wilden nemen. Dat hebben we geweten! Voor we het wisten stond de hele kofferbak stond vol met planten en zaten we zelf ook ingemetseld onder de plantentrays op schoot. De verschillende dahlia's verdeelden we netjes onderling

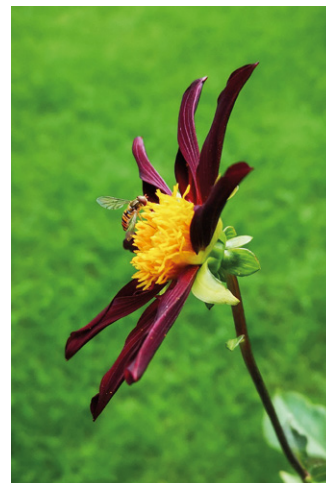
en ik kwam thuis met drie soorten, waaronder de zeer donkerrode, bijna zwarte *Dahlia* 'Verrone's Obsidian'.

Het is een opmerkelijke dahlia. Hij is zeker niet zo flitsend als menig cactusdahlia of pom-pontype, maar deze subtiele soort heeft alvast een streepje op hen voor: insecten zijn er gek op!

Elke stervormige bloem met een groot, geel hart werd druk bezocht door bijen, hommels

en heel veel zweefvliegen en sluipwespen. Als je meer bestuivende insecten naar je tuin wil lokken, is een openbloemige dahlia zoals deze Verrone's Obsidian' absoluut een aanrader.

En natuurlijk die kleur ... Ik wil ooit een 'zwarte tuin' beplanten, met zeer donkere bloemen en bladplanten, dus ik hou altijd mijn ogen open voor soorten die hierin zouden passen. Deze donkere dahlia is alvast een uitstekende kandidaat.

FOTO'S: JASON INGRAM, HELGA KLUITER, LIESBETH DISBERGEN

Iona – Dahlia 'Joe Swift'

Toen ik net bij Gardeners' World kwam werken, werd ik op slag verliefd; namelijk op dahlia 'Joe Swift'. Het was de eerste bloem die op mijn lijst ging voor toekomstige planten in mijn tuin. Een van mijn dromen is om ooit een cottagetuin te hebben, waarin ik allerlei prachtige bloemen kan combineren. Daar zie ik deze dahlia al helemaal staan tussen soorten als leeuwenbekjes, zonnebloemen en allerlei veldbloemen. De

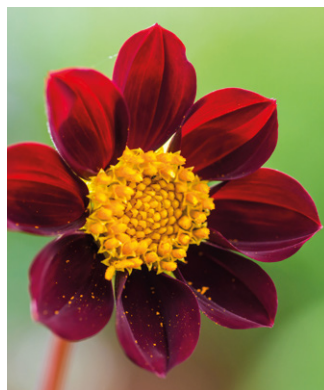
sierlijke, taps toelopende bloemblaadjes schitteren dan als sterren in een zee van kleur. Door de bloemvorm van 'Joe Swift' kunnen bestuivers gemakkelijk bij het hart komen en dan las ik ook nog eens dat de witte blaadjes langzaam verkleuren naar een zacht roze ...

Dahlia's zijn magische bloemen. Zelf heb ik vorig jaar voor het eerst dahlia's in mijn tuin gehad, een variant met prachtige zonsondergang-kleuren. Ik denk

dat het 'Firepot' was, maar ik weet het niet zeker. Wat me het meest verbaasde is hoe lang en hoe rijk de dahlia bleef bloeien. Elke keer dat ik een bloem kopte, stonden elders alweer nieuwe knoppen klaar. Een dahlia blijft maar geven, ook wanneer veel andere bloemen het voor gezien houden. Totdat ik mijn grote tuindroom werkelijkheid kan maken, geniet ik van een cottagetuin in potten, waar dahlia's net zo mooi kunnen schitteren.

Govert – Dahlia 'Mexican Star'

Jaren geleden heb ik mijn tuin omgebouwd tot een vrijwel inheems walhalla voor alles wat vliegt, kruipt en zich verder graag ophoudt in mijn tuin (en dat is een hele hoop!). Dahlia's zijn, of nu eigenlijk waren, voor mij helemaal niet *in the picture*: hoe kan een supergecultiveerde, uitheemse plant bijdragen aan een hogere biodiversiteit? Sinds ik bij Gardeners' World werk zijn ook dahlia's een onderdeel van mijn tuinwereld en heb geleerd dat bestuivende insecten wel degelijk op dahlia's afkomen!

Daarbij is het wel belangrijk dat de dahlia open en enkebloemig is, zodat de nectar goed te

bereiken is. Momenteel staan er nog geen dahlia's in mijn tuin, maar heb mijn zinnen gezet op de 'Mexican Star'. Deze valt op door zijn donkere bloembladen, en vooral ook door zijn redelijk subtiele uiterlijk. Zo hoop ik deze bloemen zowel uit te laten springen in de tuin, maar niet dat ze teveel afwijken van de meestal toch subtiel bloeiende inheemse planten. Als het me lukt deze dahlia's aan het bloeien te krijgen, ben ik heel benieuwd welke insecten zich thuisvoelen op deze prachtige bloemen.

Jos – Dahlia 'Pooh'

Ik moest er eerst even inkomen, in de dahlia. Ik had er niet zo veel mee, maar ik kan niet zeggen waarom dat zo was. Het is misschien net als andijvie: als je dat op jonge leeftijd voorgeschoteld krijgt, en het is niet helemaal goed klaargemaakt, dan ben je voor altijd verpest. Volgens mij is het zo ook met mij en de dahlia gegaan. Niet qua eten natuurlijk, maar ik heb vast ergens voor de eerste keer een onbeduidende variant gezien waar iemand (vast een tante) helemaal dol op was. Mwah ... mij deed het niet zo veel.

Dat is intussen veranderd nu ik weet hoeveel mooie en indrukwekkende variëteiten er zijn. Zoals deze halskraagdahlia met een ietwat merkwaardige naam, die waarschijnlijk is ingegeven door zijn kleurencombinatie. De buitenste bladeren zijn oranje-rood en hebben gele puntjes en de kraag is geel. Het is een opvallende plant in de tuin, die ook indruk maakt als plukbloem op vaas.

Kweektip Een sterke plant kan zich beter wapenen tegen slakken. Geef je dahlia's daarom wekelijks water vermengd met tomatenvoeding.

Wil je nog meer Pluktuin-ideeën? Bestel onze speciale uitgave op www.gardenersworldmagazine.nl/pluktuin

A man with a beard and short hair, wearing a blue long-sleeved shirt, a brown vest, brown corduroy trousers, and tan work boots with red laces, stands in a garden. He is holding a large plant with long, green, sword-shaped leaves and a complex, fibrous root system. The background features a stone wall, various green plants, and a tree branch with green leaves.

Planten splitsen

Splits grote pollen in levenskrachtige nieuwe planten met de tips van **Nick Bailey**.

Splitsen – ook delen of scheuren genoemd – is waarschijnlijk de gemakkelijkste manier om planten te vermeerderen. Het kost heel weinig tijd en materiaal, en je kunt het zowel in het najaar als in het voorjaar doen. In tegenstelling tot andere methoden van vermeerderen gaat het bij splitsen simpelweg om het in stukken verdelen van een volwassen, polvormende plant die al wortels en bladeren heeft.

Het is zo gebeurd en het is een geweldige manier om je borders snel te vullen met je favoriete planten. Delen werkt goed bij de meeste kruidachtige vaste planten, siergrassen en polvormende bollen, en kan je zo een fortuin besparen. Uit een volwassen prachtrietplant van 50 cm doorsnee haal je bijvoorbeeld met gemak tien flinke nieuwe planten, die je in de winkel zo'n 100 euro zouden kosten. Dus waar wacht je nog op?

Planten splitsen

Produceer gratis meer planten in vier eenvoudige stappen. Je kunt de klus het beste 's morgens vroeg of 's avonds doen om het vochtverlies tot een minimum te beperken. Geef de plant van tevoren royaal water, het liefst de avond ervoor. Gebruik een spade of vork om hem met een zo groot mogelijk wortelkluit op te graven.

1 Leg de wortelkluit op de grond en bekijk waar je hem het beste kunt splitsen. Je wilt meerdere delen, elk zo groot als een vuist, met een flinke portie wortels en topgroei. Trek de pol met twee tuinvorken uit elkaar of – wat mijn voorkeur heeft – snijd hem door met een oud broodmes.

2 Kort de topgroei van elk deel met minstens de helft in om waterverlies te reduceren. Gooi oude, zwakke delen uit het midden van de pol weg. Behandel de nieuwe planten voorzichtig. Probeer te voorkomen dat er aarde afvalt, want daar, ee kun je ook wortels verliezen.

3 Bepaal waar je de nieuwe, kleine delen wilt planten. Een van de voordelen van splitsen is dat je meerdere exemplaren van dezelfde plant krijgt, dus je kunt hem in een border of zelfs in je hele tuin laten terugkomen. Je kunt ook een paar stukken oppotten om aan vrienden te geven.

4 Plant de delen net zo diep in de grond als ze eerst stonden. Geef ze een tussenruimte van 30-50 cm, afhankelijk van hun uiteindelijke grootte. Druk de grond rond de wortels met de hand aan om luchtballen te verwijderen en geef royaal water zodat de planten snel aanslaan.

Tip

Geef direct na het planten veel water voor een optimaal contact tussen wortels en aarde. Streef naar minstens twee liter per plant. Als zich kuilen vormen doordat er luchtballen waren, moet je meer aarde toevoegen totdat het oppervlak egaal is.

Splits *Crocosmia* elke drie tot vijf jaar om dichtgegroeide pollen te verjongen.

Verzorging

Geef de nieuwe planten regelmatig water totdat ze goed zijn geworteld.

Voor een geslaagde worteling is het belangrijk dat je de 'verplantingsschok' zo klein mogelijk houdt. Verminder de stress voor de pas gesplitste plantjes door ze regelmatig water te geven, want de aarde rond de wortels moet vochtig

blijven. Als je de bodem mulcht met een dikke laag compost, champost of goed verteerde stalmest blijft de grond ook vochtiger. De mulch voorziet ook in een constante aanvoer van voedingsstoffen en onderdrukt onkruid.

Verbeter de vochthoudendheid van de grond rond de wortels door een 5 cm dikke mulchlaag aan te brengen.

Geslikte planten

Splitsen is een eenvoudige manier om allerlei soorten polvormende borderplanten te vermeerderen.

Heel veel kruidachtige vaste planten, bollen en grassen kun je in het voor- of najaar splitsen. Een paar planten waarbij succes is verzekerd, zijn prachtriet, *Helianthus annuus* 'Lemon Queen', leverkruid, margriet en bijna alle winterharde geraniums.

Vermeerder *Eutrochium purpureum* 'Baby Joe' om meer vlinders aan te trekken.

Wacht tot het voorjaar om *Miscanthus sinensis* 'Little Zebra' te splitsen.

Winterharde geraniums, zoals 'Rozanne', blijven door splitsen rijk bloeien.

Speciale uitgave!

Tuinieren voor de natuur

- ✓ Tips voor een natuurvriendelijke tuin
- ✓ 75 planten voor een levende tuin
- ✓ 30 leuke *do-it-yourself* projecten

+ GRATIS
verzending voor

12,⁹⁹

Bestel t/m 8 september met gratis verzending via
www.gardenersworldmagazine.nl/natuur

Let op: dit is een herdruk van een eerder gepubliceerde speciale uitgave.

Gardeners'
World magazine

DEEL 1

Overvloed in de winterkas

Winterharde groenten zaaien

Laat je kas deze winter niet aan zijn lot over. In het eerste deel van deze nieuwe driedelige serie laat **Lucy Chamberlain** zien hoe je maandenlang uit een kas kunt oogsten.

Staat je kas er 's winters maar leeg bij nadat je eind zomer de laatste tomaten, paprika's en komkommers heb geoogst? Dan hoop ik dat je daar iets aan gaat doen!

Een kas biedt een geweldige omgeving om gedurende de koelere maanden van het jaar groenten te kweken en er is geen dure verwarming voor nodig. Van microgroenten tot pluksla, robuuste bladgroenten en nog veel meer – zie je kas als een enorme plantenstolp die de groei van weelderige, smakelijke bladeren stimuleert. Het is ook een uitstekende plek voor minder winterharde gewassen, zoals citroengras en gember,

die bij strenge kou een beschutte omgeving nodig hebben om de winterperiode te overleven.

Deze maand is belangrijk in de agenda van de kaskweker. Het is namelijk tijd om te gaan zaaien. In dit artikel leg ik uit welke winterharde groenten je in september kunt zaaien, zodat je die na de oogst van de zomergroenten in de kasborders kunt planten.

Het is een zeer efficiënte manier om waardevolle kweekruimte te benutten, maar het is essentieel om deze groenten nu te zaaien (wacht alsjeblieft niet tot oktober). Volg dus mijn advies om de hele winter te kunnen oogsten.

Het zachte
septemberweer is
perfect om allerlei
kasgroenten te zaaien.

Verhuis vorstgevoelige planten deze maand naar een warme plek.

Vergroot de late zomeroogst

Wanneer september aanbreekt, zijn zomerse kasgroenten nog in de kracht van hun leven. Pas de verzorging hierop aan: geef minder water om de planten een beetje onder druk te zetten (maar laat ze niet doodgaan!). Hierdoor richten de planten zich minder op bladgroei en meer op de rijping van de vruchten. Verwijder ook kleine, onrijpe vruchten, want die ontwikkelen zich toch niet.

Nijp de groeipunt uit stamtomaten en kort vruchttrossen in. Verwijder te jonge paprika's, komkommers en chilipepers, zodat de volgroeide vruchten beter kunnen rijpen.

Winterharde groenten die je in deze periode zaait, hebben genoeg tijd om in de najaarswarmte flink te groeien. Dan zullen de planten in oktober, wanneer de temperaturen aanzienlijk dalen, robuust en groot genoeg zijn om een onverwarmde kas te overleven.

In september kan het nog behoorlijk warm zijn, dus ik zaai in grotere modules, die minder snel uitdrogen dan kleinere cellen. Je kunt allerlei slasoorten zaaien, zoals mosterdsla, cichorei, radicchio en mizuna, en koolsoorten, zoals boerenkool en knolraap, maar ook heerlijke groenten als radijsjes, rode biet en snijbiet.

Zaai koriander voor de winter

Koriander wordt veel gebruikt, dus het is fijn om de hele winter verse blaadjes tot je beschikking te hebben. Hoewel veel mensen het als een exotisch tuinkruid beschouwen, is het volledig vorstbestendig. Profiteer dus van zijn robuuste karakter en zaai het nu, dan mag je verwachten dat je de hele winter blaadjes kunt oogsten. De bloemen en zaadjes verschijnen in het voorjaar.

1 Vul kleine potten of een bak met grote modules met turfrijke zaaigrond (je kunt ook universele potgrond door een tuinzeef zeven). Druk de grond iets aan: maak met je vlakke hand ronddraaiende bewegingen.

2 Begiet de potgrond. Je kunt beter nu royaal water geven dan vlak na het zaaien (want daardoor kunnen kleinere zaadjes wegspoelen). Laat de potten of bakken voor het zaaien een paar minuten uitlekken.

3 Maak in het midden van elke pot of module een 1 cm diep gat en zaai in elk gat drie of vier zaden. Vul de gaatjes voorzichtig met potgrond en plaats labels met de variëteiten en zaaidatum.

4 Zet de ingezaaide potten of bakken op een koele, schaduwrijke plek. Controleer de bakken regelmatig en blijf voldoende water geven totdat de zaailingen kunnen worden uitgeplant.

*“Veeg de vloer
wekelijks even aan,
want opgeruimd
staat netjes.”*

In rommel kunnen
ziekten en ongedierte
overwinteren.

Kasklusjes in september

Sluit roosters en ramen

Je kunt nu elke avond de roosters, ramen en deuren sluiten om de warmte vast te houden. Vergeet niet om ze de volgende ochtend weer open te zetten bij warm weer.

Verwijder zonwering

Haal de zonwering weg nu het zonlicht zwakker wordt. Rol schaduwdoeken op of spoel het kassenwit van de kas. Groenten zullen het extra licht zeer waarderen.

Veeg de vloer tegen ongedierte

Vuil dat zich in de zomer heeft opgehoopt herbergt ziekten en ongedierte en geeft de

kas een rommelige aanblik. Veeg de vloer wekelijks even aan: goed voor de hygiëne en je humeur.

Zaai doperwtten voor scheuten

De scheuten groeien heel snel, dus je kunt al binnen 3-4 weken oogsten. Zaai de erwten in een ondiepe bak met vochtige universele potgrond en knip de scheuten zodra ze groot genoeg zijn.

Laat pepers rijpen

Warmteminnende groenten zoals chilipepers vinden het fijn om nu in het warmste deel van de kas dicht bij elkaar te staan.

Hou de kas schoon

Nu de zomer ten einde loopt, is het belangrijk dat je ziekten en ongedierte in toom houdt.

In de kas kunnen de populaties witte vlieg en rode spintmijt explosief toenemen, dus beperk de plagen zodat de laatste zomergroenten kunnen rijpen. Hoewel het inmiddels te laat is om biologische bestrijdingsmiddelen in te zetten, helpt het om de kas regelmatig te bevochtigen om rode spintmijt en witte vlieg tegen te gaan.

Als de plaag onbeheersbaar wordt, trek dan de planten uit de grond en red wat er aan oogst te redden valt.

Zaai dicht voor een snelle oogst
aan erwten scheuten.

Verhoog de luchtvochtigheid in de
kas om rode spintmijt tegen te gaan.

VOLGENDE MAAND Lucy laat zien hoe je de kas beplant om in de winter royaal te kunnen oogsten.

Voorschot op het voorjaar

Bollenparade

September is de ideale maand om een voorschot te nemen op het voorjaar en bollen te planten. Het team van Gardeners' World magazine deelt hun favoriete bollen met je. **En het mooiste is: jij kunt de gelukkige winnaar worden van één van deze pakketten van Natural Bulbs.**

**WIN
ELKE DAG EEN
BLOEMBOLLEN-
PAKKET**

Ga snel naar [gardenersworld
magazine.nl/parade](http://gardenersworldmagazine.nl/parade)

**WIN
26
augustus**

Hyacinthoides hisp. wit (BIO)
Hyacinthoides hisp. roze (BIO)

Jos – redacteur

Spaanse boshyacint *(Hyacinthoides hispanica)*

Voor op mijn schaduwrijke balkon ben ik altijd op zoek naar planten die niet alleen goed tegen die omstandigheden kunnen, maar ook naar planten die wat kleur geven. De Spaanse boshyacint (*Hyacinthoides hispanica*) is daarvoor uitermate geschikt. Ze bloeien in vrijwel elke grondsoort en doordat de bloemen in trossen op de stelen staan, levert dat opvallende pakketjes kleur op.

**WIN
27
augustus**

Crocus vernus 'Jeanne d'Arc' (BIO)
Tulipa sylvestris (BIO)

Iona – redacteur

Witte krokus en bostulp (*Crocus 'Jeanne d'Arc', Tulipa sylvestris*)

Om hongerige bestuivers van eten te voorzien koos ik voor vroege bloeiers: krokus 'Jeanne d'Arc' en bostulp (*Tulipa sylvestris*). Beide soorten worden 15 tot 25 cm groot, wat ze een soort Alice in Wonderland-effect geeft: kleine tulpen en grote krokussen, alles precies omgekeerd. Aangezien ik tuinier op een dakterras, koos ik ervoor om ze in een pot te planten. Deze soorten bloeien wel op verschillende momenten dus je zult hun bloemen niet samen zien, maar ze kunnen elkaar wel mooi opvolgen. Kies voor een pot met goede drainage en als je tuin veel wind vangt is het verstandig om ze beschut neer te zetten, zodat je het langst kunt genieten van hun mooie bloemen.

Anouk – brand marketeer

Mix van grootbloemige krokussen

Bij een nieuw huis, hoort ook een nieuwe tuin. En aangezien de vaste planten nog eventjes op zich lieten wachten, vrolijkten de krokussen de boel onmiddellijk op. Ik heb ze laten verwilderen in het gazon en dat was met 100 bollen geen sinecure!

Tip: leg, zodra je de bollen hebt geplant de graszoden weer op hun plek. Je hoeft geen ruimte open te laten, want de planten banen zich er wel een weg door.

**WIN
28
augustus**

Crocus vernus - mix (BIO)

Gover – redacteur
Narcissus 'Replete', Crocus chrysanthus 'Romance' en Tulipa batalinii 'Bronze Charm'
Anders dan anders. Zo kan ik mijn keuze het beste omschrijven. De narcis 'Replete' is een sierlijke variant op de gewone narcis. Hij is dubbelbloemig en zijn centrum is gerafeld. Hij (eigenlijk is het meer een zij) doet het ook geweldig op vaas. Krokus 'Romance' mag dan wel iets kleiner zijn dan de gewone krokus, hij heeft meer bloemen per bol en bloeit ook iets eerder. En dat is weer goed voor de bijen die vroeg de tuin in komen. De tulp 'Bronze Charm' is precies wat zijn naam belooft: een charmante bronskleurige opkikker. Hij bloeit wat later in het voorjaar en is daardoor prima geschikt voor lasagne-beplanting in een pot.

**WIN
29
augustus**

Narcissus 'Replete' (BIO)
Crocus chrysanthus 'Romance' (BIO)
Tulipa batalinii 'Bronze Charm' (BIO)

**WIN
30
augustus**

Tulipa 'Pink Impression' (BIO)
Narcissus 'Minnow' (BIO)
Crocus vernus 'Flower Record' (BIO)

Helga – redacteur
Krokussen, dwergnarcissen en tulpen (Crocus, Narcissus 'Minnow', Tulipa 'Pink Impression')
Bloembollen zijn wel aan mij besteed: je stopt ze een keer in de grond, kijkt er maanden niet naar en opeens ... zijn daar bloemen! Op mijn terras staat een grote pot die ik in de zomer graag gebruik voor courgettes. Maar in het voorjaar is-ie maar leeg. En dus waagde ik me aan een lasagne-beplanting van krokussen, de dwergnarcis *Narcissus 'Minnow'* en de zachtroze *Tulipa 'Pink Impression'*. De bollen gingen pas in december de grond in, maar eind maart lieten de krokussen zich al vrolijk zien. Om daarna het stokje door te geven aan de tulpen op hoge stelen, met daaronder de zonnige kopjes van de kleine narcissen – om op slag verliefd op te worden.

Over Natural Bulbs

Als specialist in biologische bloembollen werkt Natural Bulbs uitsluitend samen met een selecte groep kleinschalige, gespecialiseerde planten- en bollenkwekers met een sterke toewijding aan duurzaamheid. In hun unieke webshop vind je biologische bollen, vaste planten en zaden. Natural Bulbs kiest ervoor om samen te werken met de natuur en biedt kwekers een economisch perspectief in de omschakeling naar biologische teelt.

NATURAL BULBS

Anne – hoofdredacteur

Zalmroze tulpen, geurige narcissen, alliums en blauwe druifjes voor bestuivers

De meest romantische narcis is voor mij 'Bridal Crown'. Die ruikt ontzettend lekker. Ik zet ze graag zowel in mijn kas – waar ze heel vroeg bloeien – als buiten naast paden en de deur. Kortom: daar waar ik ze ruiken kan! Ik pluk ze ook graag voor op mijn nachtkastje en droom dan van de lente, hoe koud het buiten ook is. Blauwe druifjes zijn perfect voor vroege bijen, *Allium 'Purple Sensation'* bloeit altijd precies op mijn verjaardag in mei en de zalmroze tulpen vormen een echte eyecatcher als bos bloemen op tafel of in de tuin.

**WIN
31
augustus**

Muscari 'Joyce Spirit' en
'White Magic' (BIO)
Allium 'Mount Everest' (BIO)
Narcissus 'Bridal Crown' (BIO)

Daan – team Online
Blauwe druifjes, tulpen, paaseieren en huisdieren
Ik heb de tulpenbollen in het najaar gepoot tussen de blauwe druifjes van vorig jaar. De blauwe druifjes waren in hun tweede jaar extra groot, waar ze samen met de bonte kleuren van de tulpenmix met Pasen een heerlijk lentegevoel brachten. Je kon er prima gekleurde eieren tussen verstoppen. En ook de kat vond ze leuk.

**WIN
1
september**

Muscari armeniacum (BIO)
Tulipa - mix (BIO)

'Het geheim van de kweker'

Lieve lezer,

Toen ik lang geleden besloot mijn werk helemaal om te gooien en vol voor het tuinvak te gaan, viel ik van de ene verbazing in de andere. Tijdens lessen om tuinontwerper te worden werd weinig plantenkennis verwacht. Er was een syllabus met wintergroene planten en een schamel lijstje vaste planten die we geacht werden te kennen.

Ik ging er - naïef besef ik nu - vanuit dat planten de basis zouden zijn van iedere tuinontwerp-, tuinarchitect- of hoveniersopleiding. Beplanting was in mijn ogen alles. Die zichtlijnen oké, en begrijpelijk dat je ergens moet kunnen zitten, dus een terras erbij kunnen ontwerpen prima, maar verder waren het planten en het effect dat ze kunnen hebben die mij bezig hielden.

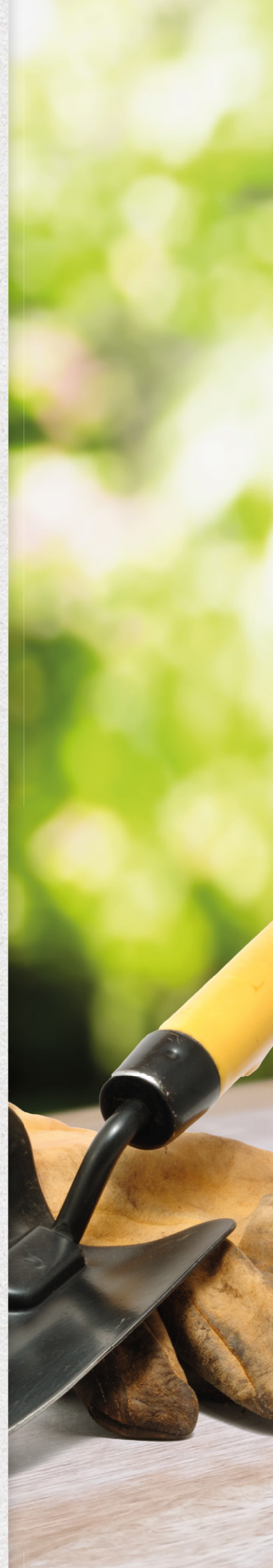
Ik besloot die kennis dan maar zelf te verzamelen. Al snel kwam ik erachter dat die niet ligt bij scholingsinstituten, ontwerpcurssussen of dure opleidingen, maar bij kwekers.

Wie anders dan degene die een plant vermeerderd, weet alles van een plant? Hoe je zaait, stekt, combineert, welke plant die barre of natte winter wel overleeft en welke in de zomer altijd overdekt is met bijen? De kweker weet het.

Ik liep stage, probeerde, vermeerderde, combineerde, en belangrijker, vroeg de oren van het hoofd van kwekers. Ze leerden mij alles wat ik weet. Dit gun ik onze lezers ook. Vandaar dat ik nu al heel erg lang Nederland en België doorreis om duurzame, ambachtelijke kwekers en hun kennis en tips voor jullie te bundelen in een speciale uitgave. Het leuke is dat iedere kweker compleet anders is. Wat ze delen is passie, en een duurzame, ambachtelijke werkwijze. Hun benadering loopt soms uiteen, wat heel erg leuk is om te lezen.

Ik denk dat jij als lezer iets hebt aan ieder advies en beetje kennis dat in deze speciale uitgave staat, maar ook dat je je meer zal identificeren met de ene kweker dan met de ander. Zo ben je misschien wel iemand die net als Dienneke van de Boschhoeve, knallende borders ontwerpt met impact, terwijl een ander zich meer thuis voelt bij de adviezen van Hans Kramer van de Hessenhof. Ook gaven de kwekers mij soms antwoorden waar ik enorm verbaasd om was, of hartelijk om moest lachen. Waarom gaat Jeroen van Aaldering de Stek bijvoorbeeld graag met panty's de tuin in? En waarom gebruiken ze bij De Tuinen van Weldadigheid graag kaneel bij het vermeerderen? Dat en nog heel veel meer lees je in deze speciale uitgave, die in november in de winkel ligt!

Liefs *Anne*

Gardeners'
Worldmagazine

Speciale uitgave!

Het geheim van de kweker

is vanaf 28 september te bestellen via gardenersworldmagazine.nl/kwekers.
Je hebt 'm dan rond 13 november als allereerste in huis. Vanaf 26 november is
het magazine ook verkrijgbaar in de winkels.

Puzzel & win

Vul de puzzel in en maak kans op het **Moestuin kleurboek** van Sjef du Jardin.

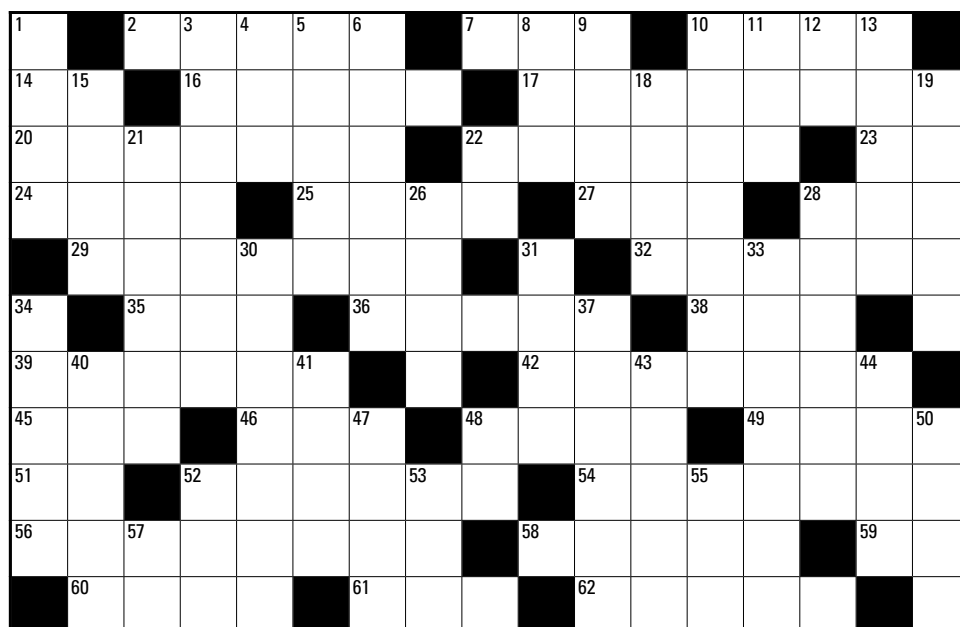
Kruiswoordpuzzel

horizontaal

2 kleur **7** eenheid van weerstand **10** aandeel **14** intelligentiequotiënt **16** ongezond bleek **17** eenieder **20** glorie **22** afgeknotte stam **23** dierengeluid **24** genodigde **25** vat **27** drager van erfelijke stof **28** afloop **29** doorweekt **32** de mindere **35** vierhandig zoogdier **36** tint **38** wolpluisje **39** ontsluiten **42** al de inwoners van een stad **45** graskluit **46** sportartikel **48** demonstratie **49** computerschijf **51** geheel **52** kleding van een zeeman **54** korte wandeling **56** gesteldheid **58** wezenlijk **59** water in Friesland **60** onderkledingstuk **61** voormalige Baskische beweging **62** aanslag.

verticaal

1 loofboom **3** weggeven **4** zangstem **5** rij **6** heester **8** topper **9** stof in botten **10** medaille **11** woonboot **12** opnieuw (in samenstellingen) **13** gezichtskleur **15** klein vierwielig motorrijtuig **18** vloek **19** dichterbij **21** land in het Midden-Oosten **22** politieke partij **26** woning van Inuits **28** fijne geestigheid **30** stuk vlees **31** buisje van zacht metaal **33** gekookte meelballetjes **34** daarnet **37** tumult **40** verzekeringsakte **41** borreltje **43** geliefde van Julia **44** lekkernij **47** bond **48** lidwoord **50** loods **52** ondergevel **53** straalvliegtuig **55** in iemands voordeel **57** buislamp.

Breng de letters uit de genummerde vakjes over naar de gelijkgenummerde vakjes van de oplossingbalk.

46	62	47	26	29	28	38	57	47	17	19
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

WIN!

Moestuin kleurboek - Sjef du Jardin

In het *Moestuin kleurboek* van Sjef du Jardin kun je PAPIER-tuinieren. Met inkt, potlood en krijt maak je van zaaien tot oogsten het hele groeiproces mee. Het boek is gevuld met tekeningen en handgeschreven informatieve teksten over de moestuin.

Pak je stift, kwast en potloden en leer over kweken, doe kruiwagenliefde op en richt een kas in met zaailingen. Bovendien komen er ook allerlei tuindiertjes tot leven. Het boek

leent zich er bij uitstek voor om als een koffietafelboek gebruikt te worden.

Kleur vooral buiten de lijntjes, want voor jouw eigen tuinervaringen is ook alle ruimte.

Net als voor het drogen van klaprozen en appelboomblad, bijvoorbeeld.

Sjef du Jardin volkstuint in haar vegaanistische moestuin in Amsterdam-zuidoost, en is bij velen bekend als een schrijvend en tekenend instagrammer.

Vul het antwoord vóór 24 september 2024 in op www.gardenersworldmagazine.nl/puzzel

Stichting NL Bloeit!

Wij kweken bijzonder aantrekkelijke inheemse planten, soorten waar de wilde bijen, vlinders en heel veel andere insecten dol op zijn. In Nederland zijn er nog maar weinig van deze planten in het wild te vinden en jij kunt helpen door juist de inheemse planten in je tuin te zetten. Op een paar vierkante meter kun je al een prachtige wilde weelde creëren.

www.nlbloeit.nl

Inheemse held stelt zich voor

Met inheemse planten help je de biodiversiteit enorm. Ze zijn prachtig, maar helaas niet zo bekend. Elke maand stelt een inheemse plant zich aan je voor, in de hoop een plekje in jouw tuin te krijgen. Ze zullen je niet teleurstellen!

Hop

Humulus lupulus

Ik, hop, ben een zeer snelgroeïende, inheemse plant. Ik ben familie van hennep en ik werd vroeger al door de Grieken en Romeinen gebruikt om mijn slaapverwekkende/bedwelmende werking. Mijn natuurlijke verspreidingsgebied is niet met zekerheid bekend, omdat de soort al zo lang door mensen gekweekt wordt.

In het voorjaar groeien uit mijn wortelstok ruwe stengels. Die draaien met de klok mee en hechten zich met ankervormige ranken aan struiken en afrasteringen. Dit winden heeft een duidelijk doel, namelijk het ondersteunen van mijn zwakke stengels die anders niet rechtop zouden kunnen staan. Hierdoor worden mijn bladeren beter blootgesteld aan zonlicht. Ik kan per dag wel 10 centimeter groeien en uiteindelijk in een paar maanden uitgroeien tot een lengte van zo'n 5 tot 10 meter. Mijn groenblijvende stengels zijn knobbelig ruw, net als mijn bladeren trouwens.

Ik ben een meerjarige en tweehuizige plant. Dat houdt in dat er planten met alleen mannelijke en alleen vrouwelijke bloemen zijn. De vrouwelijke bloemen vormen in juli en augustus eivormige, geelgroene hobbellen van 2 tot 4 centimeter lang, met over elkaar heen vallende schubben. De mannelijke bloemen staan afzonderlijk in pluimen en sterven na de bloei af.

Het zijn de vrouwelijke hobbellen die medicinaal en bijvoorbeeld voor de bereiding van bier gebruikt worden. Om die reden word ik verbouwd: te herkennen aan de typische tot 4 meter hoge constructies met draden waarlangs ik dan omhoog kan groeien.

De stof die de bittere smaak geeft aan bier is lupuline. De hobbellen worden in augustus/september geoogst en gedroogd. De lupuline, die tevens een conserverende werking heeft, blijft dan over. Tegenwoordig worden er allerlei variëteiten van mij aangeboden op de markt, zowel voor particulieren als voor bierbrouwers. Bitterhop is hiervan de bekendste en er zijn ook allerlei soorten aromahop en dubbeldoelhop te verkrijgen. Deze laatste groep biedt zowel het bittere als de aroma's.

In tuinen ben ik bijvoorbeeld goed te combineren met struiken als een- en tweestijlige meidoorn en gewone vlier.

Toen ik vlak voor de winter aan de slag ging met mijn kleine, onontgonnen stukje

grond, kon ik me nog nauwelijks een voorstelling maken van hoe het zou worden. Natuurlijk, ik maakte uitgebreide plannen. Eerst moest er veel onkruid uit (kweekgras!) en karton met compost over de grond. Vervolgens kwam er een hek omheen van kastanjehouten palen en schapengaas waartegen planten moesten gaan klimmen. Een kist gemaakt van wat restanten schuttingplanken, diende als opslagplek voor gereedschap én als zitplek. En met nog een paar restplanken maakte ik een paar provisorische verhoogde bakken.

Maar pas vanaf het moment dat de planten goed begonnen te groeien, werd het resultaat écht zichtbaar. Alle bedden stonden in de zomer tjokvol kruiden, groenten en heel veel bloemen. Ik genoot in de nazomer en de herfst volop van mijn prachtige roomwitte en zeer donkerpaarse, bijna zwarte duifkruid (*Scabiosa atropurpurea* 'Fata Morgana' en *S. atropurpurea* 'Deep Purple') – en de bijen en vlinders genoten mee. Ook de strobloemen wisten van geen ophouden. Regelmatig oogstte ik weer een bosje om te drogen voor wat zomerkleur in huis. En tot laat in het seizoen oogstte ik rode kool, aardperen (waar ik een heerlijke soep van maakte) en indrukwekkend lange 'Trombolini'-pompoeien.

Toekomstplannen

Al met al was dit eerste jaar erg geslaagd, maar natuurlijk zijn er ook dingen die ik het volgende seizoen anders wil aanpakken. Om te beginnen zal een deel van de tuin anders ingericht gaan worden, zodat ik nog wat meer planten kwijt kan. Ook zal ik nog wat meer verhoogde bakken neerzetten.

Helga's moestuin

Terugblikken en vooruitkijken

Inmiddels zit er voor redacteur **Helga Kluiter** alweer bijna een heel groeiseizoen in haar nieuwe moestuin op. Ze blikt terug op dit eerste jaar en doet nieuwe ideeën op voor volgend jaar.

Bovengrond sterven de aardperen uiteindelijk af, maar onder de grond zit nog heel veel lekkers.

Niet verwacht, toch gekregen: in het najaar begonnen de verloren gewaande afrikaantjes en kruisdistels te bloeien.

Dat ziet er niet alleen netjes uit, maar hopelijk zullen vooral mijn tomaten en wortelen het hierin beter gaan doen.

Verder ben ik erg geïnteresseerd in vaste kruiden en groenten die elk jaar terugkomen. Dat scheelt werk in de tuin en zorgt ervoor dat de tuin

nooit helemaal kaal is. De citroenmelisse en aardperen voelen zich al helemaal thuis, maar die kan ik wellicht aanvullen met eeuwige moes, Egyptische ui en suikerwortel.

Laatbloeiers

Maar voor het zover is, heeft de natuur nog een paar verrassingen voor me in petto. Enkele planten die ik eerder in het jaar had gezaaid en die op de een of andere manier nooit waren opgekomen, begonnen in oktober plots te bloeien. Opeens had ik nog afrikaantjes, Oost-Indische kers, trilgras (*Briza maxima*) en fraaie kruisdistels (*Eryngium* 'Blue Glitter') om de late herfsttuin nog een beetje op te vrolijken. De natuur is en blijft grillig, en ook al maakt dat het voor de tuinier soms lastig, ik zou het niet anders willen.

Toch nog een flinke tomaat geoogst!

Pompoen Trombolini d'Albenga levert fascinerende vruchten

Het duifkruid weet van geen ophouden.

Checklist

- ☐ Laat bij het oogsten van de aardperen een paar knollen in de grond zitten. Ze zullen volgend voorjaar weer uitlopen.
- ☐ Blijf plukbloemen zoals cosmea, duifkruid, strobloemen en zinnia's zo lang mogelijk koppen, dan zullen ze tot in het najaar bloemen produceren.
- ☐ Denk alvast na over veranderingen die je in de tuin wilt aanbrengen, zodat je je plannen komende herfst en winter kunt uitvoeren.
- ☐ Maak een lijstje van planten die je dit najaar wilt zaaien en planten – bijvoorbeeld goudsbloemen, jufertjes-in-het-groen en korenbloemen – en doe mee met de Inheemse Zaaibeek (inheemsezaaiweek.nl).
- ☐ Zaa groenbemesters op plekken die vanaf nu leeg blijven staan. Je kunt nu nog bijvoorbeeld winterrogge, mosterd en incarnaatklover zaaien.

Aan de slag

Er is altijd genoeg te doen in de tuin, maar de taken verschillen per seizoen. In deze rubriek vind je alle tuintaken die handig zijn om deze maand uit te voeren. Loop de handige checklists na en hou zo makkelijk je tuin bij.

Deze maand

- 100 Algemene tuintaken**
Oogst zaden van lampenpoetersgras en verzorg bananenplanten.
- 104 Bloemen in juli**
Plant alliumbollen en hou dahlia's in bloei.
- 106 Groente en fruit**
Oogst de rode bieten en beplant een pot met aardbeien.
- 108 Test je vaardigheden**
Neem stekken van je salvia's.
- 109 In de kas**
Doperwtten zaaien voor scheuten en wintersla planten.
- 111 De basis**
Verpot fuchsiastekken.

STAP VOOR STAP Oogst zaden van lampenpoetsersgras

1

2

Lampenpoetsersgras (*Pennisetum*) is binnenkort op zijn top en siert nog later de wintertuin. Offer toch een paar zaadhoofden op – je hebt er per variëteit maar één of twee nodig om genoeg zaad te winnen. Sommige soorten lampenpoetsersgras zijn matig winterhard, vooral in zware grond, maar als je zaad hebt, weet je zeker dat je de planten kunt vervangen die in een zeer koude of natte winter eventueel verloren gaan.

1 Kies een à twee zaadhoofden en trek er wat zaden uit om de controleren of ze droog genoeg zijn om te oogsten. De zaden moeten gemakkelijk loslaten en vol aanvoelen als je ze tussen duim en wijsvinger heen en weer rolt.

2 Knip de stengels met zaadhoofden bij droog weer en werk verder op een droge, tochtvrije plek. Als je meer dan één variëteit hebt, schrijft dan eerst de plantennamen op verschillende enveloppen, want los zien de zaden er allemaal hetzelfde uit.

3 Trek de zaden uit de hoofden boven een stuk papier dat je eerst dubbel hebt gevouwen en daarna weer hebt uitgevouwen. Verwijder alle rommel die tussen de zaden is terechtgekomen.

4 Label een envelop met de plantennaam, datum en eventuele andere informatie die later van pas kan komen. Giet de zaden erin, plak hem dicht en bewaar hem op een koele, droge, donkere plek zonder sterke temperatuurswisselingen.

3

4

Knip lange stengels in stukken zodat ze sneller vergaan.

Maak een composthoop

Het is nu de goede tijd om een nieuwe composthoop of -bak te starten, want het oogsten van groenten, snoeien van planten en maaien van gazons levert heel wat tuinafval op. Kies een schaduwrijke plek en begin met een laag dunne, houtige twijgen – snoeiafval – zodat de lucht goed kan circuleren. Minstens de helft van het materiaal op de hoop moet bruin zijn, zoals snoeihout en karton. De rest moet groen materiaal zijn, zoals groenteschillen en grasmaaisel.

PAS OP VOOR

Behangersbijen

Maak je niet druk om wat gaten in rozenbladeren als je deze inkepingen ziet. Ze zijn gemaakt door de behangersbij, die stukjes blad gebruikt om de wanden van een kleine nesttunnel te bekleden.

Het ziet er niet mooi uit, maar brengt de plant geen echte schade toe. Bovendien zijn deze bijen goede bestuivers, dus gun ze een paar blaadjes.

Verwijder beschadigd en verwelkt blad om bananen gezond en mooi te houden.

Snoei planten met meeldauw terug

Verwijder alle scheuten met de witte poederachtige substantie die meeldauw heet. Echte meeldauw is een schimmelziekte waar sommige planten gevoeliger voor zijn dan andere.

Ruim al het afval op, ook de bladeren die naast de plant op de grond zijn gevallen. Is het plantenweefsel eenmaal vergaan, dan blijft de schimmel niet lang leven, dus als jouw composthoop snel werkt, dan kun je dit materiaal erop gooien. Gooi het bij twijfel in de gft-bak van de gemeente.

Meeldauw gedijt op plaatsen met een slechte luchtcirculatie.

Bananenplanten verzorgen

Geef bananen de laatste voeding en onderhoudsbeurt van het seizoen nu er nog een paar groeizame weken resten. Bananenplanten kunnen tegen

het einde van de zomer wat minder mooi worden, dus verwijder alle bladeren die zijn verwelkt of bruine randen hebben. Je kunt het blad composteren, maar hak

het in kleinere stukken en vermeng het met ander materiaal, want het is vrij taai. Begiet de planten tot slot royaal met water en vloeibare mest.

Breng vijvernetten aan

Span een net over je vijver voordat de eerste bladeren vallen. Zelfs als je vijver niet onder een boom ligt, kunnen er bladeren in het water waaien. Rottende bladeren in water leiden tot zuurstoftekort, waardoor vissen en planten kunnen sterven.

Zwarte netten vallen het minste op en je kunt ze gemakkelijk optillen om de bladeren eraf te schudden. Je kunt ook permanente, gegalvaniseerde metalen netten installeren, maar die zijn duurder.

Kies netten met kleine mazen waar blad niet doorheen kan vallen.

Checklist

- ☐ Plant bomen en struiken nu de grond nog warm is, het liefst na wat regen.
- ☐ Bind stengels van leien ramblerrozen aan hun steunen.
- ☐ Laat grasmaaisel een paar dagen liggen zodat insecten kunnen ontsnappen.
- ☐ Maak een insectenhotel van twijgjes en holle stengels.

Belucht gazons

Maak 5 cm diepe gaten in het gazon om de wortels te beluchten en de drainage te verbeteren. Je kunt dit het beste elk najaar doen, vooral op plekken die veel worden belopen, want daar zal de grond sneller verdichten.

Je kunt deze klus doen met een tuinvork, maar het gaat beter met een beluchter met holle buisjes. Deze trekken 'proppen' aarde uit de grond, terwijl de tanden van een vork de aarde opzij drukken.

Belucht een gazon met een beluchter met holle buisjes.

Breng ook tussen de wortelkluiten en de pot wat potgrond aan.

Beplant een pot met muurbloem

Murbloem (Cheiranthus) in een pot zal in de tuin overwinteren en volgend voorjaar samen met de tulpen voor kleur zorgen. Vul de pot met turfrijke potgrond. Zet planten langs de rand en

vervolgens in het midden. Ze mogen vrij dicht bij elkaar staan, op ongeveer 10 cm afstand.

Druk de potgrond rond de planten aan en geef royaal water. Zet de pot op een plek waar je de

bloemen kunt zien. Als het echt koud wordt, kunnen de planten een beetje gaan hangen, maar ze zullen herstellen zodra de dagen lengen.

Bewaar gazonvilt en het mos om kerstkransen mee te decoreren.

Bereid het gazon voor op de winter

Bij lagere temperaturen groeit gras langzamer. Maai daarom maaien vanaf nu minder vaak en stel de messen van de maaiër hoger in. Maai aan het einde van de maand (afhankelijk van het weer) voor het laatst en geef het gazon een onderhoudsbeurt. Verticuteer het om mos en gazonvilt te verwijderen. Gebruik een beluchter die door de wortels kan snijden om de bovengrondse aanwas te stimuleren. Maak dan gaten in het gazon met een vork met holle tanden om de drainage te verbeteren. Tot slot voed je het gazon met een speciale najaarsmest om het gras in topconditie te krijgen..

Checklist

- ☐ Oogst appels wanneer ze door een voorzichtige draai van de tak loslaten.
- ☐ Pluk peren wanneer ze nog stevig zijn en laat ze binnen rijpen.
- ☐ Blijf pompoenen tot de oogst water en mest geven.
- ☐ Plant jonge plantuitjes.
- ☐ Rooi pastinaak naar behoefte.
- ☐ Zaai wintersla in de vollegrond.

DE WIERSSSE Ambachtelijke Plantenmarkt

 Gardeners'
World magazine

Op 28 en 29 september 2024 is het zover:
dan vindt de tweede editie plaats van de
Ambachtelijke Plantenmarkt. Na het succes
van de eerste editie duurt het evenement dit
jaar niet één, maar twee dagen.
Er zijn dit jaar nóg meer fantastische kwekers
aanwezig met een uitgebreid assortiment aan
sterke, duurzame planten én de beste adviezen
waarmee je planten in jouw tuin zullen stralen.

Tickets Ambachtelijke Plantenmarkt

€12,50 Regulier

Gratis Voor vrienden en
donateurs van de Wiersse
en jongeren onder 16 jaar

**28 en 29
september
2024**

11:00 - 16:30

Landgoed

DE WIERSSSE

Het prachtige Landgoed de
Wiersse is waar het allemaal
gaat gebeuren. Op deze dag
zullen er ook rondleidingen
plaatsvinden over heel
het landgoed.

Tickets zijn alleen online te koop en niet aan de deur
verkrijgbaar. Ga voor meer informatie naar:

www.dewiersse.com/plantenmarkt

Checklist

- ☐ Geef asters in droge periodes voldoende water om meeldauw te weren.
- ☐ Steun hogere, laatbloeiende vaste planten.
- ☐ Maak bij koel weer een begin met het opgraven en splitsen van uitgebloeide vaste planten.
- ☐ Plant voorjaarsbloeiende tweejarigen.

20
MINUTEN
OVER

Zaai nu winterharde eenjarigen, zoals slaapmutsje, wasbloem en juffertje-in-het-groen, dan beginnen deze bloeiende planten volgend jaar met een voorsprong. Zaai in potten en laat ze in een koude bak overwinteren, of zaai op een zonnige plek in de vollegrond, in geharkte, onkruidvrije aarde.

Snoei vlak boven de grond en maak je snoeischaar naderhand schoon zodat de messen niet kleverig worden.

Snoei daglelies terug

Fatsoeneer daglelies door oude bloemstengels en verlepte bladeren terug te snoeien. De plant zal er na deze snoeibeurt een stuk beter uitzien.

Snoei de bloemstengels tot vlak boven de grond terug en trek bruin geworden bladeren van de plant. Ze zouden gemakkelijk los moeten laten. Laat de rest van de

bladeren staan, want tijdens het afsterven leveren ze voedsel aan de wortels. Verwijder stiekeme slakken die zich rond de voet van de plant schuilhouden.

STAP VOOR STAP Alliumbollen planten

Alliumbollen die je nu plant, zullen volgend jaar begin zomer bloeien. Koop nieuwe bollen of graaf de bollen die zich in de grond hebben vermenigvuldigd op om ze te splitsen en weer uit te planten. Ze hebben veel zon en goed drainerende grond nodig. Breng na het planten een mulchlaag van scherp zand aan of plaats labels, zodat je in het voorjaar niet per ongeluk iets anders op die plek plant.

1 Bereid een stuk grond voor door het oppervlak met een tuinvork los te maken, zodat de bodem wordt belucht. Verwijder ook onkruid met wortel en al.

2 Werk scherp zand door de grond om de drainage te verbeteren en te voorkomen dat de bollen gedurende de winter te nat worden.

3 Graaf gaten met 15 cm tussenruimte en een diepte van drie keer de hoogte van de bollen. Bedek de bollen met een laag aarde.

STAP VOOR STAP

Vul een pot met winterbloeiers

Beplant een grote pot om de winter kleur te geven. Cyclamen, heideplanten en klimop met doordragende violen zijn goede en betrouwbare keuzes voor de winter. Geef voor én na het planten water, zodat ze goed kunnen aanslaan

- 1 Leg een of twee potscherven over de drainagegaatjes om te voorkomen dat de potgrond eruit valt en vul de pot met turfrijke universele potgrond.

- 2 Knip beschadigde bladeren en verwelkte bloemen van de planten. Haal ze uit hun potten en trek dichtgegroeide wortelkluiten wat uit elkaar.

- 3 Zet de planten in de pot: de hoogste in het midden of achterin (als de pot tegen een muur staats). Zorg voor evenwicht tussen kleurvlakken en bladeren.

Snoei tot op het eerstvolgende oog om de plant netjes te houden.

Hou dahlia's in bloei

Blijf dahlia's koppen, omdat ze nog wel een poosje kunnen bloeien, tenzij het al vroeg gaat vriezen. Let op dat je alleen de uitgebloeide bloemen verwijdert en niet de nieuwe knoppen,

anders zal de plant niet meer bloeien. Verwelkte bloemen hebben de vorm van een puntige kegel, terwijl bloemknoppen bolvormig zijn. Snoei de oudste, uitgebloeide bloemstengels tot

op de grond terug. Geef de dahlia's regelmatig water en voeg om de twee weken mest aan het gietwater toe om de planten een opkikker te geven en gezond te houden.

TIP

Heb je grote stukken tuin met rommelige, uitgebloeide vaste planten? Herstel de orde door ze af te knippen. Hark het afval bij elkaar en gooi het op de composthoop. Laat planten met een mooie structuur staan, dan kun je bij vriesweer genieten van hun berijpte zaadhoofden.

Plant narcissen in grote potten

Vul een flinke pot met turfrijke potgrond dat je vermengt met organisch materiaal voor een betere vochthoudendheid. Je mag de bollen een paar cm uit elkaar zetten, veel dichter bij elkaar dan je in de vollegrond zou doen. Plant ze wel drie keer zo diep als ze hoog zijn.

Narcissen moeten worden blootgesteld aan winterse kou om goed te wortelen. Dus zet de pot na het planten ergens in de tuin en geef royaal water.

Plant bollen in potten dicht bij elkaar voor een levendig tafereel.

Venkel kun je niet lang bewaren, dus oogst alleen wat je nodig hebt.

Oogst de eerste venkel

Oogst venkel wanneer de knollen voldoende zijn gezwollen. Oogst alleen wat je meteen gebruikt. De rest kan in de grond blijven totdat het over een maand of twee gaat vriezen. Met genoeg water zullen

ze nog verder zwellen, dus later geoogste knollen zijn meestal veel groter.

Als je door het optrekken van een knol de omringende knollen dreigt te verstoren, snijd hem dan

bij de basis af. Doe je dit vroeg in het seizoen, dan zou de achtergebleven wortelkluit zelfs weer kunnen uitlopen.

Gooi venkelloof dat je niet gebruikt op de composthoop.

Rooi rode bieten

Oogst wat rode bieten uit de rijen om te koken of door salades te raspen. In deze tijd van het jaar zijn de jonge, later gezaaide bieten nog zoet, maar er is ook nog genoeg tijd om ze te laten uitgroeien tot grotere, meer aardse smakende bieten. Oogst dus elke tweede biet uit een rij om de achterblijvers de ruimte te geven verder te groeien voordat je die ook rooit en opslaat voor de winter. Geef de rijen naderhand royaal water, zodat de grond zich na de verstoring weer rond de wortels zet.

Kleine bieten hebben nog genoeg tijd om door te groeien voor een latere oogst.

Oogst de eerste rijpe kwetsen

Voel aan de kwetsen of ze oogstrijp zijn. Een vrucht is rijp wanneer het vruchtvlees iets meegeeft. Wees voorzichtig bij het plukken, want ze krijgen snel beurse plekken. Leg ze in een ondiepe mand zodat ze elkaar niet pletten.

Let tijdens het plukken goed op wespen. Die maken tunneltjes in de kwetsen, waardoor je ze niet ziet, en kunnen behoorlijk boos worden als ze beseffen dat hun zoete schuilplaats aan de wandel gaat.

Kwetsen rijpen het beste aan de boom, dus blijf terugkomen voor meer.

Checklist

- ☐ Aard winterkolen aan zodat de planten niet kunnen omwaaien.
- ☐ Verwijder het loof van late aardappelen vóór het rooien.
- ☐ Verplant voorjaarskolen naar hun definitieve plek.
- ☐ Bestel fruitstruiken en -bomen om dit najaar te planten.
- ☐ Snoei vergeeld aspergeloof tot op de grond terug.
- ☐ Zaai pluksla in de vollegrond voor een najaars- en winteroogst.

STAP VOOR STAP

Beplant een pot met aardbeien

Heb je geen ruimte voor een aardbeienbed? Kweek aardbeien buiten in een pot om toch van wat vruchtjes te kunnen smullen. Ze moeten 's winters vochtig blijven, maar geef pas weer regelmatig water wanneer ze volgend voorjaar uitlopen.

1 Leg een potscherf over het drainagegaatje en vul de pot gedeeltelijk met potgrond met toegevoegde compost.

2 Zet de planten in de pot, ca. 20 cm uit elkaar. Vul op met potgrond, maar zorg dat de wortelhals van de planten onbedekt blijft.

3 Geef royaal water en controleer of de wortelhals nog steeds vrij van potgrond zijn, anders gaan ze rotten.

Radijsjes staan niet graag te dicht op elkaar, dus dun de rijen zaailingen uit en geef royaal water.

Radijsjes verzorgen

Dun radijsjes uit en houd de grond vochtig, zodat ze blijven groeien en niet gaan doorschieten. Dit kan vooral bij dalende nachttemperaturen snel gebeuren.

Trek met je ene hand voorzichtig een radijsje uit de grond, terwijl je met je andere hand de grond rond de omringende plantjes tegenhoudt.

Voor een mooi formaat radijsjes hoeft de tussenruimte maar 1 cm te zijn. Heb je een grotere, trager groeiende wintervariëteit, houd dan een tussenruimte van 5 cm aan.

Oogst sperziebonen regelmatig

Pluk sperziebonen wanneer de peulen nog mals zijn. Haal ook te ver doorgegroeiende bonen van de planten – je herkent ze aan de dikkere en bobbelige peulen. Door die te verwijderen stimuleer je de ontwikkeling van de rest. Sperziebonen kunnen tegen lage temperaturen, dus later gezaaide planten blijven nog een tijdje oogst geven.

Houd bij het plukken de takjes boven de bonen goed vast, zodat je de stengels en de jongere bonen in hetzelfde trosje niet beschadigt.

Dreigen de planten te verleppe, geef ze dan een flinke portie verdunde vloeibare mest zodat ze het nog een paar weken volhouden.

Oogst weinig en vaak: kleinere porties zijn makkelijker te verwerken.

Volgende maand

- ☐ Oogst en droog pepers.
- ☐ Haal vorstgevoelige planten binnen.
- ☐ Beplant potten met najaarsplanten.
- ☐ Pluk appels en peren.
- ☐ Begin met het planten van voorjaarsbloeiende bollen.

Salvia's blijven 's zomers lang mooi, zowel in potten als in borders.

Neem stekken van je salvia's

Neem nu stekken van salvia's in potten of borders. Veel soorten zijn vorstgevoelig of matig winterhard, dus bij langere periodes met temperaturen onder de -5°C bestaat de kans dat ze de winter niet overleven. Als je nu stekken neemt – die je binnen op een vensterbank of in de kas laat overwinteren – hoef je volgend jaar geen geld uit te geven aan nieuwe planten. Laat veel stekken wortelen, dan kun je die later ruilen met bevriende tuiniers en je assortiment planten gratis uitbreiden.

Houd de stekken vochtig met een plantenspuit en zet ze binnen op een plek met kamertemperatuur of in een verwarmde kweekbak (18°C). Ze zullen binnen een paar weken wortelen. Zorg voor een goede luchtcirculatie om schimmelziekten te voorkomen en bescherm ze tegen de kou. Laat ze met rust totdat ze volgend voorjaar uitlopen. Verpot ze niet eerder, omdat jonge wortels 's winters in verse potgrond kunnen gaan rotten.

STAP VOOR STAP Neem salvia-stekken

1 Selecteer de sterkste, niet-bloeiende stengels. Knip een paar stengels net boven een oog af, zodat de plant goed herstelt en nieuwe scheuten kan produceren.

2 Snijd met een scherp mes de onderste bladeren zo dicht mogelijk bij de stengel af. Kort de stek in tot ongeveer 10 cm, net onder een oog aan de onderkant.

3 Houd het uiteinde schoon en doop het in stekpoeder, zodat de plant ondanks de vertraagde groei in deze tijd van het jaar snel zal wortelen.

4 Vul een pot met een mengsel van stekgrond en scherp zand of perliet, en gebruik een verveenstokje om de stekken langs de potrand in de grond te zetten.

Pas op voor Gestreste tomaten

Controleer tomatenbladeren op tekenen van stress. Bladeren kunnen krullen door wisselende temperaturen en oprollen als de plant niet regelmatig water krijgt. Sommige variëteiten zijn hiervoor gevoeliger dan andere en planten in potten zijn sowieso kwetsbaarder.

Als jonge bladeren tussen de nerven geel worden, heeft de plant een tekort aan voedingsstoffen. Verwijder de onderste bladeren en geef wekelijks vloeibare mest. Geef minder water wanneer de plant geen nieuwe tomaten meer produceert, dan zullen de resterende vruchten beter rijpen.

Zet akkerschermzaailingen in potten

Als je zaailingen van *Ammi majus* nu oppot, dan zijn ze in het najaar groot genoeg om uit te planten.

Geef elke plant een eigen pot van 9 cm doorsnee. Haal een

plant voorzichtig uit de kweektray en zet hem in het midden van een pot. Vul de pot rond de wortels met turfrijke universele potgrond. Geef royaal water en zet de

planten op een tafel om verder te groeien voordat je ze uitplant. Begin zomer volgend jaar zullen ze sterke bloeiende scheuten produceren.

In de nazomerse warmte zullen zaailingen nog flink groeien voordat je ze dit najaar uitplant.

STAP VOOR STAP Doperwten zaaien voor scheuten

Zaai doperwten om jonge scheuten te kweken die je aan salades kunt toevoegen. Erwtenscheuten zijn duur als je ze in de winkel koopt, dus dit is echt de moeite waard.

Je kunt variëteiten kopen die speciaal voor dit doel worden aanbevolen, zoals 'Serge', maar in feite kun je elke soort gebruiken, want ze zullen allemaal malse jonge scheuten produceren.

1 Vul een kweekbak met turfrijke universele potgrond en druk aan. Strooi de erwten lukraak over het oppervlak.

2 Druk de erwten licht de potgrond in en bedek ze met een 1 cm dikke laag verkuimelde potgrond.

3 Geef royaal water zodat alle grond goed vochtig is. Erwten hebben een harde schil en moeten weken om te kunnen ontkiemen.

Checklist

- ☐ Spoel kassenwit van de ramen om meer licht binnen te laten.
- ☐ Controleer potplanten op larven van de lapsnuitkever: til elke plant voorzichtig uit zijn pot en inspecteer de wortelkluut.
- ☐ Blijf bij warm weer deuren en ramen openzetten.
- ☐ Laat uien drogen op rekken voordat je ze opslaat.

Zet een paar snijbietplanten uit de moestuin in potten in de kas als je een grotere oogst van verse bladeren wilt. Graaf de planten op en zet ze in grote potten, in een halfhalf mengsel van turfvrrije universele potgrond en tuinaarde. Geef royaal water en zet ze in een lichte hoek van een onverwarmde kas.

Verwijder verlepte bladeren, waardoor de plant meer lucht en licht krijgt en de vruchten beter rijpen.

Fatsoeneer peperplanten

Pleeg wat routineonderhoud om de planten gezond te houden en het rijpen van de pepers te stimuleren.

Verwijder dode en verlepte bladeren. Trek loszittende bladeren

van de plant en gebruik voor de rest een snoeischaar. Meer lucht en licht versnelt het rijpingsproces.

Plaats zo nodig extra steunen voor takken met rijpende vruchten.

Wied het onkruid rond de voet van de plant om alle concurrentie uit de weg te ruimen.

Geef tot slot ruim water met vloeibare kaliumrijke mest.

STAP VOOR STAP Wintersla planten

Plant slazaailingen nu uit zodat je het hele najaar, tot in de winter kunt oogsten. Je kunt nu meer tegelijk zaaien dan 's zomers, omdat de groente langzamer groeit.

Geef water voordat je de zaailingen verspeent en nogmaals zodra ze in hun nieuwe potten staan.

1 Duw de kluiten van de jonge slaplanten uit de modules. Pak de zaailingen onderaan beet om schade aan het loof te voorkomen.

2 Zet elke plant in een pot met turfvrrije potgrond. Druk de grond aan en zorg ervoor dat het bladrozet op het oppervlak ligt.

3 Geef de verspeende zaailingen royaal water. Sommige planten kunnen gaan hangen, maar ze zullen snel herstellen.

Verpot fuchsiastekken

Fuchsiastekken die je eerder dit jaar van jonge, groene voorjaarscheuten hebt genomen, hebben nu wortels en kun je verpotten. Als ze genoeg wortels hebben, zouden ze inmiddels ook flink wat nieuwe aanwas moeten hebben. Til de pot op en kijk of je de wortels door de drainagegaatjes ziet. Zie je geen wortels, haal de planten dan voorzichtig uit de pot om het te controleren. Hebben de wortels de bodem van de pot nog niet bereikt, zet de plant dat weer terug in de pot en laat hem nog een week of twee verder groeien.

Geef de stekken vóór het verpotten water, dat vermindert de stress van de wortelverstoring. Zet de stek in turfvrrije potgrond die je licht aandrukt. Geef meteen na het verpotten royaal water en vervolgens vaak een beetje. Nijp bloemen uit om te stimuleren dat de plant sterk en vol wordt. Bescherm de plant in de winter door hem een lichte maar vorstvrije plek te geven.

Verpot fuchsiastekken nu, dan heb je volgend jaar zomer nieuwe planten.

STAP VOOR STAP Fuchsiastekken verpotten

1 Hou de pot ondersteboven met een hand eronder en tik zachtjes tegen de pot. Vang de stek vervolgens heel voorzichtig op met je hand.

2 Kies een pot en bedek de bodem met een laag turfvrrije potgrond zodat de wortels verder kunnen groeien. Zet de stek in het midden van de pot.

3 Vul de pot met meer potgrond totdat de stek net zo diep staat als in de vorige pot. Tik de pot een paar keer op tafel om luchtballen te verwijderen.

4 Zet de verpotte stekken op een plek waar je ze water kunt geven. Geef royaal water met een gieter met fijne sproeikop totdat de potgrond doornat is.

Klantenservice

Wil je abonnee worden of heb je vragen over je abonnement? Op onze website vind je antwoord op de meeste vragen.

[www.gardenersworldmagazine.nl/
contact](http://www.gardenersworldmagazine.nl/contact)

Wist je dat je tegenwoordig eenvoudig zelf je adres kan wijzigen? Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/adreswijzigen om je nieuwe adres door te geven. Het nieuwe adres wordt vervolgens automatisch in ons systeem gewijzigd.

Telefoon

We zijn er maandag tot en met vrijdag van 09.00 tot 17.00 uur om je vragen te beantwoorden.
+31 (0)24-2027 827

E-mail

Stel je vraag per e-mail aan een van onze service medewerkers.
[klantenservice@
gardenersworldmagazine.nl](mailto:klantenservice@gardenersworldmagazine.nl)

ABONNEMENTSINFORMATIE Gardeners' World kost € 6,99 per nummer. De abonnementsprijs is in Nederland € 72,50 en in België € 75,50 (12 nummers). Deze prijs geldt bij betaling per automatische incasso. Voor betaling via een (digitale) factuur geldt een toeslag van € 2,50. Je kunt eenvoudig een machtiging afgeven via www.magazineshop.nl/machtigen. Abonnementen worden automatisch verlengd, tenzij anders vermeld. Het opzeggen van een abonnement kan eenvoudig telefonisch via +31 (0)24-2027827 of per mail via klantenservice@gardenersworldmagazine.nl.

BBC

Gardeners' World

Gardeners' World is een uitgave van F&L Media B.V.

in licentie van BBC Studios

Hoofdredacteur Anne Wiegers

Redactie Iona van den Dries, Jos Heijmans, Govert de Jong en Helga Kluiters

Met medewerking van Berthe Bogers, Milly Born, Jaap Molenaar (De Bijenstichting), Stichting NL Bloeit! en redactie Gardeners' World UK

Art Direction Nick Groenewold

Vormgeving Mylène Nales, Tom Gerrits, Lianne Cobussen, Susan Gerbrands-Derksen, Ferry Dorresteyn en Ellen Willemsen

Sales Gavin Woesthoff +31 (0)6 20509854
gwoesthoff@fnl.nl

Marketing Anouk Tolboom +31 (0)24 2404595
atolboom@fnl.nl

Drukkerij Senefelder Misset Doetinchem B.V.

Vragen aan de redactie

Heb jij opmerkingen, suggesties of vragen aan de redactie? redactie@gardenersworldmagazine.nl

Nieuwsredactie / Pers

redactie@gardenersworldmagazine.nl of het onderstaande adres o.v.v. redactie Gardeners' World
Jonkerbosplein 52, 6534 AB Nijmegen

F&L Media

COPYRIGHT Alle rechten van dit materiaal behoren toe aan Immediate Media Co. Limited en mogen niet worden herdrukt of hergebruikt, in welke vorm dan ook, zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming. Het auteursrecht op deze uitgave en op daarin verschenen artikelen wordt door de uitgever voorbehouden. Het verlenen van toestemming tot publicatie in de gedrukte uitgave houdt in dat de auteur de uitgever, met uitsluiting van ieder ander onherroepelijk machtigt de bij of krachtens de auteurswet door derden verschuldigde vergoedingen voor kopiëren te innen en dat de auteur alle rechten overdraagt aan de uitgever, tenzij anders bepaald. Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen, vernoemd of gekopieerd zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever stelt zich niet aansprakelijk voor eventuele onjuistheden die in deze uitgave zouden kunnen voorkomen.

BBC Gardeners' World magazine is published by F&L Media B.V. under licence from BBC Studios, Television Centre, Wood Lane, London W12 7TQ. The Gardeners' World logo and the BBC Blocks are the trade marks of the British Broadcasting Corporation. Used under licence. © Immediate Media Company Limited. All rights reserved. Reproduction in whole or part prohibited without permission.

Gardeners' World
Managing Director - Catriona Bolger
Head of Content - Kevin Smith

Immediate Media Co Ltd
Chairman - Martin Weiss
CEO - Tom Bureau
Director of International Licensing and
Syndication - Tim Hudson
International Partners Manager -
Molly Hope-Seton

BBC Studios, UK Publishing
Chair, Editorial Review Boards: Nicholas Brett
Managing Director, Consumer Products and
Licensing - Stephen Davies
Director, Magazines and Consumer Products -
Mandy Thwaites
Compliance Manager - Cameron McEwan
UK.publishing@bbc.com
www.bbcstudios.com

september Groeigids

Kweek snelgroeïende gewassen voor nu en plan vooruit voor komende oogsten.

Binnen zaaien Buiten planten/zaaien Oogsten

De beste keuzes voor september		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
	Aardbeien Dit zoete fruit zit boordevol goedaardige polyfenolen en kunnen hartaandoeningen, diabetes en kanker helpen voorkomen.												
		Tips Geef planten in potten water vanaf de onderkant, omdat de kroon en vruchten gevoelig zijn voor rot. Plant ↓ met kroontje net boven de grond Afstand ↔ 30 cm uit elkaar ↗ 50 cm tussen rijen											
	Druiven Eet ze in hun geheel, want de schil zit boordevol voedingsstoffen en beschermende bestanddelen. Kies een zwarte soort voor optimale voeding.												
		Tips Verwijder alle bloemen de eerste twee jaar na het planten om de wijnstok de tijd te geven om goed te vestigen. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 120 cm uit elkaar ↗ 150 cm tussen rijen											
	Kruisbessen Een bron van beschermende polyfenolen, maar ook vezels, kalium en carotenoiden, die helpen om je hart gezond te houden.												
		Tips Plant in de zon voor zoetere vruchten. Mulch de grond om vocht vast te houden en geef eind winter universele voeding. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 120 cm uit elkaar ↗ 120 cm tussen rijen											
	Peren Omdat peren rijk zijn aan vezels en een bron van natuurlijke suiker, ondersteunen ze de spijsvertering en bevorderen ze de darmgezondheid.												
		Tips Plant op een zonnige, beschutte plek. Geef water bij droog weer en als de vruchten beginnen op te zwellen. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 2-5 m uit elkaar ↗ 3-5 m tussen rijen											
	Pruimen Deze bieden twee keer zoveel beschermen de bestanddelen als perziken. Voor meer voedingsstoffen kies je een variëteit met een donkere schil.												
		Tips Vermijd snoeien in het rustseizoen om het risico op infectie door paarse korstzwam en kanker te verkleinen. Plant ↓ zelfde diepte als voorheen Afstand ↔ 2-4 m uit elkaar ↗ 5 m tussen rijen											
	Radijs Eet ze als ze klein en jong zijn voor maximale smaak en voeding, inclusief vitamine C, voor sterke botten en gezonde bloedvaten.												
		Tips Een ideaal snel gewas om tussen langzamer groeiende groenten te zaaien. Houd de grond vochtig zodat de wortels niet splitsen. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 3 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen											
	Snijbiet Deze bladeren bevatten weinig calorieën en veel moeilijker te verkrijgen voedingsstoffen, zoals magnesium, mangaan en koper.												
		Tips Laat de planten vanaf oktober overwinteren onder vliesdoek of stolpen, dan kun je in het vroege voorjaar weer beginnen met oogsten. Zaai ↓ 2 cm diep Afstand ↔ 20 cm uit elkaar ↗ 45 cm tussen rijen											
	Spinazie Sommige voedingsstoffen (zoals ijzer) zijn beter beschikbaar als je ze kookt. Voeg royale handenvol spinazie toe aan stoofschotels en curry's.												
		Tips September-zaailingen hebben een zonnige plek nodig. Bescherm de planten vanaf oktober met vliesdoek, stro of stolpen. Zaai ↓ 2 cm diep Afstand ↔ 15 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen											
	Uien Uien zijn rijk aan zwavel en zitten boordevol heilzame plantaardige stoffen. Ze hebben hartbeschermende en antibacteriële eigenschappen.												
		Tips Bedek pas geplante uitjes met vliesdoek tegen hongerige vogels. Verwijder het doek als de eerste scheuten verschijnen. Plant ↓ met puntje net boven de grond Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 30 cm tussen rijen											
	Veldsla Rijk aan bètacaroteen, dat wordt omgezet in vitamine A. Veldsla is heerlijk met een eenvoudige vinaigrette dressing.												
		Tips Deze kleine planten zijn ideaal in potten en in de moestuin. Is winterhard, maar je kunt ze het beste tegen vorst beschermen met stolpen. Zaai ↓ 1 cm diep Afstand ↔ 10 cm uit elkaar ↗ 15 cm tussen rijen											

Volgende maand

Het oktobernummer ligt vanaf
24 september in de winkel.

Bij het volgende nummer
ontvang je als abonnee gratis
inheemse zaden! Zo kunnen we samen
meedoen aan de Inheemse Zaaieweek.
Ook gratis zaden? Neem tot en met
8 september een abonnement op
gardenersworldmagazine.nl/abo

**INHEEMSE
ZAAIWEEK**

Met de klusjes van Sue Kent zorg je voor
een tiptop najaarstuin.

Bereid je vorstgevoelige planten voor
op de winter.

Nick Bailey leert je blad stekken nemen
van kamerplanten.

FOTO'S: SARAH CUTTLE; JASON INGRAM

Hemelse hagen

Monty legt uit waarom er in elke tuin
een haag zou moeten staan.

6,99

Bestel het volgende nummer
vóór 9 september met
GRATIS VERZENDING
Ga naar [gardenersworld
magazine.nl/voorverkoop](http://gardenersworldmagazine.nl/voorverkoop)

Mis geen nummer meer!

Neem nu een abonnement en krijg voortaan elke uitgave
van Gardeners' World automatisch in je brievenbus.

Ga naar www.gardenersworldmagazine.nl/abo
of bel gratis naar **+31 (0)24 2027 827**

**Gardeners'
World** magazine

HENCHMAN®

DÉ ULTIEME TUINLADDER

Ongelijke grond, verschillende hoogtes en een combinatie van zachte en harde bodem: de tuin heeft verschillende uitdagingen waar een gewone ladder geen goede oplossing voor heeft.

Een **HENCHMAN Tripod Ladder** is ontworpen om je veilig, stabiel en zelfverzekerd te laten werken. De verhoogde stabiliteit geeft je het vertrouwen om op hoogte te werken en maakt het trimmen van heggen en het snoeien van bomen makkelijk. Als je hem eenmaal hebt, zou je willen dat je hem eerder had aangeschaft.

Door het lichtgewicht ontwerp van de **HENCHMAN Tripod Ladder** is het prettig om hem te tillen en te gebruiken – perfect voor de lastig bereikbare klusjes in je tuin en in huis.

1. VEILIG WERKEN

Elk van de drie poten kan individueel versteld worden voor complete stabiliteit op ongelijke ondergronden.

2. COMFORTABEL WERKEN

De ingebouwde platformtrede en hoge leuning zorgen ervoor dat je makkelijk handsfree kunt werken.

3. ZELFVERZEKERD WERKEN

De klauwvormige voeten van de ladder zorgen voor extra stabiliteit op zachte ondergronden. De gratis rubberen voetjes houden je stabiel op harde ondergronden, zowel binnen als buiten.

PRIJZEN V.A. € 349 . MATEN 1,8 - 4,8 M
GRATIS VERZENDING . 5 JAAR GARANTIE

"Kwalitatief hoogwaardige producten die ervoor zorgen dat je met vertrouwen werkt op hoogtes!" Daniel. G

4,9

Op basis van meer dan 3000 reviews in het VK

DE ONGEËVENAARDE
VEILIGHEIDSKENMERKEN
VAN DE HENCHMAN
TRIPOD LADDER ZIJN
ONDER MEER:

Krijg 5%
korting met de
code NL9GW24

2,4 M
3 VERSTELBARE
POTEN

NEEM ZELF EEN KIJKJE!
Scan de QR-code om meer te weten
te komen over alle HENCHMAN-ladders

BESTELLEN OF MEER INFORMATIE:

www.henchman.nl

Nieuwe tuinreis 2025!

5 dagen
645,-*
halfpension

Wil jij Monty live meemaken?

**Dat kan! Ga mee op een fantastische tuinreis naar
het Gardeners' World Live Event in Groot-Brittannië!**

ONTDEK HET PARADIJS VOOR TUINLIEFHEBBERS

Het belooft een onvergetelijke reis vol bloemenpracht, inspirerende groene ontwerpen en buitengewone groenexpertise te worden. Naast dit unieke evenement, dat plaatsvindt in Birmingham zelf, zie je ook op de heenreis al een aantal fantastische tuinen, zoals het gerenommeerde koninklijke Savill Garden, maar ook een gloednieuwe privétuin Kingsbridge Farm. Ook spenderen we een mooie tuindag in het graafschap Shropshire. Net naast Wales gelegen, kent dit gebied een echte plattelandssfeer met kleine stadjes, smalle straatjes, vakwerkhuisjes en prachtige tuinen.

**Deze reis is dé plek om nieuwe
plantsoorten te ontdekken!**

PRAKTISCHE INFORMATIE

- Datum: 12 t/m 16 juni 2025
- Prijs: € 645,- p.p. op basis van een halfpension in een 2-persoonskamer
- 1 overnachting op de heenreis in de omgeving van Maidstone
- 3 overnachtingen in viersterrenhotel Mercure Birmingham West Hotel (hoofdverblijf)
- Overtocht op heen- en terugreis naar Engeland per ferry (Frankrijk – Dover)
- Vouchers voor hapje en drankje op ferry (zowel heen als terug)
- Kopje welkomstkoffie/thee in het hoofdhotel
- 4 maal ontbijt
- 4 maal 3-gangen buffet in het hoofdhotel met aansluitend koffie/thee
- Begeleiding door deskundige chauffeur
- Reis per luxe Comfort Class touringcar met minibar, toilet en airconditioning
- Excl. tuin-entrees (ca. € 125,-, incl. ticket Gardeners World Live event)
- Met bezoek aan*: Gardeners' World Live Event, Godinton House Gardens, The Savill Garden, Kingsbridge Farm Steeple Claydon, Dorothy Clive Garden, Hodnet Hall Gardens en Wollerton Old Hall

* Exclusief € 5,- SGR bijdrage (p.p.), € 2,50 Calamiteitenfonds (per boeking) en € 20,- administratiekosten (per boeking)

** Het programma is onder voorbehoud i.v.m. bevestigingen van tuinen

KUPERS TUINREIZEN

Ga voor meer informatie en boeken naar
www.kuperstuinreizen.nl/gardenersworld